

VILNIAUS UNIVERSITETAS
TEISĖS FAKULTETAS
BAUDŽIAMOSIOS JUSTICIJOS KATEDRA

V kurso dieninio skyriaus studentės

Eglės Sabaliauskaitės

Magistro darbas

ABORTO BAUDŽIAMUMAS

PUNISHABILITY OF ABORTION

Vadovas lekt. Dainius Stasiulis

Recenzentas doc. dr. Egidijus Bieliūnas

2011

Vilnius

Turinys

Ižanga.....	3
1. Teisės į gyvybę apsauga	6
2. Atsakomybės už abortus istorinė raida.....	23
3. Nėštumo nutraukimo operacijos atlikimo tvarka ir sąlygos Lietuvos Respublikoje.....	30
4. Neteisėto aborto sudėties analizė.....	34
4.1. Objektas.....	35
4.2. Nukentėjusysis.....	36
4.3. Objektyvioji pusė.....	39
4.4. Subjektas.....	43
4.5. Subjektyvioji pusė.....	45
5. Neteisėto aborto atirbojimas nuo kitų nusikalstamų veikų.....	47
5.1. Neteisėto aborto atirbojimas nuo privertimo darytis neteisėtą abortą.....	47
5.2. Neteisėto aborto atirbojimas nuo nusikaltimų žmogaus gyvybei.....	48
5.3. Neteisėto aborto atirbojimas nuo nusikaltimų žmogaus sveikatai.....	54
Išvados.....	57
Literatūros sąrašas.....	60
Santrauka.....	66
Summary.....	67
Priedas.....	68

Ižanga

Temos aktualumas. Aborto samprata bendraja prasme, t. y. kad abortas – tai savaiminis ar dirbtinis moters nėštumo nutraukimas, leidžia interpretuoti šią sąvoką skirtingai priklausomai nuo požiūrio į teisę į gyvybę negimusio vaisiaus atžvilgiu. Aborto problemos esmę išreiškia teisinės gyvybės apsaugos pradžios momento nustatymas. Šis klausimas sukelia daug diskusijų, kurių metu nėra prieinama prie vieningo atsakymo. Išskiriamos įvairios teisės į gyvybę pradžios nustatymo teorijos, kurios nepaneigia viena kitos argumentų, bet suteikia pirmenybę skirtingoms vertybėms. Žmogaus gyvybės pradžios nustatymo problema yra labai aktuali baudžiamosios teisės teorijai ir praktikai. Valstybės pozicija žmogaus gyvybės pradžios nustatymo klausimu įpareigoja įstatymų leidėją tokią poziciją atspindėti teisės aktų normose, todėl žmogaus gyvybės pradžios nustatymas atitinkamai lemia nusikalstamų veikų kriminalizaciją arba dekriminalizaciją baudžiamajame įstatyme, taip pat teisingą nusikaltimo kvalifikavimą. Diskusijos abortų klausimu vyksta ir Lietuvoje. Pažymėtina, kad Seime svarstomi įstatymų, pripažįstančių teisę į gyvybę negimusiam vaisiui, projektai į šią diskusiją įtraukė ir visuomenę, kurios nuomonė abortų klausimu nėra pozityvi, tačiau ir nevieninga, siekiant uždrausti abortą Lietuvoje. Taigi nagrinėjant aborto baudžiamumo temą klausimų iškyla daug, tačiau trūksta išsamios teisinės analizės. Todėl pripažintina, kad įvairiapusis šios temos atskleidimas yra reikšmingas baudžiamosios teisės teorijoje.

Darbo objektas. Šio darbo objektas – tai neteisėto aborto sudėties analizė, šio nusikaltimo atribojimas nuo kitų nusikalstamų veikų pagal sudėties požymius. Atsižvelgiant į tai, kad darbo tema „Aborto baudžiamumas“ suponuoja pareigą apžvelgti ne tik teisinį reglamentavimą, kuris nustato atsakomybę už neteisėto aborto atlikimą, darbe yra analizuojamos teisėto nėštumo nutraukimo sąlygos ir tvarka. Kadangi aborto tema yra glaudžiai susijusi su itin plačia tema – teisės į gyvybę apsauga, pateikiama išsami šio klausimo analizė, aptariant pagrindines teisės į gyvybę pradžios koncepcijas, tarptautinės teisės poziciją negimusio vaisiaus teisės į gyvybę klausimu, gyvybės teisinės apsaugos įtvirtinimą Lietuvoje ir kitose valstybėse.

Darbo tikslai. Šiame darbe, siekiant kuo visapusiškiau atskleisti darbo temą, yra pateikiama:

- koncepcijų, nustatančių teisės į gyvybę pradžios momentus, apžvalga ir vertinimas;
- tarptautinės teisės pozicijos dėl teisinės negimusio vaisiaus gyvybės apsaugos atskleidimas, pasiremiant tarptautinių organizacijų konvencijomis žmogaus teisių srityje ir jų išaiškinimais, bei Europos Žmogaus Teisių Teismo (toliau – EŽTT) praktika;

- teisės į gyvybę užtikrinimo Lietuvos teisinėje sistemoje analizė ir vertinimas, lyginant su Vokietijos ir Lenkijos teisine sistema. Šių šalių pasirinkimą lėmė tai, kad Vokietijoje abortų reglamentavimas yra išskirtinis, o kaimynė Lenkija pasižymi griežtu teisiniu reguliavimu abortų klausimu. Be to, Lietuvoje jaučiama Lenkijos abortus draudžiančių įstatymų įtaka, nes yra rengiami įstatymų projektai, kurie remiasi Lenkijos teisės aktų normomis.
- išsami Lietuvos įstatymų, numatančių atsakomybę už abortą, raidos apžvalga ir vertinimas;
- nėštumo nutraukimo operacijos atlikimo tvarkos ir sąlygų atskleidimas, nagrinėjant poįstatyminių teisės aktų numatytą reguliavimą;
- aborto sąvokos atskleidimas praktiniu medicininu požiūriu;
- Lietuvos Respublikos Baudžiamojo Kodekso (toliau – BK) 142 str. numatyto nusikaltimo – neteisėto aborto – sudėties analizė, pasiremiant teismų praktika, išskiriant šio nusikaltimo kvalifikavimo probleminius aspektus;
- neteisėto aborto atribojimas nuo kitų nusikalstamų veikų, pasiremiant teismų praktikoje pateiktais išaiškinimais.

Darbo metodai. Darbe yra naudojamosi dokumentų analizės, lyginamuoju, istoriniu, loginiu, apibendrinimo metodais.

Darbo originalumas. Pažymėtina, kad aborto baudžiamumo tema nėra gausiai nagrinėjama Lietuvos baudžiamosios teisės doktrinoje, taip pat nepasižymi išsamiu aiškinimu teisminėje praktikoje. Neteisėtas abortas kaip nusikalstama veika pasižymi latentišku, todėl teismuose yra išnagrinėjama labai nedaug bylų, kai nusikalstama veika kvalifikuojama pagal BK 142 str. Atsižvelgiant į tai, darbe pateikiama kiek įmanoma išsamesnė ir naujausia teismų praktikos analizė ne tik atskleidžiant nusikaltimo sudėties požymius, iškeliant diskusinius klausimus dėl jų, bet ir išskiriant esminius skirtumus, kurie leidžia atriboti neteisėtą abortą nuo kitų nusikalstamų veikų. Darbo originalumas pasižymi ir tuo, kad Lietuvos įstatymų, numatančių atsakomybę už abortą, apžvalga yra išsami ir nuosekli, ją pradedant nuo pirmojo teisės akto, kuris nustatė aborto baudžiamumą – 1588 m. III-ojo Lietuvos Statuto. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad reikšminga yra įstatymų, siekiančių kriminalizuoti abortus, projektų nuostatų bendra apžvalga ir įvertinimas, pagrindžiant tai atlikto tyrimo rezultatais. Tyrimo tikslas – nustatyti dalies visuomenės požiūrį į abortą kaip reiškinį apskritai ir į aborto kriminalizavimą Lietuvoje.

Darbo šaltiniai. Analizuojant aborto baudžiamumo temą, buvo remtasi svarbiais šaltiniais: Lietuvos Respublikos ir užsienio valstybių konstitucijų nuostatomis, baudžiamaisiais kodeksais, jų komentarais. Svarbu paminėti tokius šaltinius kaip Lietuvos Respublikos vaiko

gimimo momento nustatymo įstatymą, Lietuvos Respublikos Sveikatos apsaugos ministerijos 1994 m. sausio mėn. 28 d. įsakymą Nr. 50 „Dėl nėštumo nutraukimo operacijos atlikimo tvarkos“, Lietuvos Respublikos Sveikatos apsaugos ministro įsakymą „Dėl ambulatorinių akušerijos ir ginekologijos asmens sveikatos priežiūros paslaugų teikimo reikalavimų“. Remiantis šių teisės aktų nuostatomis buvo išsamiai atskleista neteisėto aborto sudėtis bei išanalizuoti jos požymiai. Nors Lietuvos teismų praktika neteisėto aborto prasme yra negausi, tačiau esamos praktikos atskleidimas darbe yra labai reikšmingas. Todėl svarbiu darbo šaltiniu pripažintina ir Lietuvos teismų praktika baudžiamosiose bylose. Nagrinėjant tarptautinės teisės reguliavimą analizuojamais klausimais, buvo remiamasi EŽTT praktika. Iš baudžiamosios teisės doktrinos išskirtini tokie autoriai, analizuojantys aborto temą: P. Docka, E. Kavoliūnaitė, A. Čaikovski, I. Žukovaitė, J. Nocius, P. Ragauskas, M. Dobrynina, A. Gavėnaitė, M. Liesis, M. Lankauskas, S. Zaksaitė. Šių autorių darbais ir publikacijomis remiamasi šiame darbe.

1. Teisės į gyvybę apsauga

Viena svarbiausių asmens prigimtinių teisių – teisė į gyvybę. Gyvybė yra visų kitų prigimtinių ir įgytų teisių pagrindas. Jei nėra gyvybės, beprasmės tampa ir visos kitos žmogaus teisės.¹ Teisę į gyvybę garantuoja daugelis tarptautinių teisės aktų. Jungtinių Tautų Organizacijos Visuotinės žmogaus teisių deklaracijos² 3 straipsnyje teigiama, kad kiekvienas žmogus turi teisę į gyvybę, laisvę ir asmens saugumą. Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencija³ 6 straipsnyje įtvirtina nuostatą, kad valstybės dalyvės pripažįsta kiekvieno vaiko neatimamą teisę gyventi. Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos⁴ 2 straipsnio 1 dalyje deklaruojama, kad kiekvieno žmogaus teisė gyventi turi būti saugoma įstatymo. Lietuvos Respublikos Konstitucija taip pat užtikrina šią teisę. Konstitucijos 19 straipsnyje yra nurodyta, kad žmogaus teisę į gyvybę saugo įstatymas. Teisinė žmogaus gyvybės apsauga tiesiogiai siejasi su jos pradžios nustatymu.⁵ Kas yra žmogaus gyvybės pradžia? Ar negimusio vaisiaus gyvybei yra taikomi nurodyti tarptautinių dokumentų straipsniai ir Lietuvos Respublikos Konstitucijos 19 straipsnis? Tai yra klausimas, nuo kurio reikia pradėti visus aborto svarstymus. Šis klausimas išreiškia aborto problemos esmę.⁶

Nuo apvaisinimo pradžios per vidutiniškai 266 dienas (38 savaites) vienaląstė zigota išauga į pasiruošusį gimti vaisių, sudarytą iš 200 milijardų ląstelių. Pirmąsias 14 dienų nuo apvaisinimo moters kūne besivystantis individas yra vadinamas gemalu, kuris jau trečiosios savaitės pradžioje virsta į embrioną.⁷ Trečią savaitę jau matyti embriono galva, liemuo ir uodega, susidaro kraujotakos sistema, o dar po savaitės jau ima plakti primityvi širdis. Šioje stadijoje embrionas yra maždaug penkių milimetrų dydžio. Praėjus aštuonioms savaitėms po apvaisinimo embrionas yra atpažįstamas kaip žmogaus. Susiformuoja visi pagrindiniai išoriniai ir vidiniai organai bei kūno dalys, todėl embrionas imamas vadinti vaisiumi. Devintąją savaitę vaisiaus nervų receptoriai veide, rankų delnuose ir kojų paduose gali pajusti lengvą palytėjimą, o dvyliktąją nėštumo savaitę visas vaisiaus kūnas, išskyrus nugaros ir viršutinės galvos dalis, reaguoja į palietimą. Išanalizavus vaisiaus vystymosi raidą kyla esminis klausimas – kada prasideda gyvybė? Suprantama, kad šis klausimas neturi ir negali turėti vieningo atsakymo. Neabejotinai, jis sukelia daug diskusijų visame pasaulyje. Tarp nuomonių įvairovės galima išskirti tris pagrindines teisės į gyvybę momento nustatymo teorijas: teisė į gyvybę nuo pradėjimo, teisė į gyvybę nuo gyvybingumo (ar nustatyto

¹ Lietuvos Respublikos Konstitucijos komentaras / 1 dalis, Teisės institutas, 2000 m. P. 120.

² Visuotinė žmogaus teisių deklaracija. 1948 m. gruodžio 10 d. Valstybės žinios: 2006-06-17, Nr. 68-2497.

³ Vaiko teisių apsaugos konvencija. 1989 m. lapkričio 20 d. Valstybės žinios: 1995 Nr. 60-1501.

⁴ Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija. Roma 1950 m. lapkričio 4 d. Valstybės žinios: 1995-05-16, Nr. 40-987.

⁵ *Cit op.* 1.

⁶ Dr. Mrs. I. C. Willke. Abortas. Klausimai ir atsakymai. Caritas, 1995 m. P. 5.

⁷ Žukauskienė, R. Prenatalinė raida. Ontogenetinės raidos periodas nuo apvaisinimo iki gimimo [interaktyvus]. 2008 m. Prieiga per internetą: <<http://rzukausk.home.mruni.eu/wp-content/uploads/PRENATALIN%C4%96-RAIDA-skaidreles3.pdf>> [žiūrėta 2010-12-01].

laiko pagal nėštumo savaites) ir teisė į gyvybę nuo gimimo. Šios teorijos nepaneigia viena kitos argumentų, tik į pirmą vietą iškelia skirtingus interesus.⁸ Siekiant įvertinti kiekvienos koncepcijos argumentus, būtina išanalizuoti visas tris pagrindines teisės į gyvybę momento nustatymo teorijas.

Konservatyvią poziciją palaikantys teoretikai teigia, kad žmogaus gyvenimas prasideda nuo pat apvaisinimo momento. Žmogaus vystymasis yra ilgas, tęstinis procesas, todėl vienareikšmiškai nustatyti ribą, nuo kurios vaisius tampa žmogumi, yra labai sudėtinga. Vieni mano, kad vaisius tampa žmogumi, kai gimsta, kiti – kai gali išgyventi gimęs per anksti. Yra nuomonių, kad vaisius pripažįstamas žmogumi tuomet, kai moteris pajunta jį savo išsčiose. Kadangi neįmanoma pagrįsti nei vienos galimybės, telieka pripažinti nenutrūkstamą ir nedalomą žmogaus vystymosi kontinuumą. Negimęs kūdikis turi būti gerbiamas taip pat, kaip ir suaugęs žmogus, ir jam turi būti suteikta teisė į gyvybę.⁹ Pagrindiniai šios teorijos argumentai kyla iš įvairių mokslo sričių. Filosofai supranta žmogų kaip kūno ir sielos junginį. Kūnas – tai tam tikras funkcinis mechanizmas, o siela apima kelis žmogiškos būtybės aspektus, iš kurių ryškiausi yra protas ir valia.¹⁰ Remiantis filosofijos mokslo pateikta žmogaus samprata, moters organizme besivystančio vaisiaus negalime apibūdinti kaip žmogaus. Tačiau paneigus vaisiaus žmogaus savybes, negalėtume „žmonėmis“ laikyti ir psichinių ligonių, komos būsenoje esančių ar miegančių žmonių. Nagrinėjant religijos mokslą, darytina išvada, kad stipriausi teisės į gyvybę nuo pradėjimo koncepcijos šalininkai yra Katalikų bažnyčios atstovai. Jie vienareikšmiškai pripažįsta žmogaus teisę į gyvybę nuo pradėjimo. Katalikų bažnyčia Lietuvoje taip pat turi kategorišką nuomonę nagrinėjamu klausimu. Jos atstovai teigia, kad gyvybė brangintina nuo apvaisinimo momento, kuomet atsiranda unikalus žmogus, nepriklausantis nei motinai, nei tėvui. Tai yra atskiras individas, savo verte ir orumu lygus saviesiems tėvams.¹¹ Kiekvienas žmogus iš pradžių yra embrionas, bet jau tada jo turimas genetinis paveldas išlieka visą gyvenimą, nes žmogus yra tas pats asmuo nuo pat prasidėjimo iki mirties.¹² Nagrinėjant žmogaus vystymąsi medicininiu požiūriu, daroma išvada, kad individualaus ir autonomiško organizmo gyvavimas tęsiasi nuo pat pradėjimo. Vaisiaus organai vystosi lėtai. Pradžioje atsiranda širdis, smegenys, galūnės, o vėliau ir kiti organai. Gimimo momentu esminių pokyčių nei pačiame organizme, nei jo vystymosi raidoje nėra, išskyrus tai, kad radikaliai pasikeičia gyvavimo aplinka. Aplinkos pasikeitimas sąlygoja būtiną kai kurių dar prieš tai nenaudotų gebėjimų, tokių kaip kvėpavimas, panaudojimą. Bet tai tik patvirtina vientisumo buvimą: plaučiai

⁸ Kavoliūnaitė, E. Žmogaus gyvybės teisinės apsaugos pradžios koncepcijos [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <[http://www.teise.org/docs/upload/kavoliunaitepataisyta%20\(1\).doc](http://www.teise.org/docs/upload/kavoliunaitepataisyta%20(1).doc)> [žiūrėta 2010-12-01].

⁹ Čekanauskaitė, A. Nėštumo nutraukimas. Lietuvos bioetikos komitetas [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<http://bioetika.sam.lt/index.php?1991361784>> [žiūrėta 2010-12-01].

¹⁰ *Cit op.* 8.

¹¹ Lietuvos Vyskupų Konferencijos kreipimasis dėl Bažnyčios pozicijos abortų klausimu [interaktyvus]. 2002 m. gegužės mėn. 10 d. Prieiga per internetą: <<http://provita.vdu.lt/pv/vysk.htm>> [žiūrėta 2010-12-01].

¹² Lietuvos Vyskupų kreipimasis dėl dirbtinio apvaisinimo [interaktyvus]. 2002 m. balandžio mėn. 22 d. Prieiga per internetą: <<http://www.lcn.lt/bzinios/bz0209/209vk1.html>> [žiūrėta 2010-12-01].

išsivysto kur kas anksčiau, nei atsiranda poreikis kvėpuoti. Visi organizmo ateities poreikiai numatyti iš anksto. Ateityje reikėsiančių organų vystymasis prasideda nuo pradėjimo ir tęsiasi daugelį metų.¹³ Taigi pagrindinis teisės į gyvybę nuo pradėjimo koncepcijos teiginys yra tas, kad žmogaus gyvenimas prasideda nuo pradėjimo ir tęsiasi iki mirties, todėl jo teisė į gyvybę turėtų būti vienodai vertinama visą tą laiką.

Teisės į gyvybę nuo vaisiaus gyvybingumo koncepcija atspindi įvairių valstybių vaisiaus gyvybės apsaugos vertinime, o būtent ribojant šią teisę ir nustatant šios teisės apsaugos pradžią nuo tam tikro vaisiaus vystymosi momento. Analizuojant Europos šalių pozicijas dėl vaisiaus teisės į gyvybę apsaugos, išryškėja tendencija, kad paprastai iki 12 nėštumo savaitės vaisius nėra pripažįstamas kaip gyvybingas, moters organizme augantis žmogus. Tokia nuostata galioja Latvijoje, Danijoje, Vokietijoje, Graikijoje ir kitose valstybėse, įskaitant ir Lietuvą. Reikia paminėti, kad Didžiojoje Britanijoje šis terminas yra kur kas ilgesnis nei minėtose valstybėse ir šioje šalyje vaisiaus gyvybę gali būti nutraukta net iki 24 nėštumo savaitės. Vaisiaus teisė į gyvybę yra pripažįstama, tačiau ji yra derinama su kitais interesais. Šiuo atveju yra derinami vaisiaus ir motinos interesai, sugretinamos tokios vertybės kaip dar negimusio vaisiaus gyvybę ir moters privatus gyvenimas, sveikata ir jos gyvybę. Žmogaus teisė į privatų gyvenimą apima jo asmeninį, šeimos, namų gyvenimą. Šios koncepcijos šalininkai teigia, kad moteris pati turi teisę pasirinkti savo šeimos dydį ir jį riboti. Vaisiaus gyvybę priklauso nuo jį nešiojančios moters apsisprendimo. Derindamos minėtus interesus, valstybės pasirenka priimtinausią variantą, iki kada prioritetas teikiamas moteriai ir nuo kada – vaisiui.¹⁴ Vaisiaus teisės į gyvybę nuo gyvybingumo taisyklė yra itin populiari ir išplėtotą Jungtinėse Amerikos Valstijose. Teismai priėmė poziciją, kad negimusio vaisiaus galimybė išgyventi dirbtinėmis sąlygomis atskirai nuo moters kūno ir toliau augti paneigia tik vienos gyvybės – moters – egzistavimą. Kaip bebūtų, susidūrus dviem vertybėms – moters ir vaisiaus gyvybėms, Jungtinių Amerikos Valstijų teismai prioritetą suteikia motinos gyvybei ar sveikatai. Jei moters organizme besivystanti gyvybę kelia pavojų pačios moters gyvybei ar sveikatai, interesas išsaugoti gyvybingo vaisiaus gyvybę nėra svarbesnis už interesą išsaugoti moters gyvybę. Kalbant apie moters teisę į privatų gyvenimą, galioja vaisiaus gyvybingumo taisyklė. Moters teisė į privatų gyvenimą apima ir moters pasirinkimą dėl jos kūne augančios naujos gyvybės. Tačiau, kai ta gyvybė tampa gyvybinga, prioritetas teikiamas vaisiaus gyvybės išsaugojimui. Plėtojant minėtą taisyklę, buvo išaiškinta vaisiaus gyvybingumo sąvoka – tai vaisiaus gebėjimas savarankiškai ar su medicinos pagalba išgyventi atskirai nuo motinos organizmo. Taigi tik gyvybingas vaisius turi teisę gyventi ir ši teisė yra svarbesnė už moters teisę pasirinkti.

---

¹³ *Cit op.* 8.

¹⁴ *Ibid.*

Teisės į gyvybę nuo gimimo koncepcija pagrįdė yra grindžiama ekonominėmis ir socialinėmis priežastimis bei tuo, kad sąvoka „žmogus“ nėra išplėtotą ir niekur nėra tiesiogiai įvardinta, ar negimęs kūdikis gali būti pripažintas kaip žmogus. Tarptautiniuose dokumentuose teisė į gyvybę yra pripažinta deklaratyviai, nepasisakant konkrečiai dėl teisės į gyvybę prieš gimimą. Tokia tarptautinių organizacijų pozicija yra sąlygota kai kurių valstybių ekonomine socialine padėtimi ir baime, kad tokios valstybės neprisijungtų prie tarptautinių konvencijų, kurios konkrečiai nustato, nuo kada yra ginamos vaiko teisės. Jungtinių Tautų Žmogaus Teisių komitetas nurodo, kad viena iš priežasčių, kodėl buvo vengiama nustatyti konkrečią vaiko teisės į gyvybę pradžią, yra nelegalūs abortai ir dėl jų labai didelis moterų, ypač jaunu, mirtingumas. Taip pat pareiškiamas susirūpinimas gimusių nesveikų arba neišnešiotų kūdikių išlaikymu neturtingose valstybėse.¹⁵ Atskirų Europos valstybių teisinėse sistemose taip pat yra vengiama pripažinti teisę į gyvybę negimusiam vaisiui. Vaisius įgauna visas žmogaus teises tik gimęs. Pagal daugumos valstybių baudžiamąją teisę, vaisiaus gyvybė prieš pat gimimą nėra ginama įstatymų, tačiau kelios minutės po gimimo kūdikis turi visas žmogaus teises.¹⁶ Svarbu paminėti, kad negimusiam kūdikiui yra pripažįstamos tam tikros civilinės teisės. Pagal civilinę teisę vaisius turi teisę į žalos atlyginimą, paveldėjimo teisę, tačiau su sąlyga, kad jis gimė gyvas. Toks skirtingas teisių pripažinimas kelia nusistebėjimą, nes yra įtvirtinama prielaida įgyti teisnumą dar negimusiam vaisiui, o pagrindinė, pati svarbiausia teisė – teisė į gyvybę – nėra pripažįstama.

Išanalizavus visas tris koncepcijas, kyla išvada, kad teisės į gyvybę klausimas yra sunkiai išsprendžiamas vienareikšmiškai. Kiekvienos koncepcijos argumentai yra logiški, tačiau ir kritikuotini. Teisės į gyvybę nuo pradėjimo koncepcijos atstovų nuomonė yra gana vienpusiška ir kategoriška, kuri neaptaria tokių socialinių problemų kaip pagimdytų nenorimų kūdikių tolimesnis likimas, nelegalių abortų paplitimas ar nėštumas išprievartavimo ar incesto atveju. Vaisiaus gyvybingumo taisyklė taip pat nėra tinkama visais atvejais. Tobulėjant ir progresuojant medicinos mokslui, atsiranda galimybės vaisiui jau labai ankstyvoje vystymosi stadijoje išgyventi atskirai nuo motinos organizmo. Tokiu būdu prioritetas skiriamas vaisiaus teisei į gyvybę, o moters teisių į privatų gyvenimą nelieka. Koncepcijos, kurioje teisė į gyvybę pripažįstama nuo gimimo, atveju taip pat iškyla keblių situacijų. Atsižvelgiant į tai, kad vaisiui yra pripažįstamos civilinės teisės (teisė į žalos atlyginimą, paveldėjimo teisė), jei jis gimsta gyvas, gali susidaryti nelogiška situacija: jei gydytojas mato, kad savo veiksmais padarė žalą dar negimusiam, bet galinčiam išgyventi kūdikiui, jam naudingiau nutraukti negimusio kūdikio gyvybę ir taip išvengti atsakomybės.¹⁷ Įvertinus visus argumentus, sunku išskirti pačią teisingiausią koncepciją. Visgi pritartina, kad teisės į gyvybę nuo pradėjimo koncepcija pateikia priimtinausią gyvybės sampratą. Teisė į gyvybę yra prigimtine. Jos

---

¹⁵ *Ibid.*

¹⁶ *Ibid.*

¹⁷ *Ibid.*

nereikėtų lyginti su prieštaraujančia moters teise į privatų gyvenimą ar valstybių socialine, ekonomine padėtimi. Vaisiaus gyvybė yra kur kas didesnė vertybė nei moters pasirinkimas. Be to, moteris turi teisę priimti sprendimą ir dėl savo lytinio gyvenimo, už kurį ji turėtų priimti atsakomybę. Be abejo, iškyla problema dėl pagimdytų nenorimų kūdikių tolimesnio gyvenimo. Gyvenimas vaikų namuose yra kita aktuali problema, tačiau vertinant dvi blygybes, pastaroji atrodytų pozityvesnė. Suteikiant vaisiui teisę gyventi, suteikiama ir galimybė jam ateityje mokytis, augti ir pasirinkti savo gyvenimo kryptį. Šiuo atveju įvaikinimas laikytinas kaip teigiama išeitis. Negimusio vaisiaus gyvybės atėmimas neturėtų būti priemone kontroliuoti valstybių socialinę ar ekonominę padėtį. Kaip bebūtų, manyčiau, kad teisė į gyvybę nuo pradėjimo turi turėti išimčių. Moteriai neabejotinai turėtų būti suteikiama apsisprendimo teisė tais atvejais, kai nėštumas yra nusikalstamų veikų pasekmė, nes vaisius yra pradedamas prievarta ir žiaurumu. Nors oponentai šiuo atveju saktų, kad vaisius nėra atsakingas už kitų padarytas klaidas. Taip pat išimtis turėtų būti padaryta ir tais atvejais, kai vaisiaus gyvybės išsaugojimas sukeltų sunkių, o galbūt ir neatstatomų padarinių tiek moteriai, tiek pačiam vaisiui. Šioje vietoje išimčių sąrašas turėtų būti sudarytas remiantis medicinos mokslu.

Apžvelgiant tarptautinės teisės poziciją dėl negimusio vaisiaus teisės į gyvybę, pažymėtina tai, kad įvairios tarptautinės organizacijos garantuoja teisę į gyvybę, tačiau nedetalizuoja, ar ji yra suteikiama negimusiam vaisiui. Šiame kontekste svarbu paminėti Jungtinių Tautų vaiko teisių konvenciją. Ši Konvencija skelbia, kad vaiku yra laikomas kiekvienas žmogus, neturintis 18-os metų, ir kad valstybės dalyvės pripažįsta kiekvieno vaiko neatimamą teisę gyventi.¹⁸ Šios Konvencijos preambulėje pripažinta, kad vaikui, atsižvelgiant į jo fizinį ir psichinį nebrandumą, reikia ypatingos apsaugos ir priežiūros, taip pat atitinkamos teisinės apsaugos, tiek iki gimimo, tiek ir po jo¹⁹. Taigi vaikui yra pripažinta teisinė apsauga iki gimimo, tačiau nėra atskleidžiama, nuo kada žmogus laikytinas vaiku. Vaiko teisių komitetas nurodo, kad jeigu vengiama nurodyti aiškų gimimo ar pradėjimo laiką, Konvencijoje paliekama lanksti ir atvira galimybė nacionaliniam įstatymų leidėjui apibrėžti, kada prasideda gyvenimas. Konvencija palieka plačią ribą kiekvienai valstybei pasirinkti konfliktuojančių teisių ir interesų, dėl abortų ir šeimos planavimo, santykių.²⁰ Atsižvelgiant į tai, Konvencijos pripažinta vaisiaus teisinė apsauga iki gimimo valstybių gali būti traktuojama skirtingai.

Analizuojant EŽTT praktiką, darytina išvada, kad Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvenciją ratifikavusioms valstybėms taip pat yra paliekama teisė

---

¹⁸ *Cit. op. 3.*

¹⁹ *Ibid.*

²⁰ *Cit op. 8.*

apsispręsti, koki teisinį statusą suteikti žmogaus vaisiui. 2004 metais EŽTT byloje *Vo v. France*²¹ priėmė svarbią išvadą, kad nėra nei pageidautina, nei įmanoma atsakyti į abstraktų klausimą, ar negimęs vaikas yra asmuo, kaip apibrėžta Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 2 straipsnyje²². Tokia Teismo pozicija buvo kritikuojama. Viena iš Harvardo universiteto teisininkų Tanya Goldman, analizuodama EŽTT sprendimą *Vo v. France* byloje, pateikė tokią nuomonę: „Susirūpinimą kelia šios bylos išvada, kad nėra aiškios nuomonės sprendžiant vaisiaus statuso klausimą. Tačiau teisėjų, sprendžiančių bylą EŽTT, uždavinys yra aiškinti Konvenciją. Jų atsakomybė nesikeičia nuo keliamo klausimo sunkumo ar reikšmės. *Vo v. France* byloje EŽTT teisėjai neišsprendė pagrindinio keliamo klausimo ir to nepadarydami, atsitraukė į šalį neatlikdami savo kaip teisėjų vaidmens išaiškinti Konvencijos kalbą.“²³ Tačiau reikia įvertinti Konvencijos teisinę prigimtį, kuri atskleidžia, kad Konvencija nustato tik minimalius žmogaus teisių apsaugos standartus, o ne įtvirtina tam tikrų teisių apimtį. Taigi nors ir kritikuojamas dėl nekonkrečios pozicijos negimusio vaisiaus teisinio statuso klausimu, EŽTT palieka galimybę pačioms valstybėms priimti sprendimą, o tai įtakoja įvairių valstybių praktiką nagrinėjamu klausimu. Tame pačiame sprendime Teismas taip pat išaiškino, kad negimęs vaikas nelaikomas „asmeniu“, tiesiogiai saugomu Konvencijos 2 straipsnio, ir kad negimusių vaikų „teisė gyventi“ yra apribota motinos teisėmis ir interesais²⁴. Pažymėtina, kad tokia Teismo pozicija kartais yra aiškinama, kaip nustatanti, kad gyvybė yra ginama būtent nuo gimimo momento²⁵. Lietuvos Respublikos Teisės departamentas 2006 metų kovo 28 dienos išvadoje dėl Lietuvos Respublikos gyvybės prenatalinėje fazėje apsaugos įstatymo projekto nurodo, kad Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 2 straipsnio, įtvirtinančio teisę į gyvybę, taikymo praktika rodo, kad gyvybė yra ginama būtent nuo gimimo momento, kadangi šis klausimas yra tiesiogiai susijęs su nėštumo nutraukimo teisėtumo problema. Tačiau toks praktikos vertinimas nėra tikslus. Pačiame Teismo sprendime yra įtvirtinta nuostata, kad Konvencijos institucijos nėra atmetusios galimybės, jog esant tam tikroms aplinkybėms, apsauga gali būti taikoma negimusiam vaikui²⁶.

²¹ Europos žmogaus teisių teismo byla: *Vo v. France* [interaktyvus]. App. No. 53924/00, Eur. Ct. H. R. (2004). Prieiga per internetą: <<http://www.equidad.scjn.gob.mx/IMG/pdf/18- Caso Vo v- Francia - Ingles.pdf>> [žiūrėta 2011-02-01].

²² *Ibid.* 85 punktas.

²³ Goldman, T. *Vo v. France* and Fetal Rights: The Decision Not to Decide [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<http://www.law.harvard.edu/students/orgs/hrj/iss18/goldman.pdf>> [žiūrėta 2011-02-01].

²⁴ *Cit. op.* 21. 80 punktas.

²⁵ Kavoliūnaitė, E.; Ragauskas, P. Teisiniai abortų uždraudimo problemos aspektai ir jų vertinimas [interaktyvus].

Prieiga per internetą:

<http://docs.google.com/viewer?a=v&q=cache:32fwLkWOikJ:www.infolex.lt/portal/papildomiok/isvados_apie_abortu_draudima.doc+teisiniai+abortu+uzdraudimo+problemos+aspektai+ir+ju+vertinimas&hl=lt&gl=lt&pid=bl&srcid=ADGEESj0Xr18wxDf4xHVrBgB1_d6XJkeHD6iMiLznIN2E7LrclEBn36gQgAagcTX5BEGU2_HhPU51VcT0e_BW7NNdz_AipE56Bepg0EkDnkhtO0JhDv537W6wf0qNdiWYOb3mIOK5qV&sig=AHIEtbQe7HnZiWIM6nAwX2H8v7N9gUJwVA> [žiūrėta 2011-02-01].

²⁶ *Cit. op.* 21. 80 punktas.

Taigi darytina išvada, kad teisės į gyvybę suteikimas negimusiam vaisiui neprieštarauja EŽTT praktikai.

Valstybės, ratifikavusios Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvenciją, turi teisę skirtingai traktuoti negimusio vaisiaus teisinį statusą. Tokia tendencija ir atsispindi Europos valstybių teisinėse sistemose. Pavyzdžiui, Lenkijoje abortai yra draudžiami, išskyrus išimtinius atvejus, o Didžiojoje Britanijoje nėštumo nutraukimo operacija yra leidžiama net iki 24 nėštumo savaitės. Svarbu paminėti, kad, be prigimtinės teisės į gyvybę, Konvencija garantuoja ir teisę į tai, kad būtų gerbiamas žmogaus asmeninis ir jo šeimos gyvenimas²⁷. Europos žmogaus teisių komisija 1997 m. byloje *Brüggemann and Scheuten v. Federal Republic of Germany* sprendė klausimą, ar šalies įstatymai, kriminalizuojantys daugiau nei dvylikos savaičių abortą, yra suderinami su nėščios moters teise į privataus gyvenimo gerbimą. Komisija pažymėjo, kad nėštumas negali būti laikomas vien privataus gyvenimo dalimi, tačiau pripažino, kad tik absoliutus aborto draudimas būtų neleistinas įsikišimas į asmens teisę į privataus gyvenimo gerbimą pagal Konvencijos 8 straipsnį²⁸. Konvencijos teisinė prigimtis nustatyti tik minimalius žmogaus teisių apsaugos standartus, o ne įtvirtinti tam tikrų teisių apimtį, reiškia, kad atskirose valstybėse taikomi didesni teisių apsaugos standartai ne tik neprieštarauja Konvencijai, bet jos požiūriu yra sveikintini.

Toliau nagrinėjant žmogaus gyvybės pradžios klausimą, svarbu išanalizuoti negimusio vaisiaus teisinį statusą Lietuvoje. Paulius Docka, vienas iš Lietuvos baudžiamosios teisės teoretikų, jau 1999 metais straipsnyje „Nuo aborto iki žmogžudystės“ iškelė problemą, ką reikėtų laikyti žmogaus gyvybės pradžia. Jis pastebėjo, kad vienareikšmio atsakymo į šį klausimą nėra, ir pripažino, kad yra nemažai teorijų, kurių dauguma turi svarių argumentų už ir prieš. Jis išskyrė „pirmojo judesio“ teoriją, kurią pagrindė tuo, kad jeigu žmogus nejuda ir nebeturi galimybės judėti, tai yra pakankamai svari išvada ne specialistui pripažinti žmogų mirusiu. Taigi atvirkščiai, jei žmogus juda, reiškia – jis yra gyvas.²⁹ Antrą teoriją P. Docka grindė šiuolaikinės medicinos nuostatomis, kad žmogus laikomas mirusiu, kai neįmanoma aptikti smegenų veiklos impulsų, todėl gyvybės pradžia reikia laikyti smegenų veiklos impulsų fiksavimo pradžia. Anot P. Dockos, trečioji teorija žmogaus gyvybės pradžia laiko pirmąjį širdies dūžį. Paminėtina, kad buvo išskirta ir daugiau teorijų, nustatančių žmogaus gyvybės pradžios momentą, tačiau išvada, kuri teorija yra teisingiausia ar priimtinausia autoriui, nepateikta. P. Docka tik pripažino, kad atsižvelgiant į išvardytas teorijas

---

²⁷ *Cit. op.* 4.

²⁸ Europos Teisės Departamento išvada Dėl Lietuvos Respublikos Gyvybės prenatalinėje fazėje apsaugos įstatymo projekto Nr. XP-432(2), Lietuvos Respublikos Baudžiamojo Kodekso 135, 142 straipsnių pakeitimo bei papildymo ir Kodekso papildymo 131¹ straipsniu įstatymo projekto Nr. XP-686 ir Lietuvos Respublikos Civilinio Kodekso 2.2 straipsnio pakeitimo įstatymo projekto Nr. XP-687 [interaktyvus]. 2005 m. rugpjūčio 2 d. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=260196&p_query=> [žiūrėta 2011-02-03].

²⁹ Docka, P. Nuo aborto iki žmogžudystės. Justitia. Vilnius. 1999 m. Nr. 3. P. 16.

aiškėja, kad žmogaus gyvybės pradžios faktas gali būti teoriškai kilnojamas nuo apvaisinimo momento iki virkštelės nukirpimo.³⁰

Lietuvos Respublikos Konstitucijos 18 ir 19 straipsniuose įtvirtintos nuostatos, kad žmogaus teisės ir laisvės yra prigimtinės ir kad žmogaus teisę į gyvybę saugo įstatymas. Iš šių nuostatų matyti, kad žmogaus teisę į gyvybę turi užtikrinti įvairiapusė teisinių priemonių sistema.³¹ Tačiau Konstitucijos nuostatos neatskleidžia žmogaus pradžios sampratos, neapibrėžia teisinės apsaugos turinio ir apimtį žmogui nuo pradėjimo momento. Konstitucijoje nei patvirtinama, nei paneigiama galimybė taikyti žmogaus gyvybės apsaugą iki jo gimimo.³² Darytina išvada, kad Konstitucijoje įtvirtinta žmogaus teisių gynyba taikoma nuo tokio momento, kurį valstybė įtvirtina kitais teisės aktais, tačiau Lietuvoje nėra tokių nacionalinių teisės aktų, kurie apibrėžtų žmogaus gyvybės iki gimimo statusą³³.

Pagal Lietuvos Respublikos civilinės teisės normas fizinis asmuo pripažįstamas gimusiu nuo to momento, kai naujagimis pirmą kartą savarankiškai įkvepia. Ši nuostata, įtvirtinta Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau – CK) antrosios knygos 3 straipsnyje, yra skirta nustatyti fizinio asmens civilinį teisingumą, t. y. fizinio asmens gimimo momentas siejamas su turtinių ir civilinės teisės saugomų neturtinių teisių įgijimu. CK yra aiškiai įtvirtinta, kad fizinio asmens teisingumas atsiranda asmens gimimo momentu, todėl svarbu išaiškinti ir gimimo momento sąvoką. Pažymėtina, kad civilinės teisės požiūriu fizinis asmuo, kaip civilinės teisės subjektas, atsiranda tik gimęs, tačiau civiliniai teisiniai santykiai gali atsirasti pradėto, bet dar negimusio asmens atžvilgiu. Pavyzdžiui, testamentu galima palikti turtą tiek pradėtam, tiek nepradėtam asmeniui, bet įpėdiniu tampa tik gimęs. Todėl jeigu turtas testamentu buvo paliktas pradėtam asmeniui, tačiau įvykus persileidimui vaisius žūva, paveldėjimo santykių neatsiranda. Paminėtina ir tai, kad vaikas, gimęs fiziškai ar psichiškai neįgalus, nes buvo sužalotas vaisius, turi teisę į žalos atlyginimą. Analizuojant civilinės teisės normas, reikia atkreipti dėmesį į CK įtvirtintą prezumpciją, kad tais atvejais, kai neįmanoma nustatyti, vaikas gimė gyvas ar ne, pripažįstama jį gimus gyvą. Civilinės teisės doktrinoje pateikiama nuomonė, kad ši prezumpcija svarbi ne tik civilinei teisei, bet ir kitoms teisės šakoms, pavyzdžiui, baudžiamajai teisei, kai sprendžiama dėl baudžiamosios atsakomybės.³⁴ Manytina, kad su šia pozicija nereikia sutikti. Baudžiamojoje teisėje galioja bendrasis teisės principas *in dubio pro reo*, reiškiantis, kad visi neaiškumai ir netikslumai yra aiškinami kaltininko naudai. Tokia pati pozicija atsispindi ir teismų praktikoje. Lietuvos Apeliacinio teismo 2005 m. balandžio 13 d. nutartyje baudžiamojoje byloje Nr. 1A-268 buvo prieita

³⁰ *Ibid.* P. 17.

³¹ Birmontienė, T. *et al.* Lietuvos Konstitucinė Teisė. Lietuvos Teisės Universiteto Leidybos centras. 2002 m. P. 926.

³² Čaikovski, A.; Žukovaitė, I. Neteisėto aborto kriminalizavimas Lietuvoje ir kitose Europos valstybėse. Teisė. 2010 m. Nr. 75. P. 22.

³³ *Cit. op.* 31.

³⁴ Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Justitia, Vilnius, 2002 m. P. 19-20.

prie išvados, kad byloje nėra neginčytinų įrodymų, kad buvo pagimdytas gyvas kūdikis. Tuo konstatuojama, kad kategoriškai nenustatyta buvus nusikaltimo objektą ir dalyką.³⁵ Taigi, nenustačius visų būtinų nusikaltimo sudėties elementų, negalima kategoriškai teigti, kad asmuo padarė veiką, turinčią nusikaltimo požymių. Įvertinus šias teismo išvadas, pasakytina, kad minėta prezumpcija nėra svarbi baudžiamajai teisei. Šios prezumpcijos taikymas baudžiamojoje teisėje prieštarautų bendriesiems teisės principams.

CK yra ne vienintelis teisės aktas, atskleidžiantis gimimo momento sąvoką. Gimimo momentą nustato ir 2002 m. balandžio 4 d. Lietuvos Respublikos Vaiko gimimo momento nustatymo įstatymas Nr. IX-837³⁶, kurio 2 straipsnyje nurodyta, kad vaiko gimimas – tai gyvo vaisiaus išstūmimas ar ištraukimas iš moters organizmo, o vaiko gyvybingumo požymiai yra savarankiškas kvėpavimas ar širdies plakimas. Vaiko gimimo momento konstatavimo kriterijai yra viso gyvybingo vaisiaus pasirodymas iš moters organizmo.³⁷ Lyginant šio įstatymo nuostatas su anksčiau aptarta CK norma, kad fizinio asmens gimimo momentu pripažįstamas pirmas savarankiškas naujagimio įkvėpimas, pažymėtina, kad šie teisės aktai nustato skirtingą reglamentavimą. Yra numatomi du skirtingi gimimo momentai – vaisiaus išstūmimas ar ištraukimas iš moters organizmo ir pirmas savarankiškas naujagimio įkvėpimas. Taigi pagal vieną įstatymą reikalaujama, kad naujagimis kvėpuotų, pagal kitą – tokio reikalavimo nėra.³⁸ Atsižvelgiant į tai, darytina išvada, kad šie teisės aktai yra nesuderinti. Baudžiamojoje teisėje vaiko gimimo momento nustatymas yra svarbus, kai reikia nustatyti, ar vaikas gimė gyvas ir buvo nužudytas, ar gimė negyvas.³⁹ Tačiau aiškinant žmogaus gyvybės apsaugos pradžios momentą baudžiamojoje teisėje nesiremiam Vaiko gimimo momento nustatymo įstatymu, nes tiek CK, tiek šis įstatymas turi kitą, ne su gyvybės baudžiamąja – teisine apsauga susijusią funkcinę paskirtį⁴⁰.

Baudžiamosios teisės prasme, Lietuvoje vaisiaus teisės į gyvybę apsauga numatyta tik BK 35 straipsnyje, draudžiant mokslinį eksperimentą su vaisiumi, jei įstatymai nenumato kitaip. Baudžiamosios teisės doktrinoje pripažįstama, kad toks draudimas netenka prasmės, nes jam gali būti numatytos išimtys kitų įstatymų nustatytais atvejais.⁴¹ Manytina, kad ši pozicija yra teisinga. Žmogaus gyvybės pradžios klausimas yra plačiau sprendžiamas, analizuojant nusikaltimus žmogaus gyvybei. Nužudymas – tai neteisėtas kito žmogaus gyvybės atėmimas. Nužudymo objektas bendrąja

³⁵ Lietuvos Apeliacinio Teismo 2005 m. balandžio 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-268.

³⁶ Lietuvos Respublikos Vaiko gimimo momento nustatymo įstatymas. Valstybės žinios: 2002-04-26 Nr.43-1602.

³⁷ *Ibid.*

³⁸ *Cit op.* 8.

³⁹ *Ibid.*

⁴⁰ Nocius, J. *et al.* Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. 2 knyga. Specialioji dalis: 99-212 straipsniai. Vilnius, Registrų centras, 2009. P. 112.

⁴¹ Kavoliūnaitė, E. Žmogaus vaisiaus gyvybės apsauga baudžiamojoje teisėje [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <[http://docs.google.com/viewer?a=v&q=cache:oDIgENZqaSEJ:www.teise.org/docs/research/egle\(pataisytas\).doc+kavo- unaite+baudziamojoje+teiseje&hl=lt&gl=lt&pid=bl&srcid=ADGEESjwa4uOCVzWH_beuP2eOx7kOjg7hW8oswVDjFPM9ifQoX6gGXDGLAa8ILBhkTIIUS_X17La8iXQI3iAMPLqfUkh0wIZvELP1U9qo01uMDu0IUQY6ta5wB3pHV_MoXAKbo6erY&sig=AHIEtBRWPAbKpjLY3zlfplIYQG2TwQ0-PQ](http://docs.google.com/viewer?a=v&q=cache:oDIgENZqaSEJ:www.teise.org/docs/research/egle(pataisytas).doc+kavo<li>unaite+baudziamojoje+teiseje&hl=lt&gl=lt&pid=bl&srcid=ADGEESjwa4uOCVzWH_beuP2eOx7kOjg7hW8oswVDjFPM9ifQoX6gGXDGLAa8ILBhkTIIUS_X17La8iXQI3iAMPLqfUkh0wIZvELP1U9qo01uMDu0IUQY6ta5wB3pHV_MoXAKbo6erY&sig=AHIEtBRWPAbKpjLY3zlfplIYQG2TwQ0-PQ)> [žiūrėta 2010-12-17].

prasme yra kito žmogaus gyvybė, kai jis jau yra gimęs ir dar nemiręs. Remiantis BK, gyvybės pradžia pripažįstama nuo gimdymo pradžios. Pažymėtina, kad BK to tiesiogiai nenurodo, tačiau tai išplaukia iš senojo BK, galiojusio iki 2003 m. gegužės 1 d., reglamentavimo, kur 106 straipsnyje buvo įtvirtinta sąvoka „nužudymas gimdymo metu“. Analizuojant gimdymo pradžios apibrėžimą, svarbu atsižvelgti ir į medicinos moksle pateiktą gimdymo sąvoką – tai fiziologinis procesas, kurio metu iš gimdos išstumiamas vaisius, jo dangalai ir placenta. Gimdymo pradžia – tai pirmieji reguliarūs (ne rečiau kaip kas 10 – 15 minučių) pasikartojantys gimdos raumenų susitraukimai – sąrėmiai.⁴² P. Docka žmogaus gyvybės pradžios nustatymą pagrindžia vadovaudamasis etimologiniu ir loginiu metodais. Etimologiškai lotynų kalbos žodis *praegnans*, reiškiantis nėštumą, sudarytas iš dviejų dalių *prae* ir *gnascor* (*nascor*), atitinkamai reiškiančių „prieš“ ir „gimimą“. Iš to išeina, kad nėštumas yra moters būklė prieš gimimą.⁴³ Autorius teigia, kad kadangi gimdymo procesas yra gimimo pradžia, o gimdymas nėra nėštumo būklės sudedamoji dalis, todėl darytina išvada, kad gimdymas ar sąrėmiai, reiškiantys gimdymo pradžią, yra žmogaus gyvybės pradžia. J. Nocius taip pat pripažįsta, kad gyvybės pradžia reikia laikyti gimdymo pradžią. Prasidėjus fiziologiniam gimdymo procesui, nors naujagimis dar nėra išėjęs iš iščių, jis jau yra žmogus.⁴⁴ Remiantis šiuo aiškinimu, darytina išvada, kad skiriamoji vaisiaus ir žmogaus riba yra jo gimimas. Lietuvos baudžiamajoje teisėje laikomasi pozicijos, kad veiksmai, kuriais sunaikinama žmogaus gyvybė, gimdymo metu nepripažįstami abortu ir traktuojami kaip nužudymas.⁴⁵ Kėsinimasis į žmogaus vaisių iki gimdymo pradžios yra abortas.

BK 142 straipsnio, įtvirtinančio baudžiamąją atsakomybę už neteisėtą abortą, prasme, gyvybės pradžios problematika nėra nagrinėjama. Tai galima paaiškinti tuo, kad BK 142 straipsnis yra skirtas apsaugoti nėščios moters, kuriai daromas neteisėtas abortas, sveikatą ir gyvybę. Pagal Lietuvos baudžiamąją teisę neteisėtas abortas – tai neteisėtas tyčinis nėštumo nutraukimas nėščiai moteriai prašant⁴⁶. Šio nusikaltimo nukentėjusiąją pripažįstama nėščioji moteris, kurios atžvilgiu atliekama neteisėta nėštumo nutraukimo operacija. Taigi Lietuvoje neteisėtas abortas nėra priskiriamas nusikaltimų, kuriais kėsinamasi į žmogaus gyvybę, grupei, todėl negimusio vaisiaus gyvybė nėra saugoma, įtvirtinant baudžiamąją atsakomybę už neteisėtą abortą. Neteisėto aborto kaip nusikalstamos veikos sudėtis yra numatyta BK XIX skyriuje, kuriame įtvirtinti nusikaltimai, pavojingi žmogaus sveikatai ir gyvybei.

Lyginant su Vokietijos teisiniu reglamentavimu žmogaus gyvybės apsaugos iki gimimo aspektu, pirmiausia reikia atkreipti dėmesį į tai, kad Vokietijoje negimusio vaisiaus gyvybė

---

⁴² Tamulaitienė, J.; Rimšienė, D. *et al.* Medicinos enciklopedija. Valstybinė enciklopedijų leidykla. Vilnius. 1991 m. P. 286.

⁴³ *Cit. op.* 29. P. 18.

⁴⁴ Nocius, J. Nusikaltimai žmogui. Vilnius, 1998 m. P. 15.

⁴⁵ *Ibid.* P. 18.

⁴⁶ *Cit. op.* 40. P. 147.

yra garantuojama šalies Konstitucijos. Vokietijos Federacijos Konstitucinis Teismas yra pripažinęs, kad nėštumo nutraukimas negrįžtamai sunaikina egzistuojančio žmogaus gyvenimą ir kad abortas yra „žudymo aktas“ (anglų k. „*an act of killing*“). Vaisius nusipelno teisinės apsaugos visą jo vystymosi laikotarpį.⁴⁷ Šiame sprendime teismas išaiškino, kad valstybė turi pareigą naudoti socialinius, politinius ir kitus veiksmus, kurie užtikrintų žmogaus gyvybės vystymosi globą, ir kad tai yra tokia vertybė, kuriai apsaugoti turi būti naudojamos baudžiamosios justicijos priemonės. Teismas pažymėjo, kad pagrindinis šalies įstatymas numato žmogaus gyvybės apsaugą, kuri apima ir vaisiaus apsaugą.⁴⁸ Teismas, remdamasis įrodytomis medicinos ir fiziologijos mokslo žiniomis, vieningai nusprendė, kad gyvybė egzistuoja nuo 14 dienos po apvaisinimo, kada kiaušinėlis įsitvirtina gimdoje. Todėl vaisius patenka į Vokietijos Konstitucijos 2 str. 2 dalies taikymo sritį, kurioje numatyta, kad „kiekvienas turi teisę į gyvybę“. Ši Konstitucijos nuostata gina vaisiaus gyvybę kaip individualų teisinį interesą. Konstitucinis Teismas pažymėjo, kad žmogaus gyvybė yra didžiausia konstitucinė vertybė, ir nors konstitucinė apsauga taikoma ir moters laisvam asmenybės vystymuisi, pastaroji vertybė negali būti vertinama kaip svarbesnė už teisę į gyvybę. Taip yra todėl, kad sprendimo nutraukti nėštumą rezultatas yra gyvybės sunaikinimas, tuo tarpu vaiko išnešiojimas yra pažeidžiantis, bet nesunaikinantis asmenybės vystymosi.⁴⁹

Vokietijos Konstitucinio Teismo sprendime buvo prieita prie svarbios išvados, kad baudžiamosios sankcijos yra būtinos, siekiant užtikrinti, kad pirmenybė būtų teikiama teisei į gyvybę. Šiuo metu Vokietijos teisė numato baudžiamąją atsakomybę už neteisėtą nėštumo nutraukimą. Baudžiamajame kodekse yra numatyti keturi straipsniai, skirti abortui: 218 straipsnis „Nėštumo nutraukimas“, 218a straipsnis „Nėštumo nutraukimo nebaudžiamumas“, 218b straipsnis „Nėštumo nutraukimas be gydytojo išvados, neteisinga gydytojo išvada“, 218c straipsnis „Gydytojo pareigos pažeidimas nutraukiant nėštumą“. Kodekso 218 straipsnis yra bendroji norma, numatanti, kad baudžiamas asmuo, nutraukęs nėštumą, taip pat nurodoma, kad veiksmai, kurių poveikis pasireiškia prieš pasibaigiant apvaisintos kiaušialąstės implantacijai gimdoje, pagal įstatymą nelaikomi nėštumo nutraukimu.⁵⁰ Šis kodekso teiginys leidžia suprasti, kad žmogaus gyvybės pradžia Vokietijos teisė laiko apvaisintos kiaušialąstės implantaciją gimdoje.⁵¹

Nors Vokietijoje negimusio vaisiaus gyvybės apsaugos šaltinis yra grindžiamas konstituciniais pagrindais, tačiau šios valstybės negalima kategoriškai priskirti prie valstybių, kuriose abortai yra draudžiami. Skirtingai nei Lietuvoje, kur BK yra nurodyti tik tie atvejai, kai už

---

⁴⁷ German Constitutional Court Abortion decision [interaktyvus]. Prieiga per internetą:

<http://groups.csail.mit.edu/mac/users/rauch/nvp/german/german_abortion_decision2.html> [žiūrėta 2011-03-04].

⁴⁸ *Cit. op.* 32. P. 22.

⁴⁹ *Cit. op.* 29.

⁵⁰ Vokietijos baudžiamasis kodeksas [interaktyvus]. Prieiga per internetą:

<<http://www.iuscomp.org/gla/statutes/StGB.htm#218>> [žiūrėta 2011-03-05].

⁵¹ *Cit. op.* 32. P. 31.

neteisėto aborto atlikimą yra numatyta baudžiamoji atsakomybė, Vokietijos baudžiamajame kodekse yra įtvirtintos sąlygos, kada abortas yra nebaudžiamas. Nėštumo nutraukimas arba abortas gali būti atliekamas dėl medicininių priežasčių, t. y. iki 12 nėštumo savaitės, kai nėščios moters gyvybei ar sveikatai gresia pavojus (turi būti įrodyta, kad pavojaus bus išvengta tik nutraukus nėštumą) arba kai nustatomi negimusio vaisiaus sutrikimai. Nėštumą galima nutraukti ir tais atvejais, kai moters nėštumas atsirado dėl nusikalstamos veikos – išžaginimo. Šiuo atveju taip pat nustatomas 12 savaičių terminas, per kurį galima nutraukti nėštumą. Šių sąlygų egzistavimą turi nustatyti nepriklausomas gydytojas ir patvirtinti tai atitinkamame medicininiame dokumente. Jeigu moteris nori nutraukti nėštumą, nesant minėtoms sąlygoms, jai abortas gali būti atliekamas tik tuo atveju, kai nėštumo terminas yra ne ilgesnis nei 12 savaičių ir ji yra atlikusi konsultavimo procedūrą. Ši procedūra yra privaloma, išskyrus atvejus, kai nėštumas turi būti nutrauktas dėl medicininių priežasčių arba kai nėštumas yra sąlygotas nusikalstamos veikos. Konsultavimo procedūrą moteris turi atlikti likus ne mažiau nei 3 dienoms iki nėštumo nutraukimo operacijos. Ji taip pat turi pateikti gydytojui pažymėjimą, patvirtinantį, kad konsultavimo procedūra yra atlikta. Visais atvejais abortas gali būti daromas tik gydytojui ir moteriai sutikus.⁵² Pastebėtina, kad Lietuvoje sąlygos, kurioms esant yra leidžiama nutraukti nėštumą, yra numatytos 1994 m. sausio 28 d. Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministerijos įsakyme Nr. 50 Dėl nėštumo nutraukimo operacijos atlikimo tvarkos, t. y. poįstatyminiame akte. Tuo tarpu Vokietijoje šios sąlygos yra įtvirtintos kodifikuotu teisės aktu - baudžiamuoju įstatymu. Atsižvelgiant į Lietuvos teisinėje literatūroje pateikiamą nuomonę, kad valstybės pozicija dėl gyvybės pradžios momento bei teisės į gyvybę apsaugos įtvirtinimo turėtų būti nuosekli visoje teisinėje sistemoje⁵³, bei pritariant šiai nuomonei, darytina išvada, kad Vokietijos teisinis reguliavimas yra nuoseklus nagrinėjamu klausimu. Vokietijos teisinio reguliavimo nuoseklumas pasireiškia tuo, kad Konstitucinis Teismas yra pateikęs aiškia poziciją dėl teisės į gyvybę apsaugos pradžios, baudžiamajame įstatyme yra įtvirtintos toleruojamo ir draudžiamo nėštumo nutraukimo sąlygos. Pažymėtina dar ir tai, kad iš baudžiamojo įstatymo normos formuluotės matyti, ką Vokietijos teisė laiko gyvybės pradžia. Lietuvos teisinėje sistemoje pasigendama nuoseklumo ir aiškumo. Lietuvos Respublikos Konstitucija garantuoja teisę į gyvybę, tačiau neapibrėžia teisinės apsaugos turinio ir apimties. BK nėra tiesiogiai įvardinta, kas yra gyvybės pradžia. Manytina, kad Vokietijos teisinis reglamentavimas galėtų būti pavyzdys Lietuvai, siekiant įtvirtinti griežtą poziciją teisinės gyvybės apsaugos ir neteisėto aborto klausimais.

Būtina aptarti dar vieną Vokietijos teisinio reglamentavimo elementą, kuris yra susijęs su neteisėto nėštumo nutraukimo subjektu. Lyginant su Lietuvoje reglamentuojamais neteisėto

---

⁵² Termination of Pregnancy and Abortion in Germany [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://germany.angloinfo.com/countries/germany/abortion.asp> [žiūrėta 2011-03-05].

⁵³ *Cit. op.* 25.

aborto sudėties elementais, o būtent nusikaltimo subjektu, pažymėtina, kad kai kuriuose Vokietijos baudžiamojo kodekso straipsniuose yra detalizuojama nėščiosios moters atsakomybė. Pagal Lietuvos baudžiamąją teisę nėščia moteris neatsako už neteisėtą abortą. Vokietijos baudžiamojo įstatymo bendra norma, nustatanti baudžiamąją atsakomybę už nėštumo nutraukimą, suformuluota taip: „Tas, kas nutraukia nėštumą, yra baudžiamas“. Ši formuluotė leidžia manyti, kad šio nusikaltimo subjektu yra ir nėščia moteris. Pastarosios teisinė atsakomybė yra išskirtinis reglamentavimo momentas, susijęs su Konstitucinio Teismo išvadoje suformuluota negimusio vaiko teisinės apsaugos koncepcija, įpareigojančia ir nėščią moterį būti atsakinga už joje esančios gyvybės išsaugojimą.⁵⁴ Vokietijos baudžiamojo kodekso normų analizė rodo, kad moters atsakomybė šiuo atveju nėra absoliuti. Baudžiamojo įstatymo straipsniuose yra nustatytos išimtys, kada moteris neatsako už nėštumo nutraukimą, pvz.: baudžiamoji atsakomybė moteriai nekyla už pasikėsinimą nutraukti nėštumą, taip pat paliekama teismo teisė netaikyti baudžiamosios atsakomybės moteriai, jeigu ji nėštumo nutraukimo metu buvo itin sunkios psichinės būklės. Taigi nėščios moters pripažinimas neteisėto aborto subjektu, nors ir nustatant konkrečias išimtis, esminiai skiriasi nuo teisinio reguliavimo Lietuvoje, todėl pritariant nuomonei, kad ir Lietuvoje turėtų būti nustatyta baudžiamoji atsakomybė už neteisėtą abortą nėščiai moteriai, galima būtų pasiremti Vokietijos praktika.

Toliau analizuojant negimusio vaisiaus teisinio statuso problematiką, pasakytina, kad Europos žemėlapyje, nustatančiame valstybių pozicijas aborto klausimu, esminiai išsiskiria Lenkija, kuri laikoma viena griežčiausių Europos valstybių dėl gyvybės apsaugos teisinėje sistemoje. Manytina, kad yra svarbu atskleisti Lenkijos poziciją dėl vaisiaus teisės į gyvybę bei abortų, tuo pačiu ir palyginant ją su situacija Lietuvoje, ne tik dėl to, kad Lenkija yra Lietuvos kaimynė, su kuria sieja glaudūs tarpvalstybiniai santykiai nuo istorinių laikų, bet ir dėl to, kad Lietuvoje ne kartą buvo rengiami įstatymų projektai, draudžiantys nėštumo nutraukimo operacijas, kuriuose buvo remiamasi Lenkijos praktika.

Nuo 1956 m. iki 1993 m. Lenkijoje abortai nebuvo draudžiami. 1993 m. Lenkijoje įsigaliojo Šeimos planavimo, žmogaus vaisiaus apsaugos ir leistino nėštumo nutraukimo sąlygų įstatymas⁵⁵, kuris įtvirtino abortų draudimą ir nustatė, kad kiekviena žmogiška gyvybė turi turėti prigimtine teisę gyventi nuo apvaisinimo momento. Šiame įstatyme numatytos išimtys, kurioms esant gali būti atliktas abortas: nėštumas gali būti nutrauktas tik gydytojo, kai nėštumas kelia pavojų moters sveikatai ir gyvybei, kai priešgimdyminiai tyrimai ar kiti medicininiai duomenys rodo, kad yra rizika, jog vaisius bus sunkiai ir negrįžtamai pažeistas arba kenčia nuo nepagydomos, jo

---

⁵⁴ *Cit. op.* 32. P. 31.

⁵⁵ Lenkijos Respublikos Šeimos planavimo, žmogaus vaisiaus apsaugos ir leistino nėštumo nutraukimo sąlygų įstatymas [interaktyvus], 1993 m. Prieiga per internetą: http://www.federa.org.pl/dokumenty_pdf/english/AbortionLaw1993.doc [žiūrėta 2011-01-04].

gyvybei gresiančios ligos, arba kai yra pagrįstas įtarimas, kad nėštumas yra nusikalstamos veikos rezultatas. Kai yra nustatomos minėtos sąlygos, nėštumo nutraukimo operacija negali būti atliekama privačiose klinikose. Įstatymas numato papildomus reikalavimus dėl minėtų sąlygų. Nėštumas gali būti nutrauktas dėl nustatyto pavojaus vaisiui tik iki tokio laikotarpio, kai negimęs vaisius gali išgyventi be motinos. Konstatavus, kad nėštumas atsirado dėl nusikalstamos veikos, nėra įtvirtinta absoliuti galimybė nutraukti nėštumą. Tokiu atveju abortas gali būti atliktas tik iki 12 savaitės. Baudžiamoji atsakomybė už abortą yra numatyta 1997 m. birželio 6 d. Lenkijos Baudžiamojo kodekso 152 straipsnyje⁵⁶. Pažymėtina, kad buvo bandoma pakeisti tokį griežtą, abortus draudžiantį reglamentavimą. 1996 m. pokomunistinis parlamentas pakeitė reglamentavimą ir įtvirtino leidimą nutraukti nėštumą dėl socialinių priežasčių, tačiau Lenkijos Konstitucinis Teismas pripažino įstatymo pataisas antikonstitucinėmis ir 1997 m. sugrąžino senojo Šeimos planavimo, žmogaus vaisiaus apsaugos ir leistino nėštumo nutraukimo sąlygų įstatymo galiojimą. Konstitucinis Teismas išaiškino, kad nėra pagrįstos priežasties teigti, kad negimęs vaisius nėra žmogus, jis turi teisę į gyvybę nuo apvaisinimo, todėl leidimas nutraukti nėštumą dėl socialinių priežasčių pažeidžia negimusio vaisiaus teisę į gyvybę ir prieštarauja Lenkijos Konstitucijai.⁵⁷

Svarbu aptarti EŽTT 2007 m. kovo 20 d. sprendimą *Tysięc v. Poland*⁵⁸. Alicja Tysięc nuo 1977 metų turėjo regėjimo sutrikimų. Ji kentėjo nuo sunkios trumparegystės. Trečią kartą pastojusi, moteris jaudinosi dėl galimo neigiamo poveikio jos sveikatai. Ji buvo apžiūrėta akių ligų specialistų gydytojų, kurie konstatavo, kad dėl pataloginių akies tinklainės pokyčių nėštumas ir gimdymas kelia pavojų moters regėjimui. Nepaisant moters prašymo, jie atsisakė išduoti leidimą nutraukti nėštumą ir paaiškino, kad tinklainė gali pati atsiskirti dėl nėštumo, tačiau nebūtinai. A. Tysięc nėštumas nebuvo nutrauktas. EŽTT šioje byloje nagrinėjo, kaip 1993 m. Šeimos planavimo, žmogaus vaisiaus apsaugos ir leistino nėštumo nutraukimo sąlygų įstatymas buvo pritaikytas moters situacijoje. Pareiškėja A. Tysięc teigė, kad Lenkijos įstatymuose trūksta procedūrų, leidžiančių realiai įgyvendinti teisėtą nėštumo nutraukimą, o Lenkijos valstybė argumentavo, kad teisinė apsauga garantuojama ir vaisiui, nėštumo nutraukimui pateisinti nustatytos griežtos sąlygos, kurios šioje byloje nebuvo išpildytos. EŽTT pripažino, kad Lenkijos valstybė neužtikrino teisinio mechanizmo, kuris, nepažeidžiant moters privatumo, užtikrintų laisvą priėjimą prie teisėto aborto, nes jeigu įstatymų leidėjas nusprendžia leisti tam tikromis išimtinėmis sąlygomis abortą, jis negali sukurti tokio mechanizmo, kuris ribotą galimybę realiai pasinaudoti šia teise. EŽTT konstatavo, kad

⁵⁶ Lenkijos baudžiamasis kodeksas [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<http://karne.pl/karny.html>> [žiūrėta 2011-01-05].

⁵⁷ How the law protects life. The Polish way to the right to life law. Polish Federation of Pro-Life Movement [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.prolife.com.pl/upload/how_the_low_protects_life.pdf> [žiūrėta 2011-01-04].

⁵⁸ Europos Žmogaus Teisių Teismo 2007 m. kovo 20 d. sprendimas byloje Nr. 5210/03, *Tysięc v. Poland* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<http://www.unhcr.org/refworld/country,,ECHR,,POL,4562d8b62,470376112,0.html>> [žiūrėta 2011-01-04].

buvo pažeistas Europos Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 8 straipsnis, garantuojantis teisę į privatų gyvenimą.

Pripažintina, kad Lenkijos reglamentavimas abortų klausimu yra itin griežtas. Yra nustatytos kelios išimtys, kada aborto operacija gali būti atliekama, tačiau kartu įtvirtinami papildomi reikalavimai dėl tų sąlygų egzistavimo. Lietuvoje teisėto nėštumo nutraukimo sąlygos yra įtvirtintos Lietuvos Respublikos Sveikatos apsaugos ministro įsakymu „Dėl nėštumo nutraukimo operacijos atlikimo tvarkos“⁵⁹, kuriame nustatyta bendra sąlyga, kad moteriai pageidaujant nėštumas gali būti nutrauktas iki 12 savaičių, jei nėra šiai operacijai kontraindikacijų. Atsižvelgiant į Lenkijos Šeimos planavimo, žmogaus vaisiaus apsaugos ir leistino nėštumo nutraukimo sąlygų įstatymo nuostatą, kuri įtvirtina, kad žmogaus gyvybė yra saugoma nuo apvaisinimo momento, nusistebėjimą kelia faktas, kad neteisėtas nėštumo nutraukimas nėra kvalifikuojamas kaip kito žmogaus nužudymas. Pažymėtina, kad analogiška situacija yra ir Vokietijoje: nors abortas Konstitucinio Teismo vadinamas nužudymu, nėštumo nutraukimas nėra laikomas nužudymu Baudžiamojo kodekso prasme. Vokietijos baudžiamajame kodekse yra numatyta atskira nusikalstama veika, skirta kriminalizuoti neteisėtą abortą. Lyginant su Lietuvos baudžiamosios teisės nuostatomis, atkreiptinas dėmesys, kad Lenkijoje, kaip ir Lietuvoje, nėščia moteris nėra pripažįstama šio nusikaltimo subjektu.

Lietuvoje kaip ir visame pasaulyje aborto tema sukelia daug diskusijų. Reikia pripažinti, kad dabartinis teisinis reguliavimas, kai abortai Lietuvoje yra leidžiami iki 12 nėštumo savaitės, taip pat yra diskusijų klausimas. Ar toks reguliavimas yra teisingas? Lietuvoje buvo parengti trys Gyvybės prenatalinėje fazėje apsaugos įstatymo projektai kartu su susijusiais Baudžiamojo kodekso ir Civilinio kodekso straipsnių pakeitimo projektais, kuriais buvo siekiama pripažinti, kad žmogaus gyvybė prasideda nuo moters apvaisinimo, o nėštumo nutraukimo operacija gali būti atlikta tik tais atvejais, kai nėštumas gresia moters gyvybei ar sveikatai, arba yra pagrįstų įtarimų, jog nėštumas atsirado dėl nusikalstamų veikų, arba prenataliniai tyrimai arba kitos medicinos prielaidos rodo didelę tikimybę, jog vaisius bus sunkiai ir nepagydomai pažeistas arba sirgs nepagydoma, jo gyvybei gresiančia liga⁶⁰.

---

⁵⁹ Lietuvos Respublikos Sveikatos apsaugos ministro įsakymas „Dėl nėštumo nutraukimo operacijos atlikimo tvarkos“. Valstybės žinios: 1994. Nr.18-299.

⁶⁰ Pirmuosiuose Gyvybės prenatalinėje fazėje apsaugos įstatymų projektuose Nr. XP-423 ir XP-423(2), kurie buvo pateikti svarstyti 2005 m., buvo numatytos trys nėštumo nutraukimo sąlygos: 1) kai nėštumas gresia nėščios moters gyvybei ar sveikatai; 2) kai prenataliniai tyrimai arba kitos medicinos prielaidos rodo didelę tikimybę, jog vaisius bus sunkiai ir nepagydomai pažeistas arba sirgs nepagydoma, jo gyvybei gresiančia liga; 3) kai yra pagrįstų įtarimų, jog nėštumas atsirado dėl nusikalstamų veikų. Nepritarus šių įstatymų nuostatomis, 2006 metais buvo pateiktas dar vienas Gyvybės prenatalinėje fazėje apsaugos įstatymo projektas Nr. XP-423(3), kuriame buvo paliktos tik dvi nėštumo nutraukimo sąlygos, iš sąrašo išbraukiant nuostatą, kad nėštumo nutraukimo operacija gali būti atlikta, kai prenataliniai tyrimai arba kitos medicinos prielaidos rodo didelę tikimybę, jog vaisius bus sunkiai ir nepagydomai pažeistas arba sirgs nepagydoma, jo gyvybei gresiančia liga.

Šio įstatymo priėmimo būtinybė buvo grindžiama nuostatomis, kad įstatymas atspindi šalies lūkesčius bei jis yra reikalingas dėl kritiškos demografinės padėties Lietuvoje⁶¹. Tokia pozicija buvo kritikuojama argumentuojant, kad nėra atlikti išsamūs sociologiniai gyventojų apklausų tyrimai, o įstatymų leidėjas, prieš priimdamas įstatymą, turėtų atsižvelgti į vyraujančią Lietuvos Respublikos piliečių poziciją šiuo klausimu. Taip pat buvo pažymėta, kad siekiant sumažinti abortų skaičių šalyje pirmiausia turi būti kreipiamas dėmesys ne į kovą su problemos pasekmėmis – atliekamais abortais, bet jų atsiradimo priežastimis – nepalankiomis materialinėmis ir socialinėmis sąlygomis, visuomenės lytinio švietimo, ypač jaunimo tarpe, stoka.⁶² Gyvybės prenatalinėje fazėje apsaugos įstatymo priešininkai pripažino, kad siūlomas projektas iš esmės atitinka Lenkijos abortų draudimo įstatymo modelį, o kaip rodo Lenkijos pavyzdys, uždraudus abortus – paplinta neteisėti abortai ir „abortų turizmas“. Abortų draudimas neišsprendžia pačios problemos – abortų nebuvimo.

Teikiami įstatymų projektai buvo svarstomi, tačiau nepriimti. Reikia pripažinti, kad įstatymo projekte siūlomo teisinio reguliavimo įtvirtinimas būtų ryžtingas žingsnis Lietuvai. Lietuvos BK 1 straipsnyje yra atskleidžiama baudžiamojo įstatymo paskirtis – baudžiamosios teisės priemonėmis ginti žmogaus ir piliečio teises bei laisves, visuomenės ir valstybės interesus nuo nusikalstamų veikų. Veika gali būti pripažįstama nusikalstama tik tada, kai ji pažeidžia žmogaus interesus plačiąja prasme. Todėl prieš priimant įstatymus, uždraudžiančius abortus, pirmiausia reikia nustatyti, ar nėštumo nutraukimas iš tikrųjų pažeidžia žmogaus interesus taip, kad jie gali būti apginti tik kriminalizavus abortus. Pritartina nuomonei, kad svarbu įvertinti visuomenės požiūrį abortų klausimu ir taip įsitikinti, ar toks įstatymų projektas atspindi visuomenės lūkesčius. Aš atlikau tyrimą (priedas Nr. 1), kuriuo buvo siekiama nustatyti dalies visuomenės požiūrį į abortus. Apklausoje dalyvavo 100 respondentų, iš kurių buvo 80 % moterų, 20 % - vyrų. Respondentai buvo atrenkami atsitiktinai. 28 % respondentų buvo studentai, 18 % - studentai, derinantys studijas su darbu, 21 % - moksleiviai, esantys 11-12 klasėse, 37 % - dirbantys asmenys. 2 % respondentų pasirinko atsakymo variantą „kita“, tačiau konkrečiai nenurodė, koks yra jų statusas. Apklausa buvo sukurta 2011 m. kovo 1 d. 100 respondentų atliko apklausą per dvi savaites. Atlikus tyrimą paaiškėjo, kad dauguma mano, jog abortai Lietuvoje neturėtų būti uždrausti. Net 70 % iš visų respondentų pritarė nuomonei, kad abortas – tai moters pasirinkimo teisė. Tik 12 % iš visų respondentų (iš kurių tik vienas vyras) palaikė kategorišką nuomonę, kad abortas turi būti draudžiamas. Likusieji respondentai, sudarantys 18 % visų apklaustųjų, nurodė kitus atsakymus,

⁶¹ Aiškinamasis raštas dėl Lietuvos Respublikos Gyvybės prenatalinėje fazėje apsaugos įstatymo projekto [interaktyvus]. 2006-03-14. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=271641> [žiūrėta 2011-01-05].

⁶² Pažyma dėl Gyvybės prenatalinėje fazėje apsaugos įstatymo projekto Nr. XP-423(3). Žmogaus teisių stebėjimo institutas [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.hrmi.lt/uploaded/PDF%20DOKAI/Pazyma_del_abortu_2008%2001%2017.pdf> [žiūrėta 2011-01-05].

tarp kurių galima išvelgti bendrą poziciją, kad abortas turi būti leidžiamas tik išimtiniais atvejais. Minėta dalis respondentų išskyrė tokias išimtis: kai nėštumas kelia pavojų motinos gyvybei ir sveikatai, kai nustatomas vaisiaus apsigimimas, kai nėštumas yra išprievartavimo pasekmė. Pažymėtina, kad vienas respondentas nurodė, kad abortas turi būti uždraustas nuo atitinkamos nėštumo savaitės. Taip pat buvo siūloma suteikti visuomenei daugiau švietimo minėtu klausimu, o nėščioms moterims – psichologinės pagalbos, paramos. Iš pateiktų atsakymų išsiskyrė dviejų respondentų pozicija: jie teigė, kad tam tikrais atvejais abortas yra geriausia išimtis. Taigi apklaustųjų tarpe vyrauja tendencija pritarti nuomonei, kad dėl nėštumo nutraukimo turi nuspręsti pati nėščia moteris, o ne valstybė. Įdomu tai, kad atsakymų į klausimą, nuo kada žmogus įgyja teisę į gyvybę, rezultatai rodo visai ką kitą. 39 % iš visų respondentų linkę manyti, kad teisė į gyvybę turi būti garantuojama nuo vaisiaus pradėjimo, o 26 % - nuo gimimo. Nuostatai, kad teisė į gyvybę įgyjama nuo to laiko, kai dar negimęs vaisius savarankiškai ar su medicinos pagalba sugeba išgyventi atskirai nuo motinos organizmo, pritarė 30 % visų respondentų. Likę 5 % respondentų nepritarė nei vienam iš pateiktų atsakymų variantų ir nurodė įvairius atsakymus: teisė į gyvybę įgyjama nuo kiaušialąstės apvaisinimo, gimdymo pradžios, trečio nėštumo mėnesio, antros nėštumo savaitės. Taigi ši apklausa patvirtino, kad tam tikros visuomenės dalies tarpe įstatymai, kriminalizuojantys abortus, nesulauktų palaikymo. Taip pat išryškėjo įdomi tendencija, kad dauguma respondentų mano, kad teisė į gyvybę yra įgyjama nuo pradėjimo, tačiau nedrįsta pripažinti, kad dėl to abortai turi būti kriminalizuoti. Sprendžiant abortų klausimą sunku palaikyti kategorišką nuomonę, kad valstybė turi kriminalizuoti abortus, net ir pritariant teorijai, kad teisė į gyvybę įgyjama nuo vaisiaus pradėjimo.

2. Atsakomybės už abortus istorinė raida

Prieš pradėdant analizuoti šiuo metu galiojančiame baudžiamajame įstatyme numatytą neteisėto aborto sudėtį ir nėštumo nutraukimo operacijos atlikimo tvarką, svarbu apžvelgti šio nusikaltimo istorinę raidą istoriniu – lyginamuoju metodu.

Abortas buvo žinomas jau žiloje senovėje. Kun. St. S. J. Gruodis 1935 m. knygoje „Negimusios gyvybės panaikinimas“⁶³ analizavo abortų praktiką nuo seniausių laikų. Jis išskyrė, kad Asirijoje ir Babilonijoje abortas pasitaikydavo, bet iš esmės jis buvo gana griežtai smerkiamas. Asiriečių įstatymų rinkinys numatė labai žiaurią ir nehumanišką bausmę už tyčia padarytą abortą: nusikaltusi prieš kūdikio gyvybę motina turėjo būti gyva pasmeigta ant mieto, o paskui be jokios pagarbos įkasta į žemę. Abortą smerkė ir priešhamurabinis kodeksas: kiekvienas, kuris savo veiksmu būtų išprovokavęs nėščiai moteriškai abortą, turėjo sumokėti 1/3 sidabro minos pabaudą. Hamurabio kodeksas šiuo klausimu nurodė skirtingus atvejus, į kuriuos reikėjo atsižvelgti: ar žūdavo vien tik kūdikis ar kartu ir motina, ir kokiai socialinei klasei priklausė žuvusi moteris. Už tyčia išprovokuotą abortą, likus gyvai motinai, kaltininkas turėjo sumokėti 10 sidabrinių siklių pabaudą. Žuvus kartu ir motinai, turėjo būti nužudyta kaltininko duktė.⁶⁴

Senovės Graikijos ir Romos pasaulyje pradžioje viešpatavo gana griežti papročiai, bet vėlesniais laikais išgalėjo papročių palaidumas, ir abortas pasidarė labai dažnas ir paprastas dalykas. Žydų tautoje abortas buvo gana retas dalykas. Brangindami savo religinį pašaukimą, žydai turėjo smerkti ir vengti nenatūralių priemonių, kurios galėjo sukliudyti Mesijui ateiti.⁶⁵

Nuo pat savo pradžios krikščionybė stoji į griežtą kovą su dar negimusios gyvybės žudymu. Ji įžvelgė šiame veiksmė morališkai blogą dalyką, kuris negali būti suderintas su kilnia Evangelijos dorove ir todėl turi būti šalinamas iš krikščioniškojo gyvenimo. Savaiame suprantama, kad nebuvo lengva visai išnaikinti taip giliai įsišaknijusio papročio. Tai rodo ir dažni to dalyko svarstymai bažnytiniuose sinoduose ir gana griežtos dvasinės bausmės kaltininkams.⁶⁶

Naujaisiais laikais iki Didžiojo karo (Pirmojo pasaulinio) įvairiuose kraštuose bausmės ėmė švelnėti. Buvo skiriamas suaugusio žmogaus ir negimusio kūdikio nužudymas. Pažvelgus į įvairių valstybių baudžiamuosius statusus, kurie veikė iki Didžiojo karo, galima pastebėti visose valstybėse laikantis principo, kad abortas, kaip pavojingas visuomenei reiškinys, turi būti baudžiamas, nedarant tam jokių išimčių, o atvirksčiai, nustatant griežtas bausmes.⁶⁷ Teisinėje literatūroje išskiriama, kad po Antrojo pasaulinio karo prasidėjo abortų dekriminalizavimas, pirmiausia, socialistinėse šalyse, tokiose kaip buvusi Sovietų Sąjunga.

⁶³ Kun. St. Gruodis S. J. Negimusios gyvybės panaikinimas. „Šviesos“ spaustuvė, Kaunas, 1935 m.

⁶⁴ *Ibid.* P. 25.

⁶⁵ *Ibid.* P. 26.

⁶⁶ *Ibid.* P. 27.

⁶⁷ *Ibid.* P. 28

Dauguma Vakarų ir Europos šalių liberalizavo savo abortų įstatymus XX a. paskutiniaisiais dešimtmečiais. Tokia politika toliau nusidriekė į besivystančias šalis.⁶⁸ Pažymėtina, kad valstybių politika abortų klausimu nepakito iki šių dienų. Pasaulyje vyrauja tendencija nedrausti abortų arba drausti juos, tačiau nustatant konkrečias išimtis. Nustatyta, kad virš 60 % pasaulio gyventojų gyvena valstybėse, kur abortai yra nedraudžiami dėl įvairių priežasčių arba nenurodant jokių apribojimų. Tuo tarpu tik maždaug 26 % visų pasaulio gyventojų gyvena valstybėse, kur abortai yra iš esmės draudžiami.⁶⁹

Lietuvos teisės istorijoje jau XV a. buvo bandoma kodifikuoti baudžiamosios teisės normas. Vienas iš pirmųjų baudžiamosios teisės kodifikacijos bandymų Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje buvo 1468 m. paskelbtas Kazimiero teisynas. Jame normų, kurios reglamentuotų nusikaltimus žmonių gyvybei ar sveikatai, nebuvo. Kazimiero teisynas apėmė vien tik turtinius nusikaltimus (vagystė, savavališkas miško kirtimas ir turto atėmimas užpuolant). Nagrinėjant teisės aktų, reglamentuojančių atsakomybę už abortus, raidą Lietuvos istorijoje, reikia pradėti nuo III-ojo Lietuvos Statuto, priimto 1588 metais. Šis Statutas iš visų trijų buvo pats išsamiausias. Jame buvo atlikta daug senesnių Statutų pataisų. III-ojo Statuto XI skyrius buvo skirtas žmonių gyvybei apginti. Šio skyriaus 15 straipsnyje buvo nustatyta, kad už nėščios bajorės ar kito luomo moters sužeidimą, dėl kurio žūtų vaisius, baudžiama bausme sėdėti pilies ar dvaro kalėjime. Už tokią žalą, padarytą vaisiui, buvo nustatyta aiški Dievo bausmė - 4 kartus per metus: per Kalėdas, Grabnyčias, Velykas ir Sekmines stovėti prie bažnyčios durų ir įeinantiems ir išeinantiems žmonėms savo nuodėmę išpažinti. III-asis Lietuvos Statutas taip pat numatė, kad nėščiai moteriai paskyrus mirties bausmę, iki gimdymo ją reikia laikyti kalėjime, o tik pagimdžius – nužudyti. Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės teisė griežtai vertino moters ištvirkimą. Teismams aiškinantis ištvirkavimo faktą, neginčijamu merginos ištvirkimo įrodymu buvo laikomas bandymas nuslėpti nėštumą, sunaikinant neteisėtai pradėtą vaisių. Nepadori netekėjusi moteris, iš gėdos ar bausmės baimės nužudžiusi savo vaisių ar per kitus jį nužudžiusi, buvo baudžiama mirties bausme. Už tokį abortą mirties bausmė grėsė ne tik moteriai, bet ir jos padėjėjui. III-asis Lietuvos Statutas galiojo iki 1840 metų.

1840 metais birželio 25 dieną Rusijos imperatorius Nikolajus I išleido įsaką, kuriuo nutraukė 1588 metų Lietuvos Statuto galiojimą. Lietuvoje įsigaliojo Rusijos įstatymai ir jais

---

⁶⁸ Dobrynina, M.; Gavėnaitė, A.; Liesis, M.; Lankauskas, M.; Zaksaitė, S. Abortų legalizavimo/draudimo sociologiniai kriminologiniai aspektai [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://docs.google.com/viewer?a=v&q=cache:32fwLlkW0ikJ:www.infolex.lt/portal/papildomiok/issvados_apie_abortu_draudima.doc+Abort%C5%B3+legalizavimo/draudimo+sociologiniai+kriminologiniai+aspektai&hl=lt&gl=lt&pid=bl&srcid=ADGEEsJ0Xr18wxDf4xHVrBgB1_d6XJkeHD6iMiLznIN2E7LrcLEBn36gQgAagcTX5BEGU2_HhPU51VcT0e_BW7NNDz_AipE56Bepg0EkDnkhtO0JhDv537W6wff0qNdiWYOb3mlOK5qV&sig=AHIEtbSqbfVXCLMjDT7nqoKOEjSDZHkMA&pli=1> [žiūrėta 2011-01-06].

⁶⁹ Abortų įstatymų pasaulio žemėlapis 2007. Reprodukcinų teisių centras. JAV, 2007 m. liepos mėn. [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://reproductiverights.org/sites/crr.civicaactions.net/files/documents/Abortion%20Map_FA.pdf> [žiūrėta 2011-02-06].

vadovaujantis buvo sprendžiamos bylos. Susiklosčiusių per 80 metų teisinių santykių Lietuvos Respublikos valdžia iš karto pakeisti ir tuojau pat parengti savo kodeksų negalėjo, todėl buvo nutarta palikti galioti Rusijos imperijos įstatymus, kurie neprieštarauja Lietuvos Konstitucijai ir visuomenės interesams. 1919 metais sausio 16 dieną Valstybės Tarybos prezidiumas nutarė Baudžiamuoju kodeksu laikyti Rusijos imperijos 1903 metų Baudžiamąjį statutą. Jame vietoj žodžių „Rusija“ ir „Rusijos valdinys“ buvo įrašyti žodžiai „Lietuva“ ir „Lietuvos pilietis“. Statutas galiojo visoje Lietuvos teritorijoje, išskyrus Klaipėdos kraštą.⁷⁰ Šiame statute buvo įtvirtinta nusikaltimo, priskiriamo prie nusikaltimų žmogaus gyvybei ir sveikatai, sudėtis: motina, padariusi gydytojo neleistą abortą, bausta sunkių darbų kalėjimu. Gydytojui ar kitam abortą padariusiam asmeniui skirtas sunkių darbų kalėjimas, o jei tai atlikta be moters sutikimo – iki 8 metų sunkių darbų kalėjimo. Taigi nepriklausomoje Lietuvoje prieš Antrąjį pasaulinį karą abortas buvo laikomas nusikaltimu ir už jo padarymą buvo skiriamos griežtos bausmės.

Kalbant apie Klaipėdos kraštą, trumpai paminėtina, kad po Pirmojo pasaulinio karo 1919 m. buvo pasirašyta Versalio taikos sutartis su Vokietija, kuria buvo galutinai atskirtas Klaipėdos kraštas nuo Vokietijos. Klaipėdos kraštas tuomet perėjo laikinos dispozicijos sąlygomis Santarvės valstybėms.⁷¹ Įsigaliojus Versalio sutarčiai buvo formaliai panaikintas Vokietijos imperijos ir Prūsijos teisės aktų galiojimas Klaipėdos krašte, tačiau Prancūzija, ėmusi administruoti Klaipėdos kraštą po atskyrimo nuo Vokietijos, paliko galioti iki tol buvusią Vokietijos teisę. Tuo metu Baudžiamosios teisės šaltinis buvo 1872 m. Vokietijos Baudžiamasis kodeksas. Pažymėtina, kad po Versalio sutarties įsigaliojimo Klaipėdos krašte palikti galioti Vokietijos teisės aktai buvo pildomi ir keičiami Santarvės valstybių atstovų leidžiamais, įstatymų galią turinčiais potvarkiais. Prancūzija valdė Klaipėdos kraštą iki 1923 m., kai Ambasadorių konferencija nutarė perduoti Klaipėdos kraštą Lietuvai. Klaipėdos kraštas autonomijos pagrindais priklausė Lietuvos Respublikai nuo 1923 m. iki 1939 m. Įstatymų leidyba buvo perleista Klaipėdos krašto autonominėms institucijoms, todėl daugelis Didžiosios Lietuvos teisės aktų neturėjo galios Klaipėdos krašte.

Iki 1940 m. birželio 15 dienos Lietuvos Baudžiamasis statutai buvo keičiami ir pildomi daug kartų. Reikšmingu leidiniu buvo „Baudžiamasis statutai“ (Kaunas, 1930), redaguotas K. Jablonskio, bei parengtas S. Bieliackino ir M. Kavolio „Baudžiamasis statutai“ (Kaunas, 1934), papildytas baudžiamaisiais įstatymais ir komentarais, sudarytais iš Rusijos Senato ir Lietuvos Vyriausiojo tribunolo sprendimų bei kitų aiškinimų.⁷² Baudžiamojo statuto XXII skyrius buvo pavadintas „Apie gyvybės atėmimą“ ir numatė atsakomybę už nusikaltimus gyvybei. Prie tokių nusikaltimų buvo priskiriamas ir abortas. Pagal šio statuto 465 straipsnį motina, kuri nusikalto padariusi galą savo gemalui, buvo baudžiama kalėti grasos kalėjime ne ilgiau kaip trejus metus.

⁷⁰ Vansevičius, S. Lietuvos baudžiamoji teisė ir procesas 1919 – 1940 m. Justitia. Vilnius. 1996 m.

⁷¹ Šapoka, G. Mykolas Romeris apie Klaipėdos krašto autonomiją. Jurisprudencija, 2005 m., t. 64(56). P. 51.

⁷² Jablonskas, K. Baudžiamasis statutai su papildymais. Kaunas, 1931 m.

Statuto 466 straipsnis numatė bausmę kalėti grasos kalėjime ir tam, kuris nusikalto padaręs galą nėščios moteriškės gemalui. Jei gemalui galą padarė gydytojas arba priėmėja, teismui buvo leidžiama uždrausti kaltininkui praktikuoti nuo vienu ligi penkerių metų laikui. Jei gemalui galas padarytas be nėščios moteriškės sutikimo, tai kaltininkas už tokią veiką buvo baudžiamas kalėti sunkiajame kalėjime ne ilgiau kaip aštuonerius metus.

1940 m. Sovietų Sąjungai okupavus Lietuvą, Respublikos teritorijoje buvo įvestas galioti RSFSR baudžiamasis kodeksas. 1961 m. birželio 26 d. buvo priimtas Lietuvos Tarybų Socialistinės Respublikos Baudžiamasis kodeksas. Šis baudžiamasis teisinis XX a. Lietuvos teritorijoje galiojo ilgiausiai. Šio kodekso 124 straipsnyje, numatančiame baudžiamąją atsakomybę už neteisėtą aborto padarymą, buvo įtvirtinta skirtinga, lyginant su ankstesnių baudžiamųjų įstatymų reglamentavimu, šio nusikaltimo sudėtis. Gydytojo neteisėto aborto padarymas buvo baudžiamas laisvės atėmimu iki vienerių metų arba pataisos darbais tam pačiam laikui. Aborto padarymas antisanitarinėmis sąlygomis arba neturint aukštojo medicinos mokslo – baudžiamas laisvės atėmimu iki trejų metų. Neteisėtas aborto padarymas pakartotinai arba sukėlęs nukentėjusiajai ilgalaikį sveikatos sutrikimą ar mirtį užtraukdavo laisvės atėmimo nuo dvejų iki septynerių metų bausmę.

Remiantis to meto teisinėje literatūroje pateiktu aiškinimu, kriminaliniu abortu buvo laikomas neteisėtas, tyčinis nėštumo nutraukimas nėščiai moteriai sutinkant. Aborto padarymas sau nebuvo laikomas nusikaltimu ir už tai baudžiamoji atsakomybė nekilo.⁷³ Tokia nuostata esminiai skyrėsi nuo Lietuvos Baudžiamojo statuto, kuriame, kaip jau minėta, buvo numatyta bausmė motinai, atėmusiai gyvybę savo gemalui. Pagal Lietuvos Tarybų Socialistinės Respublikos Baudžiamąjį kodeksą (toliau – LTSR BK) nėštumo nutraukimas prieš nukentėjusiosios valią buvo laikomas ne abortu, bet sunkiu kūno sužalojimu. Abortas buvo laikomas neteisėtu, esant bent vienai iš šių aplinkybių: 1) abortą padarė ne gydytojas; 2) abortas padarytas ne gydymo įstaigoje; 3) abortas medicinos požiūriu buvo neleistinas. Objektiviai abortas buvo suprantamas kaip chirurginė operacija ar fizinis, mechaninis, cheminis, terminis ar kitoks poveikis į nėščiosios organizmą ar vaisių, siekiant jį sunaikinti, nutraukti nėštumą. Abortas buvo laikomas baigtu nutraukus nėštumą. Šis nusikaltimas buvo laikomas baigtu ir tais atvejais, kai minėti veiksmai sukeldavo priešlaikinį gimdymą ir kūdikis gimdavo gyvas. Plačiau analizuojant tris aplinkybes, kurioms esant abortas buvo pripažįstamas neteisėtu, svarbu paminėti, kad baudžiamoji atsakomybė gydytojui kildavo tada, kai jis abortą atlikdavo ne gydymo įstaigoje, nors sanitarijos požiūriu ir tinkamai įrengtoje vietoje, arba gydymo įstaigoje, tačiau esant medicininių kontraindikacijų. Nustatant, ar buvo medicininių kontraindikacijų, buvo remiamasi TSRS sveikatos apsaugos ministerijos 1955 metų lapkričio 29 dienos instrukcija „Dėl nėštumo nutraukimo operacijos – aborto – tvarkos“. Šioje instrukcijoje

---

⁷³ Lietuvos Tarybų Socialistinės Respublikos Baudžiamasis kodeksas. Mintis, Vilnius, 1978 m.

medicininėmis kontraindikacijomis buvo pripažįstami tokie atvejai, kai nėštumas buvo ilgesnis kaip 12 savaičių, kai po ankstesnio aborto nebuvo praėję 6 mėnesiai, kai moteris sirgo ūmine infekcine liga, lytinių organų uždegimais ar kitomis ligomis. Pagal to meto reglamentavimą, abortas nebuvo laikomas neteisėtu, jei jis buvo padarytas gydytojo būtinojo reikalingumo būklėje, t. y. nors ir pažeidžiant kurią nors iš nurodytų sąlygų, tačiau gelbstint nėščios moters gyvybę arba sveikatą nuo didesnio pavojaus. Svarbu paminėti, kad gydytojo sąvoka buvo suprantama kaip asmens, baigusio aukštąjį medicinos mokslą ir turintį atitinkamą diplomą, nepriklausomai nuo specialybės ir specializacijos. Abortas buvo kvalifikuojamas pagal 124 straipsnio 2 dalį tais atvejais, kai jį padarydavo ne gydytojas, o asmuo, nebaigęs aukštojo medicinos mokslo. Ne gydytojo padarytas abortas visada buvo neteisėtas, nepriklausomai nuo to, ar jį padaro asmuo, neturintis jokio medicininio išsilavinimo, ar turintis nebaigtą aukštąjį ar vidurinį (akušerė, medicinos sesuo, felčeris), ar abortas padarytas gydymo įstaigoje, ar ne, tinkamomis ar antisanitarinėmis sąlygomis, ar abortas medicinos požiūriu leistinas, ar ne. Jei gydytojas, nesant būtinojo reikalingumo, padaro abortą nesilaikydamas sanitarijos reikalavimų, jo veika būdavo kvalifikuojama pagal šio straipsnio 2 dalį. Analizuojant šio straipsnio 3 dalį, paminėtina, kad pakartotinumai reiškė tai, kad kaltininkas daro neteisėtą abortą ne pirmą kartą nepriklausomai nuo teistumo už ankstesnįjį, jei nėra pasibaigęs patraukimo baudžiamojon atsakomybėn senaties terminas arba neišnykęs ar nepanaikintas teistumas už kiekvieną iš tų nusikaltimų. Ilgalaikis nukentėjusiosios sveikatos sutrikdymas ar mirtis – tai kurio nors organo ar jo funkcijų netekimas (pvz. vaisingumo) ar ilgalaikis sveikatos sutrikimas, žymus pastovus bendrojo darbingumo netekimas ar kitas apysunkis ar sunkus kūno sužalojimas arba gyvybės netekimas, kaip neteisėto aborto pasekmė. Šių pasekmių atžvilgiu galėjo būti tik neatsargi kaltė. Neteisėtas abortas visais atvejais galėjo būti padaromas tiesiogine tyčia. Jo motyvai galėjo būti įvairūs. Dažniausiai šie nusikaltimai buvo padaromi dėl savanaudiškų paskatų už atlyginimą. Galimi kiti motyvai – gailestis, noras padėti. Motyvai kvalifikavimui reikšmės neturėjo. Jie buvo svarbūs skiriant bausmę. Kriminalinio aborto subjektu galėjo būti pakaltinamas, turintis 16 metų asmuo. Nėščioji moteris, nors ji iš tikrųjų yra nusikaltimo kurstytoja ir organizatorė, baudžiamojon atsakomybėn nebuvo traukiama.⁷⁴

Lietuvių etninėje kultūroje moters nėštumas buvo gaubiamas šventos paslapties. Svarbus šeimos kūrimo kriterijus buvo giminės pratęsimas, todėl kiekvienos šeimos tikslas buvo susilaukti vaikų. Tačiau buvo ir tokių šeimų, kurios vengė turėti daug vaikų. Tai būdavo tokios šeimos, kurios turėjo mažiau žemės ir nenorėjo jos dalinti į dar smulkesnius plotus palikuonims. Dėl šios priežasties yra žinoma atveju, kai nepageidaujamo vaisiaus būdavo atsikratoma įvairiausiais būdais (geriant specialią arbatą, sunkiai dirbant ir kt.). Iki Antrojo pasaulinio karo abortai nebuvo paplitę, nes požiūris į juos iki XX a. V dešimtmečio buvo ypač neigiamas ir

---

⁷⁴ Ibid.

netoleruojamas tiek Bažnyčios, tiek kaimo viešosios nuomonės. Abortų ypač padaugėjo karo metu ir po karo. Sovietiniu laikotarpiu, kai abortai buvo įteisinti ir daromi viešai, kaimo viešoji nuomonė pasikeitė – tapo daug atlaidesnė.⁷⁵ Lietuvoje abortai buvo legalizuoti 1955 m., nustatant griežtą jų atlikimo tvarką. Tačiau legalizavus abortus, tam tikros visuomenės dalies neigiamas požiūris į abortus neišnyko. Lietuviškajame žurnale „Aušra“ (1981 m. Nr. 26) buvo rašoma, kad apvaisintas kiaušinėlis yra jau naujas, motinos organizmui nesubordinuotas gyvybės centras. Jo genuose jau yra naujasis žmogus. Gyvybinė jo energija neišsivaizduojamai didelė, kaip daigo, laužančio net asfalto plutą. Aborto metu sunaikinam pilnavertį žmogų.⁷⁶ Toks abortų vertinimas suponuoja išvadą, kad abortas buvo vienas iš šeimos didėjimo reguliavimo būdų to meto Lietuvoje, tačiau tam buvo bandoma priešintis, iškeliant idėjas, kad aborto metu yra sunaikinama žmogaus gyvybė.

1990 m. kovo 11 d. atkūrus Lietuvos nepriklausomybę, buvo paliktas galioti sovietų okupacijos laikotarpiu priimtas Baudžiamasis kodeksas, tačiau jis buvo ne kartą tobulintas vėlesniais pakeitimais ir papildymais. LTSR BK ir Lietuvos Respublikos BK straipsnių pakeitimų ir papildymų įstatymų analizė⁷⁷ rodo, kad LTSR BK 124 str., numatantis neteisėto aborto padarymo sudėties požymius, nebuvo keistas ar pildomas nuo 1988 m. iki 2003 m. Atkūrus Lietuvos nepriklausomybę senasis baudžiamasis įstatymas, nors nuolat keičiamas ir pildomas, neatitiko valstybės ekonomikoje ir politikoje įvykusių pasikeitimų, todėl buvo rengiama nauja baudžiamojo įstatymo redakcija. Baudžiamojo kodekso projektui rengti Teisingumo ministerijos įsakymu buvo sudaryta darbo grupė iš Vilniaus universiteto, Lietuvos teisės universiteto, kai kurių kitų mokslo institucijų, taip pat Vidaus reikalų ministerijos ir Generalinės prokuratūros atstovų. LR baudžiamąjį kodeksą Seimas priėmė tik 2000 m. rugsėjo 26 d., kartu nustatydamas, kad jis įsigalios suderinus su naujais Baudžiamojo proceso, Bausmių vykdymo ir Administracinių teisės pažeidimų kodeksais, o konkreti jo įsigaliojimo data bus nustatyta atskiru įstatymu. Naujasis Baudžiamasis kodeksas įsigaliojo 2003 m. gegužės 1 dieną. Naujoje įstatymo redakcijoje, siekiant kuo detaliau išskirti atskiras nusikalstamų veikų grupes pagal rūšinį nusikalstamos veikos objektą, nusikaltimai asmens gyvybei, sveikatai, laisvei ir orumui buvo išskirti į 7 atskirus skyrius. Baudžiamoji atsakomybė už neteisėtą abortą buvo įtvirtinta XIX skyriuje „Nusikaltimai, pavojingi žmogaus sveikatai ir gyvybei“, 142 straipsnyje. Šiame straipsnyje buvo pateikti aiškesni neteisėto aborto sudėties požymiai, dispozicijoje įvedant formuluotes „gydytojas, turintis teisę daryti aborto operacijas“,

⁷⁵ Račiūnaitė, R. Krikščioniškosios vertybės lietuvių šeimos papročiuose [interaktyvus]. 2004 m. Prieiga per internetą: <http://vddb.library.lt/fedora/get/LT-eLABa-0001:J.04~2004-ISSN_1392-7450.N_13_41.PG_209-226/DS.002.0.01.ARTIC> [žiūrėta 2011-02-20].

⁷⁶ Žydrinė, A. Nebūkime savo tautos budeliais [interaktyvus]. Aušra. Nr. 26 [66]. 1981 m. P. 36. Prieiga per internetą: <http://www.lbkronika.lt/index.php?option=com_content&view=article&id=242&Itemid=175> [žiūrėta 2011-02-21].

⁷⁷ Teisės aktų paieška. Lietuvos Tarybų Socialistinės Respublikos baudžiamojo kodekso ir Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso straipsnių pakeitimų ir papildymų įstatymai 1988 – 2003 m. [interaktyvus]. Teisės aktų registras. Prieiga per internetą: <<http://tar.tic.lt/Default.aspx?Id=2&Item=results&keistas=AE2C0A86-ABEC-46CB-8481-5A608482B781>> [žiūrėta 2011-02-21].

„pacientės prašymu“, „sveikatos priežiūros specialistas, neturintis teisės daryti aborto operacijas“. Pažymėtina, kad buvo atsisakyta senojo BK 124 str. 3 d., įtvirtinančios baudžiamąją atsakomybę kvalifikuojančius požymius – pakartotinumą ir neteisėto aborto sukeltą ilgalaikį nukentėjusiosios sveikatos sutrikdymą ar mirtį. Svarbu paminėti, kad naujame BK buvo įtvirtintas naujas nusikaltimas – BK 143 str. „Privertimas daryti neteisėtą abortą“.

Apibendrinant, abortas Lietuvos istorijoje yra žinomas jau nuo XIV a., kuomet III-ajame Lietuvos Statute buvo numatytos griežtos bausmės už vaisiaus nužudymą. Šio statuto reglamentavimas atskleidžia to meto visuomenės saugomas vertybes ir požiūrį į jas. Pažymėtina tai, kad tuo laikotarpiu vaisius, pradėtas moteriai nesusituokus, buvo nelaukiamas. Toks vaisiaus pradėjimas buvo laikomas neteisėtu, o moteris, besilaukianti ne santuokoje pradėto vaisiaus – nepadoria. Toks ištvirkavimas buvo baudžiamas. Bandytas nuslėpti nėštumą, nužudant vaisių, buvo neginčijamas ištvirkavimo įrodymas. Todėl moteris galėjo nužudyti savo vaisių iš gėdos ar bausmės baimės. Už tokį abortą mirties bausmė grėsė tiek moteriai, tiek ir jos padėjėjui. XIX a. Lietuvai patekus į Rusijos imperijos sudėtį, Lietuvoje įsigaliojo Rusijos įstatymai, kuriuose abortas taip pat buvo draudžiamas. Baudžiamajame statute baudžiamoji atsakomybė už aborto padarymą buvo numatyta motinai, padariusiai gydytojo neleistą abortą, ir gydytojui ar kitam abortą padariusiam asmeniui. Šio nusikaltimo sudėtyje įtvirtinama sąvoka „abortas“. III-ajame Lietuvos Statute ši sąvoka neminima, kalbama apie vaisiaus nužudymą. Svarbu paminėti tai, kad Baudžiamajame statute buvo numatyta baudžiamąją atsakomybę sunkinanti aplinkybė gydytojui ar kitam asmeniui – tai aborto atlikimas be moters sutikimo. Bausmė už aborto padarymą tapo švelnesnė. Už abortą buvo skiriama ne mirties bausmė, o sunkių darbų kalėjimas. 1955 metais Sovietų Sąjungoje, įskaitant ir Lietuvą, abortai buvo legalizuoti. Nustatyta abortų operacijų atlikimo tvarka. Atsižvelgiant į tai, 1961 m. birželio 26 d. priimtame Lietuvos Tarybų Socialistinės Respublikos Baudžiamajame kodekse buvo numatyta nauja nagrinėjamo nusikaltimo sudėtis. Skirtingai nei anksčiau, moteriai nebuvo numatyta baudžiamoji atsakomybė už aborto padarymą. Pastebėtina tai, kad buvo pradėta abortą laikyti nusikaltimu, sukeliančiu pavojų gyvybei ar sveikatai. Buvo nustatyta, kad šiuo nusikaltimu tiesiogiai į moters gyvybę ar sveikatą nesikėsinama, tačiau pažeidžiant nustatytas šios operacijos sąlygas iškyla didelė tikimybė padaryti žalą moters sveikatai ar net gyvybei. Šiuo metu Lietuvos Respublikoje galioja 2003 m. gegužės 1 d. Baudžiamasis kodeksas, kurio 142 straipsnyje yra įtvirtinta išsami ir kol kas tiksliausia šio nusikaltimo sudėtis.

3. Nėštumo nutraukimo operacijos atlikimo tvarka ir sąlygos Lietuvos Respublikoje

Lietuvoje nėštumo nutraukimo operacijos atlikimo tvarka yra nustatyta 1994 m. sausio 28 d. Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministerijos įsakymu Nr. 50 Dėl nėštumo nutraukimo operacijos atlikimo tvarkos. Šiuo įsakymu buvo panaikintas TSRS Sveikatos apsaugos ministerijos 1982 m. kovo 16 d. įsakymo Nr. 234 Dėl nėštumo nutraukimo operacijų atlikimo tvarkos galiojimas.

Pagal šiuo metu galiojančią nėštumo nutraukimo operacijos atlikimo tvarką moteriai pageidaujant, leidžiama nutraukti nėštumą iki 12 savaičių, jei nėra šiai operacijai kontraindikacijų. Didesnis nei 12 savaičių nėštumas gali būti nutraukiamas tik tais atvejais, kai dėl jo moters gyvybei ir sveikatai gresia pavojus. Kontraindikacijomis yra laikomos šios ligos: ūmūs ir poūmiai genitalijų uždegimai, ūmūs ir poūmiai kitos lokalizacijos uždegimai, ūmios infekcinės ligos. Išgydžius minėtas ligas yra leidžiama atlikti nėštumo nutraukimo operaciją. Visais atvejais nėštumas gali būti nutraukiamas tik stacionaro ginekologijos skyriuje. Moteris, norinti nutraukti nėštumą, privalo gauti siuntimą šiai operacijai. Iki išduodant tokį siuntimą, būtina moteriai paaiškinti apie nėštumo nutraukimo žalą moters sveikatai, fizinę ir moralinę žalą abiem sutuoktiniams. Pageidautina, kad ši informacija būtų pateikta ir moters sutuoktiniui. Šią informaciją pateikia siuntimą išduodantis gydytojas akušeris - ginekologas, o pirmojo nėštumo atveju - gydytojas kartu su moterų konsultacijos vedėju. Numatyta, kad tokia pokalbyje turėtų dalyvauti ir psichologas. Jeigu nėštumas nutraukiamas nepilnametei iki 16 metų, būtinas raštiškas vieno iš tėvų, tėvių, globėjų, rūpintojų ar faktiškai ją auginančių asmenų sutikimas dėl nėštumo nutraukimo operacijos. Raštiškas minėtų asmenų sutikimas yra pageidautinas, nutraukiant nėštumą nepilnametei nuo 16 iki 18 metų. Sutikimą duodantis asmuo turi atvykti pats arba jo rašytinis sutikimas turi būti patvirtintas notaro.

Nėštumo nutraukimo operacija moteriai gali būti atlikta tik jai sutinkant. Savo apsisprendimą nutraukti nėštumą moteris turi pateikti raštu. Tai turi būti padaryta ginekologijos stacionare iki nėštumo nutraukimo operacijos. Nėštumo nutraukimo operacijas atlikti turi teisę stacionarų ginekologijos skyrių gydytojais akušeriai - ginekologai, o mikroabortus - moterų konsultacijų, kuriose įrengtos operacinės, gydytojais akušeriai - ginekologai. Gydytojas akušeris - ginekologas, apžiūrėjęs pacientę ir įtaręs, kad jai galėjo būti atliktas kriminalinis abortas, skubiai informuoja įstaigos vadovą, o pastarasis - prokuratūrą.

Jei dėl nėštumo motinos gyvybei ir sveikatai gresia pavojus, jis nutraukiamas, neatsižvelgiant į nėštumo laiką. Diagnozavus nesuderinamą su gyvybe vaisiaus apsigimimą, nėštumas gali būti nutraukiamas, tik išaiškinus moteriai (pageidautina ir sutuoktiniui) galimas priešlaikinio nėštumo nutraukimo pasekmes motinos sveikatai. Visais atvejais nėštumui nutraukti

būtinai moters (pageidautinas ir sutuoktinio) sutikimas. Nėštumo nutraukimo operacijos atlikimo tvarkos privalo laikytis ir privačia praktika besiverčiantys gydytojai akušeriai - ginekologai.⁷⁸

Medicinoje yra taikomos įvairios aborto rūšys. Gydytojas, atsižvelgęs į moters nėštumo laiką, jai parenka tinkamiausią aborto rūšį. Labiausiai paplitęs, seniai žinomas nėštumo nutraukimo būdas – chirurginis abortas. Nėštumo nutraukimo operacija yra atliekama chirurginiu būdu, naudojant specialius įrenginius ir instrumentus, kuriais embrionas pašalinamas iš gimdos. Šios operacijos metu yra išplečiamas gimdos kaklelis, pašalinamas vaisius ir išgramdoma gimda. Chirurginis abortas gali būti atliktas pritaikant vakuuminį išsiurbimą. Tokiu būdu nėštumo nutraukimo operacija atliekama iki 12 nėštumo savaitės. Tokia aborto rūšis pasižymi tuo, kad operacijos metu yra paralyžiuojami, o po to ištempiami gimdos kaklelio raumenys. Į gimdą įkišamas vamzdelis, vaisius suplėšomas ir ištraukiamas siurbliu.⁷⁹ Kitas chirurginio aborto būdas - gimdos turinio išsiurbimas ir ertmės išgramdymas. Tokios rūšies nėštumo nutraukimo operacija atliekama 7–12 nėštumo savaitę. Šiuo atveju yra praplečiamas gimdos kaklelis ir vaisius išsiurbiamas. Po to gimdos sienos yra nugramdomos aštriu grandikliu ir dar kartą išsiurbiamas gimdos turinys. Medicininėje literatūroje minimas dar vienas chirurginio aborto būdas – tai išplėtimas ir išdraskymas. Tokiu būdu abortas gali būti daromas po 12 nėštumo savaitės. Nutraukiant nėštumą, naudojamasi įrankiu, panašiu į plokščias reples. Šis įrankis yra įkišamas į gimdą ir sukamaisiais judesiais išplėšiama kiekviena vaisiaus kūno dalis. Atlikus šią operaciją, svarbu įsitikinti, kad visos vaisiaus kūno dalys yra išimtos.

Gydytojai akušeriai – ginekologai, atliekantys aborto operacijas, teigia, kad gydymo įstaigoje, atitinkamu laiku, steriliai ir profesionalo atliktas chirurginis abortas jokių žalingų pasekmių sveikatai dažniausiai nepalieka. Tai reiškia, kad net ir po aborto moteris vėliau gali pastoti, išnešioti ir pagimdyti sveiką vaiką. Tačiau pripažįstama, kad net ir profesionaliai atliktas nėštumo nutraukimas gali sužaloti moters sveikatą. Tai priklauso nuo nutraukiamo nėštumo dydžio ir esamos moters sveikatos. Analizuojant aborto sąvoką medicinos mokslo atžvilgiu, matyti, kad egzistuoja ir priešinga nuomonė. Gydytojas Petras Klusas vaizdžiai apibūdina aborto operaciją: tai didžiulė avarija, baisus sukrėtimas, nepalyginamai didesnis, nei staiga sustabdžius išibėgėjusį traukinį, kai vagonai virsta vienas nuo kito, ir traukinio sąstatas nurieda nuo bėgių.⁸⁰ Jis nurodo, kad apsivaisinus moteriškai lytinei ląstelei ir pradėjus vystytis gemalui, naujos gyvybės augimui ir vystymuisi pajungiamos visos organizmo sistemos – nervų, širdies, kraujagyslių, kvėpavimo, kraujo gamybos ir kitos. Atlikus nėštumo nutraukimo operaciją, šiai avarijai likviduoti įjungiamos visos rezervinės organizmo jėgos. Teigiama, kad šios operacijos pasekmės lieka visais atvejais. Gydytojas

⁷⁸ *Cit. op.* 59.

⁷⁹ Anglickis, M. Abortas po ar tabletė prieš [interaktyvus]. „Sveikas žmogus“, 2006, Nr. 9. Prieiga per internetą: <<http://www.sveikaszmogus.lt/index.php?pagrid=meile&lid=2&rodyti=str&strid=35589&subtema=56>> [žiūrėta 2011-01-23].

⁸⁰ Klusas, P. Mylėk ir nežudysi. Vilnius, 1998 m.

Petras Klusas nurodo, kad galimos tokios nėštumo nutraukimo operacijos komplikacijos: įvairios narkozės komplikacijos, gimdos sienelės pradūrimas, sužeidimas, kraujavimas iš gimdos, gimdos kaklelio pažeidimai ir plyšimai. Atliekant aborto operacijas chirurginiu būdu, visada egzistuoja rizika, kad ne visos vaisiaus dalys bus pašalintos iš gimdos. Vaisiaus liekanos, likusios moters kūne po aborto operacijos, sukelia kraujavimą, gimdos gleivinės uždegimą. Galimas ir kraujo užkrėtimas. Komplikacijos neretai pasireiškia praėjus tam tikram laikui po operacijos. Moteris gali ilgai kraujuoti. Užsitęsęs kraujavimui gali tekti pakartoti gimdos išgramdymą ar net perpilti kraują. Kita komplikacija – infekcijos patekimas į gimdą ir gimdos priedus. Aborto operacijos sukelia skausmus pilvo apačioje ir juosmens srityje. Pavojausios moters sveikatai komplikacijos pasireiškia praėjus ilgam laikui nuo atliktos aborto operacijos. Nurodomos tokios komplikacijos kaip nevaisingumas, žymiai didesnė savaiminių persileidimų, priešlaikinių gimdymų rizika pastojus, didesnis pavojus pagimdyti negyvą ar apsigimusį kūdikį. Iškyla rizika susirgti vėžiu, nes abortai sutrikdo hormonų apykaitą ir pusiausvyrą. Neabejotina tuo, kad abortas sukelia ir psichologines, moralines bei socialines pasekmes.

Kaip alternatyva chirurginiam abortui pasaulyje buvo pradėtas taikyti medikamentinis abortas, t. y. nėštumą nutraukiant tam skirtais medikamentais. Lyginant medikamentinį abortą su chirurginiu, pažymėtina tai, kad medikamentinis abortas atliekamas esant mažesniai nėštumo laikotarpiui. Tai nėštumo nutraukimas, netaikant intervencinės procedūros ar chirurgijos, todėl yra išvengiama gimdos perforacijos (pradūrimo) ar gimdos kaklelio sužalojimo rizikos. Pasirenkant medikamentinį abortą, nereikia nuskausminti pacientės. Moteriai yra skiriami vaistai, kurių dėka nėštumas nutrūksta savaime – moteris nėštumą „iškraujuoja“. Vienas iš abortą sukeliančių medikamentų – didelės diskusijas keliantis mifepristonas – RU-486. Šis abortą sukeliantis preparatas blokuoja maitinamąjį hormoną progesteroną. Progesteronas yra būtinas nėštumui hormonas. Kai jo nepakanka, įvyksta persileidimas (abortas). Progesteronas būtinas gimdos gleivinei vystytis nėštumo metu. Gimdos gleivinėje įsitvirtinusi auga ir vystosi apvaisinta kiaušialąstė. Ru-486, blokuodamas progesteroną, suardo gimdos gleivinę, todėl besivystantis vaisius iš jos negauna maitinimo, badauja, apmiršta ir po to iš gimdos pašalinamas.⁸¹

Kitas pasaulyje žinomas abortą sukeliantis medikamentas – metotreksatas. Tai yra onkologijoje ir kitose srityse plačiai vartojamas vaistas. Šio vaisto aprašyme nurodyta, kad gydymo metu ar trumpą laikotarpį po gydymo nutraukimo metotreksatas sukelia žmonių vaisingumo mažėjimą. Be to, metotreksatas sukelia abortą ar žmonių vaisių anomalijas. Metotreksato veikimo principas pasireiškia tuo, kad jis slopina DNR sintezę ir daugiausia veikia sparčiai besidalijančias ląsteles.

---

⁸¹ Dr. Diamond, E. RU-486. Tolesnė istorijos dalis [interaktyvus]. "Už gyvybę", 2001 m., Nr. 9. Prieiga per internetą: http://www.gyvybe.lt/uzgyvybe/200109/uzg09_05.html [žiūrėta 2011-01-23].

Duomenys apie šiuos abortą sukeliančius medikamentus yra prieštaringi. Pripažįstama, kad medikamentinis abortas sukelia šalutinį poveikį. Jis sukelia gausų kraujavimą, skausmą, vėmimą, pykinimą. Tai nėra pilnai užtikrinantis būdas nutraukti nėštumą. Galima situacija, kad minėtų medikamentų poveikis nesukels vaisius mirties ir nepavyks nutraukti nėštumo. Tokiais atvejais turi būti atliktas chirurginis abortas. Atsisakius chirurginio aborto ir nusprendus išnešioti kūdikį, gresia apsigimimai. Medikamentinio aborto priešininkų teigimu, toks nėštumo nutraukimo būdas gali sukelti ne tik vaisiaus, bet ir moters mirtį.

Medikamentinis abortas nėra įteisintas Lietuvoje, tačiau bandymų tai padaryti buvo ne vienas. Diskusijos dėl medikamentinio aborto įteisinimo Lietuvoje vyko Seimo, Sveikatos apsaugos ministerijos surengtose konferencijose. Kol kas pripažinta, kad medikamentinis abortas ir jį sukeliantys vaistai turi šalutinį poveikį. Todėl prieš įteisinant tokį nėštumo nutraukimo būdą, būtina išanalizuoti pavojingas komplikacijas ir riziką, kuri kyla nėštumą nutraukiant nurodytu būdu, taip pat šių medikamentų taikymą kitose šalyse bei kitus aspektus. Vertinant tai, kad medikamentinis abortas dar nėra įteisintas Lietuvoje, kyla išvada, kad medikamentų, sukeliančių nėštumo nutraukimą, šalutinis poveikis nėra ištirtas objektyviai.

Lietuvoje nėštumo nutraukimo operacija gali būti atlikta chirurginiu būdu, esant ne ilgesniam nei 12 savaičių nėštumui ir nesant kontraindikacijų. Didesnis nei 12 savaičių nėštumas gali būti nutraukiamas tik tais atvejais, kai dėl jo moters gyvybei ir sveikatai gresia pavojus. Pažymėtina, kad duomenys apie aborto būdus, jų šalutinį poveikį ir komplikacijas yra prieštaringi. Išanalizavus medicininę literatūrą bei publikuojamus straipsnius, paaiškėja, kad egzistuoja dvi interesų grupės: palaikantys aborto operacijas ir šių operacijų priešininkai. Pirmieji teigia, kad aborto operacijos retais atvejais sukelia komplikacijas ir tą dažniausiai įtakoja gydytojo, atliekančio operaciją, kvalifikacija, profesionalumas, taip pat moters sveikatos būklė, nėštumo terminas. Pastebėtina, kad šią nuomonę paprastai palaiko gydytojai akušeriai – ginekologai, atliekantys aborto operacijas, farmacinių kompanijų, gaminančių abortą sukeliančius vaistus, atstovai. Aborto priešininkai sutelkia dėmesį į pavojingas, o kartais ir neatstatomas komplikacijas, kurias sukelia įvairiais būdais atliekamos aborto operacijos. Minimoms aborto pasekmėms yra labai pavojingos ir skausmingos moters organizmui. Susidaro nuomonė, kad abortas – tai itin sudėtinga ir rizikinga operacija. Moters lytinės sveikatos problemas tiriantys mokslininkai tiek Lietuvoje, tiek išsivysčiusiose pasaulio šalyse vienbalsiai pripažįsta, kad nėštumo nutraukimas nėra palankus moters sveikatai veiksnys.⁸²

---

⁸² Obelenienė, B.; Švedas, E. Laisvo apsisprendimo nutraukti nėštumą ir moters teisės į informaciją realizavimo galimybės [interaktyvus]. „Sveikatos mokslai“, 2006, Nr. 1-2. P. 131-137. Prieiga per internetą: <<http://www.bioetika.lt/files/Laisvoapsisprendimonutraukt.pdf>> [žiūrėta 2011-02-05].

4. Neteisėto aborto sudėties analizė

Šiuo metu galiojančiame Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso XIX skyriaus, kuriame išvardinti nusikaltimai, pavojingi žmogaus sveikatai ir gyvybei, 142 straipsnyje yra numatyta baudžiamoji atsakomybė už neteisėtą abortą. Atsižvelgiant į tai, kad kuriant naująjį BK, skyriai specialiojoje dalyje bei patys straipsniai juose buvo išdėstyti tam tikru nuoseklumu, kurią lėmė nusikalstamos veikos pavojingumo laipsnis ir pobūdis, darytina išvada, kad neteisėtas abortas yra pripažįstamas vienu iš pavojingiausių nusikaltimų. Kuo pirmesniuose skyriuose yra reglamentuota baudžiamoji atsakomybė už nusikalstamą veiką, tuo pavojingesne pripažįstama nusikalstama veika. Neteisėto aborto sudėties požymiai yra numatyti XIX skyriaus pirmajame straipsnyje. Taigi neteisėtas abortas pagal pavojingumo laipsnį ir pobūdį yra pats pavojingiausias nusikaltimas, sukeliantis pavojų žmogaus sveikatai ir gyvybei. Pagal BK 11 str. 3 d. šis nusikaltimas yra priskiriamas prie nesunkių nusikalstamų veikų. Pažymėtina, kad nesunki nusikaltimu yra pripažįstama nusikalstama veika, numatyta BK 142 str. 1 ir 2 dalyse. BK 142 str. 3 dalyje numatyta nusikalstama veika yra laikoma apysunki nusikaltimu.

Abortas – tai dirbtinis moters nėštumo nutraukimas, t. y. žmogaus gemalo, vaisiaus sunaikinimas iki gimdymo pradžios.⁸³ Analizuojant dirbtinių abortų, atliekamų moters sprendimu arba dėl medicininių indikacijų, statistiką Lietuvoje, išvelgiama dirbtinių abortų mažėjimo tendencija. Statistikos duomenys rodo, kad 1991 metais Lietuvoje buvo padaryta daugiau nei 40 000 dirbtinių abortų, tuo tarpu 2009 metais užfiksuotas skaičius yra kur kas mažesnis – šiek tiek daugiau nei 8000 dirbtinių nėštumo nutraukimų.⁸⁴ Abortas Lietuvoje yra teisėtas, kai jis yra padaromas, nepažeidžiant Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministerijos 1994 m. sausio 28 d. įsakymu Nr. 50 patvirtintos Nėštumo nutraukimo operacijos atlikimo tvarkos ir 2003 m. rugsėjo 9 d. įsakymu Nr. V-527 patvirtintų Ambulatorinių akušerijos ir ginekologijos asmens sveikatos priežiūros paslaugų teikimo reikalavimų⁸⁵. Pažymėtina, kad ne visų, o tik svarbiausių nėštumo nutraukimo operacijos atlikimo tvarkoje įtvirtintų taisyklių pažeidimas nulemia veikos pripažinimą nusikalstama ir užtraukia baudžiamąją atsakomybę. Tokie pažeidimai yra numatyti BK 142 str. dispozicijoje.

Pagal BK 142 str. abortas yra pripažįstamas neteisėtu, kai yra nustatyta viena iš šių aplinkybių:

1. kai abortą padaro asmuo, neturintis teisės daryti aborto operacijos;

---

⁸³ *Cit op.* 40. P. 148.

⁸⁴ Statistikos departamento duomenys 1991-2009 m. [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<http://db1.stat.gov.lt/statbank/default.asp?w=1280>> [žiūrėta 2011-01-30].

⁸⁵ Lietuvos Respublikos Sveikatos apsaugos ministro įsakymas „Dėl ambulatorinių akušerijos ir ginekologijos asmens sveikatos priežiūros paslaugų teikimo reikalavimų“. Valstybės žinios: 2004-04-29 Nr.65-2294.

2. kai abortas padaromas ne sveikatos priežiūros įstaigoje;
3. kai abortas padaromas, esant kontraindikacijoms.

Pažymėtina, kad neteisėtas tyčinis nėštumo nutraukimas gali būti padarytas tik esant nėščios moters prašymui. Nėštumo nutraukimas prieš nukentėjusiosios valią, be jos prašymo yra ne abortas, o sunkus sveikatos sutrikdymas.⁸⁶

4. 1. Objektas

Neteisėtas abortas yra priskiriamas prie nusikaltimų, pavojingų žmogaus sveikatai ir gyvybei, todėl šio nusikaltimo objektas yra grėsmė moters, kuriai yra atliekama neteisėta nėštumo nutraukimo operacija, gyvybei ir sveikatai. BK yra numatyti trys skyriai, kurie skirti apsaugoti žmogaus gyvybę ir sveikatą: XVII skyrius „Nusikaltimai žmogaus gyvybei“, XVIII skyrius „Nusikaltimai žmogaus sveikatai“, XIX skyrius „Nusikaltimai, pavojingi žmogaus sveikatai ir gyvybei“. Pirmuose dviejuose skyriuose numatytais nusikaltimais yra tiesiogiai kėsiniama į žmogaus gyvybę ir sveikatą. Šiems teisiniams gėriams padaroma žala – atimama žmogaus gyvybė arba sutrikdoma žmogaus sveikata. Aborto atveju kaltininkas nesiekia pasikėsinti į moters gyvybę ar sveikatą. Jo tyčia yra nukreipta į konkrečias pasekmes – nėštumo nutraukimą. Tačiau nėštumo nutraukimo operacija, atlikta nepažeidžiant teisės aktų, yra savaimė sudėtinga operacija, galinti sukelti moteriai komplikacijų. Šios operacijos metu yra atliekama tiesioginė intervencija į moters organizmą, todėl neteisėto aborto atveju kyla reali galimybė, kad bus sutrikdyta moters sveikata ar atimta jos gyvybė. Negausi teismų praktika rodo, jog labai dažnai neteisėtas abortas pažeidžia moters sveikatą. Klaipėdos Apygardos teismo 2008 m. lapkričio 24 d. nuosprendyje⁸⁷ buvo nustatyta, kad operacijos metu atlikdamas gimdos ertmės išgrandymą kaltinamasis dėl neatsargumo pažeidė gimdos kaklelį ir pradūrė gimdos kūną, dėl ko nukentėjusiajai buvo pašalinta gimda. Dėl to nukentėjusioji neteko vaisingumo – gebėjimo pastoti, išnešioti bei gimdyti. Jonavos rajono apylinkės teismo 2009 m. birželio 16 d. nuosprendyje⁸⁸ teismas konstatavo, kad kaltinamoji nėštumo nutraukimo operacijos metu pažeidė nukentėjusiosios gimdos sienelę ir paliko dalį vaisiaus, kas komplikavosi į pūlingą gimdos gleivinės uždegimą. Pažymėtina, kad teismų praktikoje nėra nagrinėta baudžiamoji byla, kurioje būtų nustatyta, kad neteisėto aborto metu dėl intervencijos į moters organizmą ji mirė, tačiau reikia pripažinti, kad tokia situacija yra įmanoma. Aptartais atvejais, kai neteisėtas abortas sukelia moters mirtį ar yra sutrikdoma jos sveikata, susiduriama su nusikaltimų sutapties klausimu. Minėtose baudžiamosiose bylose teismai nusikalstamą veiką kvalifikavo kaip neteisėto aborto pagal BK 142 str. ir sunkaus sveikatos sutrikdymo dėl neatsargumo pagal BK 137 str. idealiąją sutaptį.

⁸⁶ *Cit op.* 40. P. 147-148.

⁸⁷ Klaipėdos apygardos 2008 m. lapkričio 24 d. nuosprendis baudžiamajoje byloje Nr. 1A-315-557/2008.

⁸⁸ Jonavos rajono apylinkės teismo 2009 m. birželio 16 d. nuosprendis baudžiamajoje byloje Nr. 1-49-217/2009.

Darytina išvada, kad ir mirties atveju kaltininko veika būtų kvalifikuojama kaip neteisėto aborto ir neatsargaus gyvybės atėmimo (BK 132 str.) idealioji sutaptis.

4. 2. Nukentėjusysis

Neteisėto aborto nukentėjusiąją pripažįstama nėščia moteris, kuriai daroma neteisėto aborto operacija. Kvalifikuojant nusikalstamą veiką pagal analizuojamą baudžiamojo įstatymo straipsnį svarbu nustatyti, kad nėštumo nutraukimo operacija yra atliekama, esant nėščios moters prašymui, tuo pačiu ir sutikimui. Nėštumo nutraukimas prieš nukentėjusiosios valią kvalifikuojamas pagal atsiradusius padarinius – kaip sunkus sveikatos sutrikdymas arba nužudymas.

Neteisėtas abortas kaip nusikaltimas yra ypatingas tuo, kad jo inicijavimas priklauso išimtinai nuo „nukentėjusiosios“ valios. Paradoksalu, kad „nukentėjusiąją“ pripažįstama ta, kuri pritaria ir dažniausiai inicijuoja nusikalstamą veiką.⁸⁹ Kodėl nėščia moteris, prašanti neteisėtai nutraukti jai nėštumą, nėra traukiama baudžiamojon atsakomybėn pagal analizuojamą straipsnį kaip nusikaltimo subjektas? Pažymėtina, kad istoriniu aspektu Lietuvos baudžiamajoje teisėje toks reglamentavimas atsirado 1961 m. birželio 26 d. Lietuvos Tarybų Socialistinės Respublikos Baudžiamajame kodekse. Ankstesniuose Lietuvos baudžiamuosiuose įstatymuose už negimusio vaisiaus gyvybės atėmimą atsakydavo ne tik asmuo, atlikęs nėštumo nutraukimo operaciją, bet ir nėščioji moteris. Pagal šiuo metu galiojantį BK nukentėjusiąją pripažįstama neteisėtą abortą inicijuojanti nėščia moteris, kadangi minėta operacija sukelia pavojų jos sveikatai ir gyvybei. Atsižvelgtina į tai, kad šio nusikaltimo nukentėjusiuoju negalėtų būti pripažintas dar negimęs vaisius, nes Lietuvos baudžiamasis įstatymas negina jo gyvybės. Gyvybė kaip teisinis gėris baudžiamojo įstatymo yra ginama nuo gimdymo pradžios.⁹⁰ Be to, baudžiamosios teisės doktrinoje išreiškiamą poziciją, kad pripažinus negimusiam vaisiui teisę į gyvybę, kiekvienas abortas taptų nužudymu⁹¹. Todėl svarstyтина, ar įmanomas toks modelis, kai valstybėje negimusio vaisiaus teisė į gyvybę nėra pripažįstama, tačiau neteisėto aborto vienu iš subjektų yra pripažįstama nėščia moteris, inicijuojanti neteisėtą abortą. Kas tokiu atveju būtų nukentėjusysis? Nagrinėjant šį klausimą, galima pasiremti kitų valstybių praktika. Pažymėtina, kad nors Vokietijoje vaisius turi Konstitucijos garantuojamą teisę į gyvybę, o abortas Konstitucinio Teismo yra vadinamas nužudymu, Vokietijos Baudžiamajame kodekse tokia pozicija neatsispindi. Kodekse yra išskirta atskira nusikalstama veika, nustatanti baudžiamąją atsakomybę už neteisėtą abortą. Vokietijos praktika rodo, kad net ir pripažinus negimusio vaisiaus teisę į gyvybę, kiekvienas abortas netampa nužudymu. Taip pat atkreiptinas dėmesys į tai, kad tokia valstybės pozicija neįpareigoja nėščią moterį pripažinti

⁸⁹ *Cit op.* 32. P. 23-24.

⁹⁰ *Cit op.* 40. P. 112.

⁹¹ *Cit op.* 29. P. 16.

nusikaltimo subjektu visais atvejais. Vokietijos baudžiamojoje teisėje nurodomi išimtiniai atvejai, kada nėščia moteris atsako už joje esančios gyvybės išsaugojimą. Analizuojant Lenkijos baudžiamosios teisės nuostatas, išsiskiria priešinga situacija – pripažįstama, kad kiekvienas žmogus nuo apvaisinimo momento turi prigimtine teisę į gyvybę, tačiau moteris nėra pripažįstama nusikaltimo, kuriuo neteisėtai nutraukiamas nėštumas, subjektu. Lenkijos Baudžiamojo kodekso normų analizė parodo, kad numatant baudžiamąją atsakomybę už neteisėtą nėštumo nutraukimą yra siekiama apsaugoti moters sveikatą ir gyvybę, tačiau Lenkijos teismų praktikoje yra išaiškinta, kad pagal Lenkijos teisę neteisėto aborto objektu laikoma vaiko prenatalinėje fazėje gyvybė, todėl nukentėjusiuoju yra pripažįstamas pradėtas vaikas. Moteris gali būti pripažinta nukentėjusiaja tik tuo atveju, jei dėl moters prašymu atlikto neteisėto aborto buvo padaryta žala jos pačios sveikatai ar gyvybei.⁹² Taigi darytina išvada, kad nėščios moters pripažinimas nukentėjusiaja arba subjektu priklauso nuo valstybės (o tiksliau – nuo įstatymų leidėjo) išreikštos pozicijos dėl teisės į gyvybę, tačiau negimusio vaisiaus gyvybės apsaugos įtvirtinimas nesukelia pareigos kiekvienu neteisėto aborto atveju tarp šio nusikaltimo subjektų įvardinti ir nėščią moterį.

Svarbu aptarti ir tą atvejį, kai šio nusikaltimo nukentėjusioji yra nepilnametė. Nėštumo nutraukimo operacijos atlikimo tvarkoje yra numatyta, kad nutraukiant nėštumą nepilnamečiai iki 16 metų, būtinas vieno iš tėvų, tėvių, globėjų, rūpintojų ar faktiškai nepilnametę auginančių asmenų rašytinis sutikimas. Nutraukiant nėštumą nepilnamečiai nuo 16 iki 18 metų, toks sutikimas yra pageidautinas. Pacientų teisių ir žalos sveikatai atlyginimo įstatymo 8 straipsnio 1 dalyje numatyta, kad nepilnamečiai pacientai iki 16 metų gali būti gydomi arba jiems teikiama kokia kita sveikatos priežiūra ar slauga, tik kai yra jų atstovų sutikimas, išskyrus atvejus, jei tokio sutikimo prašymas prieštarautų nepilnamečio paciento interesams. Taigi atsižvelgiant į nukentėjusiosios amžių, atsiranda papildomų aborto teisėtumo sąlygų. Negavus minėto sutikimo pažeidžiama nėštumo nutraukimo tvarka, tačiau nėra aišku, kokia atsakomybė pagal galiojančią teisę už tai turėtų kilti, nes nėščios moters valia yra išreikšta, nors pagal įstatymą jos valią turėtų patvirtinti tėvai ar kiti atstovai pagal įstatymą.⁹³ Baudžiamosios teisės doktrinoje vieningo atsakymo į šį klausimą nėra. Yra nuomonių, kad tokiu atveju kaltininko veiksmai turėtų būti kvalifikuojami kaip sunkus sveikatos sutrikdymas. Kiti mano, kad kaltininko veiksmai galėtų būti kvalifikuojami kaip sunkus sveikatos sutrikdymas tik tada, jei būtų įrodyta, kad nukentėjusioji nesuprato jos atžvilgiu atliekamų veiksmų dėl savo amžiaus.⁹⁴ Trečioji nuomonė yra ta, kad tokiu atveju baudžiamoji atsakomybė pagal BK 142 str. nekiltų, nes BK nėra įvardyta, kad visi Nėštumo nutraukimo tvarkos pažeidimai užtraukia baudžiamąją atsakomybę, todėl reikia apsiriboti kitomis atsakomybės rūšimis – drausmine

⁹² Lenkijos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. kovo 26 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. I KZP 2/09 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.sn.pl/orzecznictwo/uzasadnienia/ik/I-KZP-0002_09.pdf> [žiūrėta 2011-03-01]

⁹³ *Cit op.* 32. P. 24.

⁹⁴ *Cituojama iš:* Abramavičius, A. Paskaitų medžiaga.

arba civilinė.⁹⁵ Pateikiama dar viena pozicija, kad padarytas abortas nepilnametei be tėvų ar kitų atstovų pagal įstatymą sutikimo turėtų būti pripažįstamas kaip neteisėtas abortas ir kaltininkas turėtų atsakyti baudžiamąja tvarka.⁹⁶ Šiuo atveju gydytojas, negavęs nepilnametės tėvų ar kitų atstovų pagal įstatymą sutikimo, neturėtų teisės daryti nepilnametei nėštumo nutraukimo operacijos, todėl jo veika turėtų būti kvalifikuojama pagal BK 142 str. 2 d. arba 3 d. Tačiau baudžiamosios teisės teorijoje dispozicijos formuluotė „neturintis teisės daryti aborto operacijas“ suprantama siaurai – aborto operacijos neturi teisės atlikti asmuo, nebaigęs aukštojo medicinos mokslo, neturintis akušerio – ginekologo specializacijos bei neturintis teisės teikti antrinio lygio akušerijos ir ginekologijos paslaugas⁹⁷, kurių teikimo reikalavimai numatyti Lietuvos Respublikos Sveikatos apsaugos ministro įsakyme „Dėl ambulatorinių akušerijos ir ginekologijos asmens sveikatos priežiūros paslaugų teikimo reikalavimų“. Nepilnametės tėvų ar kitų atstovų pagal įstatymą sutikimo nebuvimas netraktuojamas kaip sąlyga, pašalinanti gydytojui teisę daryti aborto operaciją. Todėl atsižvelgiant į numatytą reguliavimą, pritaritina nuomonei, kad nagrinėjamu atveju gydytojui galėtų kilti kita, bet ne baudžiamoji atsakomybė.

Nėščiosios moters pripažinimas neteisėto aborto nukentėjusiaja lemia išskirtinumą bendrininkavimo atveju. Teismų praktikoje⁹⁸ aiškinama, kad svarbiausia bendrininkavimo instituto funkcija baudžiamajoje teisėje yra užtikrinti, kad už nusikalstamą veiką atsakytų ne vien tas, kuris tiesiogiai realizavo visus jos objektyviusius požymius, bet ir tie, kurie organizavo, sukurstė, padėjo padaryti šią nusikalstamą veiką arba kartu su vykdytoju bent iš dalies realizavo jos požymius. Tokie asmenys atsako už vykdytojo padarytas nusikalstamas veikas, kurias apėmė jų tyčia. Taigi, nors šie asmenys patys nusikalstamos veikos objektyviųjų požymių nerealizuoja ar realizuoja tik iš dalies, bet jų veikimas ar neveikimas pripažįstamas nusikalstamu, nes jie dalyvavo nusikalstamoje veikoje kaip vykdytojo bendrininkai. Kadangi nėščioji moteris, pati sau pasidariusi abortą, baudžiamąja tvarka neatsako, pagalba moteriai, siekiant, kad jai būtų padarytas neteisėtas abortas, nelaikoma bendrininkavimu.⁹⁹ Atsižvelgiant į baudžiamosios teisės doktrinoje pateikiamą ir teismų praktikoje aiškinamą bendrininkavimo sąvoką, bendrininkavimu neteisėto aborto atveju pripažįstamas tik padėjimas šio nusikaltimo subjektui – asmeniui, kuris atlieka aborto operaciją moters prašymu, pažeisdamas baudžiamojo įstatymo nuostatas.

⁹⁵ *Cit op.* 32. P. 24.

⁹⁶ *Cit. op.* 94.

⁹⁷ *Cit op.* 40. P. 149.

⁹⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. praktikos baudžiamosiose bylose aktualijos [interaktyvus]. P. 35. Prieiga per internetą:

<http://docs.google.com/viewer?a=v&q=cache:VqtfOjI94EgJ:www.lat.lt/IxSitesUpload/Upload_LAT.LT/File/Menesin_jai%2520baudz%2520praktikos%2520aktualijos/BBS_2009_aktualijos.doc+LIETUVOS+AUK%C5%A0%C4%8CIA_USIOJO+TEISMO+2009+M.+PRAKTIKOS&hl=lt&gl=lt&pid=bl&srcid=ADGEEsJxFZYiqfd7RBZafEnF48YrfJGQI8a4L6gD7YzWPvV5bJDG37qQJMOpBO93JlBqmq-4BhmNYoMy74xEAzv5p9lex1bgpGNNuznyMKXgJlPtJM2UI91o_ubrMPn94le6Pms5L9oa&sig=AHIEtbTUPADJ9oBHQINySCgfYgaSwWyHqw> [žiūrėta 2011-03-01].

⁹⁹ *Cit op.* 40. P. 149.

4. 3. Objektyvioji pusė

Kadangi neteisėto aborto sudėtis yra materialioji, t. y. nusikaltimas laikomas baigtu atsiradus neigiamoms pasekmėms, šios nusikaltimo objektyviają pusę apibūdina veika, pasekmės ir priežastinis ryšys. Šis nusikaltimas pasireiškia aktyviais kaltininko veiksmais, kuriais siekiama nutraukti nėštumą. Tai galima paaiškinti tuo, kad visose BK 142 straipsnio dalyse veika yra apibūdinama žodžiais „padaręs abortą“ ar „nutraukė nėštumą“, o tai – aktyvūs veiksmai.¹⁰⁰ Baudžiamosios teisės teorijoje pripažįstama, kad neteisėto aborto veikimas gali pasireikšti kaip chirurginė operacija, fizinis, mechaninis, cheminis, terminis ar kitoks poveikis nėščios moters organizmui ar vaisiui, siekiant nutraukti nėštumą. Medicininis požiūriu operacija – tai gydomieji veiksmai chirurgijos įrankiais ir prietaisais. Atsižvelgiant į medicinoje nustatytas aborto rūšis, Lietuvoje nėštumas gali būti nutraukiamas chirurginiu būdu, atliekant intervenciją į moters organizmą. Chirurginė operacija kaip veikimas BK 142 straipsnio prasme galėtų pasireikšti įvairiais chirurginio aborto būdais: chirurginiu išsiurbimu, gimdos turinio išsiurbimu ir ertmės išgramdymu, išplėtimu ir išdraskymu. Pažymėtina, kad neteisėto aborto veikimas nebūtinai pasireiškia chirurgine operacija. Visagino miesto apylinkės teismo 2005 m. spalio 10 d. nuosprendyje¹⁰¹ buvo išaiškinta, kad veiksmų, kuriais padaromas neteisėtas abortas, esmė – nėštumo nutraukimas, o nutraukti nėštumą galima skirtingais būdais: atliekant operaciją, mechaniniu, cheminiu, terminiu ar kitokiu poveikiu nėščios moters organizmui, siekiant sunaikinti vaisių. Kaltinamosios argumentas, kad vakuuminė aspiracija nėra laikoma operacija, todėl tokie veiksmai neturėtų būti pripažinti kaip abortas, buvo atmestas, pateikiant minėtą išaiškinimą. Taigi neteisėtas abortas gali būti atliekamas ir kitais būdais. Vienas iš jų – medikamentinis abortas, plačiau aptartas šio darbo dalyje „Nėštumo nutraukimo operacijos atlikimo tvarka ir sąlygos Lietuvos Respublikoje“. Medikamentinis abortas nėra įteisintas Lietuvoje, tačiau neoficialiuose internetiniuose puslapiuose galima rasti pasiūlymų įsigyti medikamentinio aborto tabletes. Pažymėtina, kad valstybėse, kur tokia aborto rūšis yra įteisinta, yra nustatomi papildomi reikalavimai dėl šio vaisto vartojimo. Pvz., Prancūzijoje yra privalomi mažiausiai trys vizitai pas gydytoją, kuris nustato šių vaistų dozę. Įteisinus medikamentinį abortą Lietuvoje, aborto neteisėtumo sąlygos turėtų būti papildytos. Pagal dabar galiojančias BK nuostatas, nustačius, kad moteriai nėštumas buvo nutrauktas dėl nelegaliai įgyto medikamento, nelegaliai pardavusio vaistus asmens veiksmai būtų pripažinti kaip neteisėtas abortas ir būtų kvalifikuojami pagal BK 142 str. 3 d. Tokie atvejai BK prasme yra pripažįstami pačiais pavojingiausiais, todėl numatyta griežtesnė atsakomybė už tokiu būdu atliktą neteisėtą abortą.

¹⁰⁰ *Cit op.* 32. P. 24.

¹⁰¹ Visagino miesto apylinkės teismo 2005 m. spalio 10 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-64-545/2005.

Toliau analizuojant neteisėto aborto sudėties objektyviają pusę, pažymėtina, kad nusikaltimas laikomas baigtu, kai atsiranda pasekmės – nėštumo nutraukimas. Atsižvelgiant į tai, kiekvienu atveju būtina nustatyti, kad nusikalstama veika sukėlė ir nulėmė tokių nusikalstamų pasekmių atsiradimą, t. y. būtina nustatyti priežastinio ryšio tarp veikos ir pasekmių egzistavimą. Pripažįstama, kad galimos situacijos, kai neteisėto aborto metu nėštumas tiesiogiai nėra nutraukiamas, o jis sukelia priešlaikinį gimdymą ir kūdikis gimsta gyvas. Tokiu atveju neteisėtas abortas taip pat laikomas baigta nusikalstama veika. Praktikoje gali pasitaikyti ir tokių atvejų, kai nepavykus aborto operacijai, t. y. jos metu nenutraukus nėštumo, operacija pakartojama. Visagino miesto apylinkės teismo 2005 m. spalio 10 d. nuosprendyje baudžiamojoje byloje Nr. 1-64-545/2005 buvo konstatuota, kad tokiu atveju kaltinamosios veika turi būti kvalifikuojama pagal BK 142 str. 2 d., pripažįstant du inkriminuotus epizodus vienu tęstiniu nusikaltimu. Byloje buvo nustatyta, kad abortas padarytas vienos nukentėjusiosios atžvilgiu, per nedidelį laiko tarpą (14 dienų), taip pat, kad abortas buvo atliktas per du kartus dėl to paties, o ne skirtingų nėštumų, todėl kaltinamoji veikė turėdama vieningą tyčią nutraukti tą patį nėštumą.¹⁰²

BK 142 str. 1 d. yra nurodyta pagrindinė, mažiau pavojinga neteisėto aborto sudėtis – gydytojas, turintis teisę daryti aborto operacijas, padaręs abortą pacientės prašymu, jeigu buvo kontraindikacijų arba tai padaryta ne sveikatos priežiūros įstaigoje, baudžiamas viešaisiais darbais arba teisės dirbti tam tikrą darbą arba užsiimti tam tikra veikla atėmimu, arba laisvės apribojimu, arba laisvės atėmimu iki dvejų metų. Šiuo atveju aborto neteisėtumas pasireiškia tuo, kad jis padaromas, esant kontraindikacijoms, arba ne sveikatos priežiūros įstaigoje. Pirmiausia pažymėtina, kad gydytojas, turintis teisę daryti aborto operacijas, yra asmuo, baigęs aukštąjį medicinos mokslą ir turintis akušerio – ginekologo specializaciją bei turintis teisę teikti antrinio lygio akušerijos ir ginekologijos paslaugas. Baudžiamoji atsakomybė tokiam asmeniui kyla, jei jis atlieka aborto operaciją esant kontraindikacijoms arba ne sveikatos priežiūros įstaigoje. Kontraindikacijų terminas apibūdina moters sveikatos būseną, kuriai esant nėštumo nutraukimo operacija yra negalima. LTSR BK kontraindikacijomis buvo pripažįstami tokie atvejai, kai nėštumas buvo ilgesnis kaip 12 savaičių, kai po ankstesnio aborto nebuvo praėję 6 mėnesiai, kai moteris sirgo ūmine infekcine liga, lytinių organų uždegimais ar kitomis ligomis. Priėmus Lietuvos Respublikos Sveikatos apsaugos ministerijos įsakymą dėl Nėštumo nutraukimo operacijos atlikimo tvarkos, buvo atsisakyta kontraindikacija laikyti atvejį, kai po ankstesnio aborto nėra praėję 6 mėnesiai. Nėštumo nutraukimo operacijos atlikimo tvarkoje yra nurodyta, kad kontraindikacijomis nėštumui nutraukti yra laikomos tokios ligos kaip ūmūs ir poūmiai genitalijų, kitos lokalizacijos uždegimai, ūmios infekcinės ligos. BK prasme kontraindikacija pripažįstamas ir ilgesnis nei 12 savaičių nėštumas.

---

¹⁰² *Ibid.*

Gydytojas akušeris – ginekologas turi teisę atlikti aborto operaciją tik tuo atveju, kai kontraindikacijų nėra arba jos yra pašalintos.

Kalbant apie kontraindikacijas, būtina paminėti tai, kad Nėštumo nutraukimo operacijos atlikimo tvarkoje yra įtvirtinta nuostata, jog tam tikrais atvejais yra leistinas kontraindikuoto nėštumo nutraukimas. Nėštumas yra nutraukiamas neatsižvelgiant į nėštumo laiką, jei dėl nėštumo moters gyvybei ar sveikatai gresia realus pavojus. Toks nėštumo nutraukimas yra leistinas ir tais atvejais, kai yra diagnozuojamas nesuderinamas su gyvybe vaisiaus apsigimimas. Baudžiamosios teisės prasme tokie atvejai yra pripažįstami kaip būtinasis reikalingumas. Baudžiamosios teisės teorijoje būtinasis reikalingumas yra priskiriamas prie aplinkybių, kurios pašalina baudžiamąją atsakomybę, grupės. Bendrąja prasme aplinkybės, šalinančios baudžiamąją atsakomybę, yra tokios aplinkybės, kurioms esant padaryti veiksmai, turintys nusikalstamos veikos požymių, nelaikomi nusikaltimu, todėl jų nustatymas šalina veikos pavojingumą ir priešingumą teisei. BK 31 str. yra įtvirtinama, kad asmuo neatsako pagal baudžiamuosius įstatymus už veiką, kurią jis padarė siekdamas pašalinti jam pačiam, kitiems asmenims ar jų teisėms, visuomenės ar valstybės interesams gresiantį pavojų, jeigu šis pavojus negalėjo būti pašalintas kitomis priemonėmis ir padaryta žala yra mažesnė už tą, kurios siekta išvengti. Neteisėto aborto atveju yra pateisinamas nėštumo nutraukimas, pažeidžiant BK 142 str. 1 d., ir gydytojui, turinčiam teisę atlikti aborto operacijas, nekyla baudžiamoji atsakomybė už neteisėtą abortą. Kontraindikuoto nėštumo atveju sprendimą nutraukti tokį nėštumą priima gydytojų komisija, kurios pirmininku paskiriamas akušeris - ginekologas. Nėštumo nutraukimo operacijos atlikimo priede yra įtvirtinamas ligų ir būsenų, kurios gali būti grėsmingos nėščios moters ir vaisiaus gyvybei bei sveikatai, sąrašas. Vien tik vienos iš sąrašo nurodytų ligų diagnozavimas yra nepakankama sąlyga nutraukti kontraindikuotą nėštumą. Liga turi sukelti realų pavojų moters gyvybei ir sveikatai.

Abortas, atliktas ne sveikatos priežiūros įstaigoje, taip pat užtraukia baudžiamąją atsakomybę gydytojui pagal analizuojamo straipsnio 1 dalį. Svarbu išsiaiškinti sąvokos „sveikatos priežiūros įstaiga“ reikšmę, nes BK 142 str. norma yra blanketinė, ši sąvoka BK neatskleidžiama, o Nėštumo nutraukimo operacijos atlikimo tvarkoje ji neapibrėžiama tiksliai. Bendrąja prasme terminas „įstaiga“ yra labai platus ir suprantamas kaip tam tikra organizacija, vykdanči veiklą tam tikroje srityje. Įstaigos gali būti kultūrinės, biudžetinės, maitinimo ir kt. Tačiau BK 142 str. tokios įstaigos neatitinka numatyto vietos reikalavimo. BK 142 str. 1 ir 2 dalyse nusikaltimo atlikimo vietos reikalavimas yra siejamas su konkrečia vieta – sveikatos priežiūros įstaiga. Šios sąvokos reikšmė yra atskleista Sveikatos priežiūros įstaigų įstatyme, kuriame įtvirtinta, kad sveikatos priežiūros įstaiga laikytina įstaiga ar įmone, teisės aktų nustatyta tvarka turinčia teisę teikti sveikatos priežiūros paslaugas ir patarnavimus. Sveikatos priežiūros įstaiga pripažįstama ir įstaigos ar įmonės, kuri verčiasi ne sveikatos priežiūros veikla, filialas ar padalinys, turintis teisę teikti

sveikatos priežiūros paslaugas. Įmonė ar įstaiga gali teikti sveikatos priežiūros paslaugas gavusi licenciją ir įregistruota Valstybiniame sveikatos priežiūros įstaigų registre. Tame pačiame įstatyme sveikatos priežiūros įstaigos yra klasifikuojamos įvairiai: pagal paslaugų rūšis – į asmens sveikatos priežiūros, visuomenės sveikatos priežiūros, mišrias; pagal asmens sveikatos priežiūros paslaugų teikimo laiką ir vietą – į ambulatorines, stacionarines, mišrias. Šis įstatymas pateikia platų sveikatos priežiūros įstaigų sąrašą, kuriuose gali būti atliekama nėštumo nutraukimo operacija. Toks sąvokos išaiškinimas yra per platus BK 142 str. prasme, nes remiantis juo aborto operaciją būtų galima atlikti net ir ambulatorijoje. Nėštumo nutraukimo operacijos atlikimo tvarkoje šios sąvokos samprata yra susiaurinama, nurodant, kad nėštumo nutraukimo operacijos gali būti atliekamos tik stacionaro ginekologijos skyriuje. Pagal šios tvarkos nuostatas aborto operacija BK prasme gali būti atlikta tik sveikatos priežiūros įstaigos ginekologijos skyriuje. Pagal Ambulatorinių akušerijos ir ginekologijos asmens sveikatos priežiūros paslaugų teikimo reikalavimus nėštumo nutraukimo operacija gali būti atliekama tik sveikatos priežiūros įstaigoje, kuriai yra suteikta teisė atlikti antrinio lygio ambulatorines akušerijos ir ginekologijos paslaugas. Taigi pagal galiojančius įstatymus nėštumo nutraukimo operacija gali būti atlikta sveikatos priežiūros įstaigos, kurioje yra teikiamos antrinio lygio akušerijos ir ginekologijos paslaugos, stacionaro ginekologijos skyriuje. Teismų praktikoje yra pateiktas išaiškinimas, kad BK 142 str. dispozicijoje sveikatos priežiūros įstaigos sąvoka yra pavartota bendrąja prasme, neskirstant jų pagal jokių kriterijų, todėl šios sąvokos negalima aiškinti taip, kad pagal įstatymo dispoziciją sveikatos priežiūros įstaiga yra tik stacionarinė įstaiga. Aborto operacija, atlikta asmens sveikatos priežiūros įstaigoje, turinčioje licenciją ir įregistruotoje Valstybiniame sveikatos priežiūros įstaigų registre, BK 142 str. prasme laikytina padaryta sveikatos priežiūros įstaigoje.¹⁰³

Pagal BK 142 str. 2 d. sveikatos priežiūros specialistas, neturintis teisės daryti aborto operacijas, sveikatos priežiūros įstaigoje padaręs abortą pacientės prašymu, baudžiamas viešaisiais darbais arba teisės dirbti tam tikrą darbą arba užsiimti tam tikra veikla atėmimu, arba laisvės apribojimu, arba laisvės atėmimu iki trejų metų. Šiuo atveju aborto pavojingumas pasireiškia tuo, kad jis yra padaromas sveikatos priežiūros įstaigoje sveikatos priežiūros specialisto, kuris neturi teisės daryti aborto operacijų. Į specialisto, neturinčio teisės daryti abortą, sąvoką įeina visi medicininį išsilavinimą turintys asmenys, taip pat gydytojai ginekologai, kuriems nesuteikta licencija daryti aborto operacijų arba kurie dirba sveikatos priežiūros įstaigoje, neturinčioje licencijos teikti antrinio lygio ambulatorinių akušerijos ir ginekologijos asmens sveikatos priežiūros paslaugų.

BK 142 str. 3 d. yra numatytas pats pavojingiausias neteisėto aborto atvejis, užtraukiantis griežčiausią baudžiamąją atsakomybę. Šioje straipsnio dalyje yra numatyta, kad tas,

¹⁰³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. spalio 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-226/2009. P. 6.

kas neturėdamas teisės daryti aborto operacijas nutraukė nėštumą pačios moters prašymu, baudžiamas areštu arba laisvės atėmimu iki ketverių metų. Dispozicija yra sukonstruota taip, kad šiuo atveju nėra keliami subjekto ar nusikaltimo padarymo vietos reikalavimai, todėl į šią veiką įeina atvejai, kai nėštumas moters prašymu yra nutraukiamas ne sveikatos priežiūros įstaigoje asmens, kuris neturi teisės daryti aborto operacijos. Ši nusikalstama veika yra pripažįstama apysunkių nusikaltimu. Ji yra pavojingiausia iš visų neteisėto aborto atvejų, nes laikoma, kad asmuo, neturėdamas teisės daryti aborto operacijos, padaręs moteriai abortą, gali sukelti jai sunkiausias pasekmes. Tokiu atveju pavojus moters sveikatai ir gyvybei yra didžiausias. Pažymėtina, kad teismų praktikoje nėra nustatyta atvejų, kai asmuo buvo pripažintas kaltu, padaręs BK 142 str. 3 d. numatytą nusikaltimą, tačiau tai nepaneigia tokių situacijų egzistavimo. Tokios veikos yra sunkiai išaiškinamos, kaltininkai neretai nenustatomi, ypač tais atvejais, kai moteris dėl neteisėto aborto miršta. Kaip pavyzdys paminėtinas vienas spaudoje¹⁰⁴ aprašytas atvejis, kai moteris buvo rasta negyvai nukraujavusi. Neoficialiais duomenimis jai abortą atliko kažkokia moteris. Medikai įtarė, kad nėštumą buvo bandoma nutraukti virbalais. Praktikoje yra žinomas dar vienas nėštumo nutraukimo būdas – išgeriant žolelių nuovirą ar kitą abortą sukeltantį gėrimą. Šie ir kiti būdai apima BK 142 str. 3 d. įtvirtintos sudėties požymius, kai nėštumas yra nutraukiamas ne sveikatos priežiūros įstaigoje ir tokio asmens, kuris pagal galiojančias įstatymų nuostatas neturi teisės daryti aborto operacijos.

4. 4. Subjektas

Baudžiamosios teisės teorijoje pripažįstama, kad nusikalstamos veikos subjektas yra fizinis asmuo, pakaltinamas ar ribotai pakaltinamas ir sulaukęs baudžiamojo įstatymo nustatyto amžiaus. Neteisėto aborto subjekto specifiškumas nulemia šio nusikaltimo išskyrimą į tris dalis baudžiamojo įstatymo straipsnyje bei tose dalyse numatytų veikų pavojingumą. Bendrąja prasme šio nusikaltimo subjektu gali būti fizinis asmuo, sulaukęs 16 metų. BK 142 str. 1 ir 2 d. yra numatyti specialieji neteisėto aborto subjektai – gydytojas, turintis teisę daryti aborto operacijas, ir sveikatos priežiūros specialistas, neturintis teisės daryti aborto operacijas. Šio straipsnio 3 dalyje subjektui nėra keliami specialių požymių reikalavimai, todėl subjektų ratas čia yra išplečiamas.

Pagal BK 142 str. 1 d. už neteisėto aborto padarymą atsako gydytojas, turintis teisę daryti aborto operacijas. Šioje straipsnio dalyje yra numatytas mažiausiai pavojingas iš visų trijų neteisėto aborto atvejų nusikaltimas, nes laikoma, kad gydytojo, turinčio teisę daryti aborto operacijas, atliktas abortas sukelia mažesnę pavojų moters gyvybei ir sveikatai. Aiškinant gydytojo,

¹⁰⁴ Žutautienė, A. „Bobučių“ atliekami kriminaliniai abortai baigiasi tragiškai [interaktyvus]. 2010 m. Prieigą per internetą: <<http://www.balsas.lt/naujiena/502908/bobuciu-atliekami-kriminaliniai-abortai-baigiasi-tragiskai>> [žiūrėta 2011-03-02].

turinčio teisę daryti aborto operacijas, sąvoką reikia atsižvelgti į kitų teisės aktų reglamentavimą. Nėštumo nutraukimo operacijos atlikimo tvarkoje nurodyta, kad tokias operacijas gali atlikti stacionarų ginekologijos skyrių gydytojai akušeriai – ginekologai. Ambulatorinių akušerijos ir ginekologijos asmens sveikatos priežiūros paslaugų teikimo reikalavimuose nurodyta, kad antrinio lygio ambulatorines akušerijos ir ginekologijos asmens sveikatos priežiūros paslaugas, į kurias įeina ir nėštumo nutraukimo operacija, teikia gydytojas akušeris – ginekologas ir akušeris pagal medicinos normose apibrėžtą kompetenciją. Abu šie poįstatyminiai teisės aktai nustato, kad abortą gali atlikti tik gydytojas akušeris – ginekologas ir tik jei jam yra suteikta tokia teisė, todėl galima daryti išvadą, kad tik antrinio lygio ambulatorines akušerijos ir ginekologijos asmens sveikatos priežiūros paslaugas teikiantis gydytojas akušeris – ginekologas yra „gydytojas, turintis teisę daryti aborto operacijas“ pagal BK 142 straipsnį. Teismų praktikoje¹⁰⁵ šiuo klausimu yra pateikiamas aiškinimas, kad pagal Lietuvos Respublikos medicinos praktikos įstatymą verstis medicinos praktika turi teisę gydytojas, turintis įstatymų nustatyta tvarka išduotą ir galiojančią licenciją. Gydytojas verstis medicinos praktika gali tik sveikatos priežiūros įstaigoje, turinčioje licenciją teikti asmens sveikatos priežiūros paslaugas. Medicinos praktikos licencija yra dokumentas, patvirtinantis gydytojo teisę verstis atitinkama medicinos praktika. Tai reiškia, kad jeigu gydytojas akušeris – ginekologas turi licenciją, patvirtinančią, jog jis turi teisę verstis medicinos praktika pagal gydytojo akušerio – ginekologo profesinę kvalifikaciją, jis turi teisę tokia praktika verstis sveikatos priežiūros įstaigoje, turinčioje licenciją teikti asmens sveikatos priežiūros paslaugas. Tai nėra pagrindas teigti, kad kiekvienas licenciją turintis gydytojas akušeris – ginekologas yra gydytojas, turintis teisę daryti aborto operacijas. Medicinos praktikos įstatyme nustatyta, kad licencijos turėtojas turi teisę verstis medicinos praktika laikantis įstatymų ir kitų teisės aktų nustatytų sąlygų ir reikalavimų. Medicinos praktikos licencijavimo taisyklėse, patvirtintose Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2004 m. gegužės 27 d. įsakymu Nr. V-396, nustatyta, kad licencijuojama veikla turi būti vykdoma vadovaujantis Lietuvos Respublikos medicinos praktikos įstatymu, Medicinos praktikos licencijavimo taisyklėmis, kitais teisės aktais, reglamentuojančiais medicinos praktiką. Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, ir į Nėštumo nutraukimo operacijos atlikimo tvarkos ir Ambulatorinių akušerijos ir ginekologijos asmens sveikatos priežiūros paslaugų teikimo reikalavimų nuostatas, darytina išvada, kad gydytojas akušeris – ginekologas, dirbantis asmens sveikatos priežiūros įstaigoje, kurioje teikiamos tik pirminio lygio ambulatorinės akušerijos ir ginekologijos paslaugas, teisės daryti aborto operacijas neturi.

Pagal BK 142 str. 2 d. už neteisėto aborto padarymą atsako sveikatos priežiūros specialistas, neturintis teisės daryti aborto operacijas. Toks specialaus požymio įtvirtinimas lemia tai, kad šiuo atveju neteisėtas abortas yra pripažįstamas kaip pavojingesnis nusikaltimas nei

---

¹⁰⁵ *Cit op.* 98.

įtvirtinta šio straipsnio 1 d. Abortą atlieka asmuo, turintis medicininį išsilavinimą, tačiau jis neturi akušerio – ginekologo specializacijos. Sveikatos priežiūros specialistais BK 142 str. 2 d. prasme yra laikomi visų kitų specializacijų gydytojai (chirurgai, terapeutai, psichiatrai ir t. t.), taip pat vidurinis medicinos personalas – medicinos seserys, akušerės.¹⁰⁶ Pažymėtina, kad formalus medicinos išsilavinimas neturėtų būti laikomas galutiniu kriterijumi sprendžiant dėl pripažinimo, asmuo yra sveikatos priežiūros specialistas ar ne. Asmuo turi realiai verstis medicinos praktika, kad atitiktų BK 142 str. 2 d. numatytus subjekto požymius.¹⁰⁷

BK 142 str. 3 d. įtvirtinto nusikaltimo pripažinimą pačiu pavojingiausiu lemia tai, kad neteisėtą abortą atlieka asmuo, neturintis nei akušerio – ginekologo specializacijos, nei medicininio išsilavinimo apskritai. Nukentėjusiajai tokiu atveju kyla didžiausias pavojus, kad bus sutrikdyta jos sveikata ar net atimta gyvybė. Šio nusikaltimu subjektui nėra keliami specialūs reikalavimai. Juo gali būti fizinis asmuo, sulaukęs 16 metų. Svarbu paminėti, kad šioje dalyje aborto neteisėtumas pasireiškia ne tik tuo, kad jį padaro specialių požymių neturintis subjektas, bet ir tuo, kad abortas atliekamas ne sveikatos priežiūros įstaigoje. Todėl jeigu sveikatos priežiūros specialistas, neturintis teisės daryti aborto operacijų, padaro abortą ne sveikatos priežiūros įstaigoje, jo veika atitinka BK 142 str. 3 d. sudėties požymius.

4. 5. Subjektyvioji pusė

Analizuojant neteisėto aborto subjektyviąją pusę, pažymėtina tai, kad ši nusikalstama veika gali būti padaroma tik tiesiogine tyčia, t. y. kai kaltininkas suvokia, kad savo veiksmais atlieka neteisėtą nėštumo nutraukimo operaciją, numato, kad dėl to gali atsirasti neigiami padariniai, ir jų siekia. Kaltininkas turi suvokti visus požymius, sudarančius nusikaltimo sudėtį. Teisinėje literatūroje¹⁰⁸ išskiriamas svarbus kvalifikavimo aspektas – kai moteris yra verčiama atlikti neteisėtą abortą ir gydytojas supranta, kad jos sutikimo nėra, tačiau vis tiek atlieka aborto operaciją, tokia veika kvalifikuotina kaip sunkus sveikatos sutrikdymas pagal BK 135 str. Ši nuostata aiškinama tuo, kad tokiu atveju nėra BK 142 str. įtvirtintų nusikaltimų sudėčių būtinojo požymio – moters prašymo.

Baudžiamosios teisės teorijoje nusikaltimo motyvai yra aiškinami kaip suvoktos vidinės paskatos, kurios nulemia asmens pasiryžimą padaryti nusikaltimą, o tikslai – kaip asmens įsivaizduojami objektyvios tikrovės pasikeitimai, kurie turi atsirasti dėl nusikaltimo padarymo. Bet koks (ir nusikalstamas) valingas žmogaus veiksmas yra nulemtas konkrečių motyvų, o juo siekiami konkretūs tikslai. Tarp motyvo ir tikslo egzistuoja glaudus vidinis ryšys. Motyvų suformavimas

---

¹⁰⁶ *Cit op.* 40. P. 149.

¹⁰⁷ *Cit op.* 32. P. 26.

¹⁰⁸ *Cit. op.* 32. P. 27.

numato ir konkretaus tikslo iškėlimą. Motyvas yra ta jėga, kuri asmenį veda į tikslą.¹⁰⁹ Šio nusikaltimo motyvai ir tikslai gali būti įvairūs. Paprastai tokia nusikalstama veika padaroma dėl savanaudiškų paskatų, siekiant finansinės naudos. Neteisėtas abortas gali būti atliekamas ir iš gailėsčio, siekiant padėti, dėl draugystės. Motyvai ir tikslai šio nusikaltimo kvalifikacijai reikšmės neturi, tačiau į juos atsižvelgiama skiriant bausmę.

---

¹⁰⁹ Abramavičius, A.; Čepas, A.; Švedas, G.; *et al.* Baudžiamoji teisė. Eugrimas, Vilnius, 2001 m. P. 214-215.

5. Neteisėto aborto atbėjimas nuo kitų nusikalstamų veikų

Atsižvelgiant į tai, kad teisinė literatūra ir teismų praktika, analizuojanti neteisėto aborto sudėties požymius, nėra gausi, manytina, kad siekiant teisingai kvalifikuoti nusikalstamą veiką, o taip pat tinkamai suprasti baudžiamojo įstatymo normas, svarbu atriboti šį nusikaltimą nuo kitų nusikalstamų veikų.

5. 1. Neteisėto aborto atbėjimas nuo privertimo darytis neteisėtą abortą

2003 m. įsigaliojus naujam BK baudžiamasis įstatymas buvo papildytas nauja nusikalstama veika – privertimu darytis neteisėtą abortą. Baudžiamoji atsakomybė už šį nusikaltimą yra numatyta BK 143 str., kuriame teigiama, kad tas, kas panaudodamas psichinę prievartą nukentėjusiajai ar jos artimiesiems privertė nėščią moterį darytis neteisėtą abortą, baudžiamas laisvės apribojimu arba areštu, arba laisvės atėmimu iki trejų metų. Privertimas darytis neteisėtą abortą, kaip ir neteisėtas abortas, yra laikomas nusikaltimu, keliančiu pavojų žmogaus sveikatai ir gyvybei. Šios nusikalstamos veikos siejasi tarpusavyje, turi vienodų sudėties požymių, todėl jų atbėjimas yra reikšmingas baudžiamosios teisės teorijai. Atbėjimo reikšmė pasireiškia ir tuo, kad privertimas darytis neteisėtą abortą yra naujas nusikaltimas BK prasme, teismų praktikos, analizuojančios šio nusikaltimo sudėties požymius, nėra, teisės teorijoje taip pat pasigendama išsamaus aiškinimo.

Lyginant BK 142 str. ir 143 str. įtvirtintus nusikaltimus galima išskirti požymius, kurie sutampa, ir požymius, kurie skiriasi. Darant tiek vieną, tiek kitą nusikaltimą, yra kėsinamasi į tą patį objektą. Šį panašumą suponuoja tai, kad baudžiamoji atsakomybė už šias nusikalstamas veikas yra numatyta tame pačiame BK skyriuje. Šiais nusikaltimais sukliamas pavojus žmogaus gyvybei ir sveikatai. Pažymėtina, kad privertimu darytis neteisėtą abortą yra pažeidžiami ir kiti teisiniai gėriai. Teisinėje literatūroje išskiriamas papildomas šio nusikaltimo objektas – žmogaus veiksmų laisvė. Nusikalstamais veiksmais yra kėsinamasi į žmogaus laisvę pasirinkti savo elgesį, šiuo atveju – gimdyti ar negimdyti¹¹⁰. Kiti autoriai¹¹¹ papildomu šio nusikaltimo objektu išskiria žmogaus garbę ir orumą. Baudžiamoji atsakomybė už privertimą darytis neteisėtą abortą atsiranda tik tada, kai verčiant darytis neteisėtą abortą, nukentėjusiosios ar jos artimųjų atžvilgiu yra naudojama psichinė prievarta. Šio straipsnio prasme psichinė prievarta gali pasireikšti kaip grasinimas paskleisti kompromituojančią informaciją apie nukentėjusiąją. Tokiu atveju papildomu šio nusikaltimo objektu bus nukentėjusiosios garbė ir orumas. Manytina, kad abi nuomonės yra teisingos, todėl tiek žmogaus veiksmų laisvė, tiek žmogaus garbė ir orumas galėtų būti pripažinti papildomu šio

¹¹⁰ *Cit op.* 40. P. 150.

¹¹¹ Abramavičius, A. Paskaitų medžiaga.

nusikaltimo objektu. Pažymėtina tik tai, kad psichinė prievarta 143 str. prasme gali pasireikšti ir kitais būdais, todėl papildomo objekto nustatymas priklausytų nuo psichinės prievartos realizavimo. Nagrinėjamiems nusikaltimams yra bendra ir tai, kad nukentėjusioji yra nėščia moteris. Taip pat paminėtinas sutapimas, kad abu nusikaltimai yra tyčiniai ir gali būti padaromi tik tiesiogine tyčia.

Neteisėtą abortą nuo privertimo darytis neteisėtą abortą ryškiausiai skiria požymis, kad neteisėtas abortas padaromas, esant moters prašymui. BK 143 str. sudėtis tokio požymio nenumato. Čia moters sutikimas darytis neteisėtą abortą yra išgaunamas prievarta. Tai nulemia ir skirtingų objektyviosios pusės požymių egzistavimą. Privertimas darytis neteisėtą abortą – tai psichinės prievartos panaudojimas nėščios moters ar jos artimųjų atžvilgiu, siekiant priversti ją darytis neteisėtą abortą. Privertimas gali pasireikšti tik aktyviais veiksmais. Psichinė prievarta šio straipsnio prasme yra aiškinama kaip grasinimas reikalavimo darytis neteisėtą abortą nevykdymo atveju padaryti žalos nukentėjusiosios ar jos artimųjų interesams. Ji apima grasinimus panaudoti fizinį smurtą, atskleisti kompromituojančią informaciją, sunaikinti turtą ir kt. Šio nusikaltimo kvalifikavimui neturi reikšmės, kada ketinama šiuos grasinimus realizuoti – dabar ar ateityje. Paminėtina ir tai, kad artimasis yra suprantamas kaip asmuo, galintis būti šeimos nariu, draugu, kaimynu ir pan. Ši sąvoka yra pavartota bendrąja prasme. Tam tikra prasme skiriasi ir nagrinėjamų nusikaltimų subjektai. Kaip jau aptarta anksčiau, BK 142 str. yra padalintas į tris dalis, kuriuose numatyti skirtingi subjektai. Pirmuose dviejuose straipsniuose subjektui yra keliami specialūs reikalavimai, o trečioje dalyje subjektų ratas yra platus. Privertimo darytis neteisėtą abortą subjektas nėra specialusis. Juo gali būti fizinis asmuo, pakaltinamas, sulaukęs įstatyme numatyto amžiaus – 16 metų. Jis yra suinteresuotas, kad nėščia moteris sutiktų, kad jai būtų padarytas neteisėtas abortas.

Kalbant apie privertimą darytis neteisėtą abortą, būtina pažymėti, kad nukentėjusioji yra verčiama sutikti darytis neteisėtą abortą. Privertimas darytis teisėtą abortą arba pasidaryti abortą pačiai pripažįstamas nusikalstama veika, kuria tiesiogiai kėsinamasi į žmogaus laisvę, todėl tokia veika turėtų būti kvalifikuojama pagal BK 148 str. kaip žmogaus veiksmų laisvės varžymas.

5. 2. Neteisėto aborto atirbojimas nuo nusikaltimų žmogaus gyvybei

Svarstant abortų klausimą, yra būtina atriboti neteisėtą abortą nuo nusikalstamų veikų grupės – nusikaltimų žmogaus gyvybei. Nužudymas bendrąja prasme – tai neteisėtas gyvybės atėmimas kitam žmogui. Šios rūšies nusikaltimams yra bendra tai, kad jais yra kėsinamasi į kito žmogaus gyvybę. Nukentėjusiuoju yra pripažįstamas žmogus, į kurio gyvybę yra kėsinamasi. Gyvybė gali būti atimama tiek veikimu, tiek neveikimu. Baudžiamajame įstatyme numatytų nužudymų sudėtys yra materialios, todėl kiekvienu atveju svarbu konstatuoti ne tik nusikaltimo padarinius (žmogaus mirtį), bet ir priežastinį ryšį tarp veikos ir padarinių. Nužudymo bendras požymis yra ir tas, kad tai

– tyčinis nusikaltimas, padaromas kaltininkui veikiant tiesiogine arba netiesiogine tyčia. Nužudymas yra padarytas tiesiogine tyčia, jei kaltininkas suprato, kad jis savo veika kėsina į kito žmogaus gyvybę, numatė, kad gali atimti gyvybę kitam žmogui ir norėjo ją atimti. Nužudymas yra padarytas netiesiogine tyčia, jei kaltininkas suprato, kad savo veika kėsina į kito žmogaus gyvybę, numatė, kad gali atimti gyvybę kitam žmogui, ir, nors ir nenorėjo atimti gyvybės, sąmoningai leido tokiems padariniams atsirasti. Sąmoningas leidimas padariniams atsirasti netiesioginės tyčios atveju reiškia kaltininko abejingumą galimam kito žmogaus gyvybės atėmimui.¹¹² Atribojant minėtus nusikaltimus nuo neteisėto aborto, reikia analizuoti BK 129 str. 2 d. numatytą nužudymą, esant jį kvalifikuojantiems požymiams, BK 131 str. numatytą naujagimio nužudymą, BK 132 str. 1 d. numatytą neatsargų gyvybės atėmimą.

Siekiant nubrėžti ribą tarp neteisėto aborto ir nužudymo, esant jį kvalifikuojantiems požymiams, kyla esminis klausimas, ar atlikus neteisėtą nėštumo nutraukimo operaciją yra nužudomas vaisius? Ar abortas – tai žmogžudystė? Nužudymo objektas yra kito žmogaus gyvybė. Nukentėjusysis yra gyvas žmogus nepriklausomai nuo jo gyvybingumo, amžiaus, socialinių požymių. Gyvybės atėmimas sau nėra nužudymas. Savižudybė nėra uždrausta įstatymo. Pažymėtina, kad baudžiamosios teisės teorijoje nurodoma ir kita pozicija, kad nužudymo objektas yra ne žmogaus gyvybė, o teisė į gyvybę. Nepaisant skirtingų autorių nuomonių dėl objekto, čia susiduriama su ta pačia problema – kada prasideda žmogaus gyvybė? Kada žmogus įgyja teisę į gyvybę? Pripažinus moters organizme esantį gemalą ar vaisių žmogaus gyvybės pradžia teisiniu atžvilgiu, kiekvienas abortas taptų nužudymu.¹¹³ Taigi teisingas nužudymo objekto nustatymas yra reikšmingas, norint atskirti nužudymą nuo neteisėto aborto. Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas nereglamentuoja, kas yra žmogaus gyvybė ir kada ji prasideda. Juozo Nocius nuomone, nužudymo objektas yra individo – *homo sapiens* biologinė būklė, kai jis jau yra gimęs ir dar nemiręs.¹¹⁴ Remiantis šiuo aiškinimu, darytina išvada, kad skiriamoji vaisiaus ir žmogaus riba yra jo gimimas. Baudžiamojo įstatymo prasme pripažįstama, kad žmogaus gyvybė prasideda nuo gimdymo pradžios. Taigi Lietuvos baudžiamojoje teisėje laikomasi pozicijos, kad veiksmai, kuriais sunaikinama žmogaus gyvybė, gimdymo metu nepripažįstami abortu ir traktuojami kaip nužudymas.¹¹⁵ Kėsinimasis į žmogaus vaisių iki gimdymo pradžios yra abortas. Teisinėje literatūroje J. Nocius pateikia išaiškinimą, kad tik prasidėjus fiziologiniam gimdymui, nors naujagimis dar neišėjęs iš iščių, jis jau yra žmogus. Remiantis medicinos mokslu, gimdymas – tai fiziologinis procesas, kurio metu iš gimdos išstumiamas vaisius, jo dangalai ir placenta. Gimdymo pradžia – tai pirmieji reguliarūs (ne rečiau kaip kas 10 – 15 minučių) pasikartojantys gimdos

¹¹² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 2004 m. birželio 18 d. nutarimas „Dėl teismų praktikos nusikaltimų žmogaus gyvybei bylose“, Nr. 46.

¹¹³ *Cit. op.* 29. P. 16.

¹¹⁴ *Cit. op.* 40. P. 112.

¹¹⁵ *Cit. op.* 44. P. 18.

raumenų susitraukimai – sąrėmiai.¹¹⁶ Kadangi baudžiamosios teisės teorijoje nėra pateikta gimdymo pradžios sąvoka, tenka remtis medicinos mokslu. Darytina išvada, kad gimstančiojo, bet dar, anot J. Nociaus, neišėjusio iš iščių, vaisiaus gyvybės atėmimas yra pripažįstamas nužudymu, jei gyvybė atimama jau prasidėjus pirmiesiems reguliariai pasikartojantiems sąrėmiams.

Konstatuojant nužudymo faktą, svarbu nustatyti, kad kaltininkas pasikėsino į gyvo ir dar nemirusio žmogaus gyvybę. Kūdikiu kaip nukentėjusiojo nuo nužudymo gyvybingumo klausimas yra analizuojamas teismų praktikoje. Paminėtinas 2010 m. birželio 1 d. Šiaulių apygardos teismo nuosprendis baudžiamojame byloje Nr. 1-58-354/2010, kurioje kaltinamoji D. P. buvo kaltinama tuo, kad ji 2009 m. gegužės 5 d. gimdymo metu panaudodama fizinę jėgą, tai yra rankomis paimdama iki pečių išlindusiam kūdikiui už kaklo, jį suspausdama ir traukdama į išorę, uždusino ir taip atėmė jam gyvybę. Šioje byloje buvo nustatyta, kad kūdikis gimė gyvas. Šią aplinkybę patvirtino plaučių tyrimas, kurį atlikus padaryta išvada, kad kūdikis įkvėpė, plaučiuose buvo oro. Kūdikiu mirtis įvyko nuo nepatikslingo kvėpavimo sutrikdymo. Specialisto išvadoje taip pat buvo nustatyta, kad kūdikio skrandyje ir žarnose oro nebuvo. Kūdikis buvo gyvas kelias sekundes, tiksliau - iki keliasdešimt sekundžių. Jis spėjo įkvėpti, o tai rodo faktą, kad gimė gyvas. Remiantis specialisto aiškinimais, jei oras randamas tik kūdikio plaučiuose, kūdikio gyvybės laikas skaičiuojamas sekundėmis. Jei oro randama kūdikio skrandyje, gyvenimo laikas ilgėja iki minučių. Darytina išvada, kad naujagimio gyvenimo laikas priklauso nuo to, kuriame kūdikio organe buvo rasta oro.

Nustačius, kad poveikis gimstančiajam buvo padarytas jau prasidėjus gimdymui, nusikalstama veika yra kvalifikuojama pagal BK 129 straipsnio 2 dalį kaip nužudymas, esant jį kvalifikuojantiems požymiams. Nužudžius gimstantį kūdikį, kaltininkui inkriminuotini tokie nužudymą kvalifikuojantys požymiai: mažamečio, bejėgiškos būklės, savo vaiko nužudymas.

Pripažįstant, kad neteisėtas abortas sukelia pavojų moters sveikatai ar gyvybei, svarbu atriboti neteisėtą abortą nuo nėščios moters nužudymo. BK 129 str. 2 d. 4 p. yra numatytas nužudymą kvalifikuojantis požymis, kai yra nužudoma nėščia moteris. Šis požymis yra inkriminuojamas tais atvejais, kai kaltininkas žinojo arba pagal veikos aplinkybes ir savo asmenines savybes turėjo ir galėjo suvokti, kad nukentėjusioji yra nėščia. Lyginant minėtus nusikaltimus, jų atribojimą lemia objektyviosios pusės elementas – veika. Neteisėtas abortas gali pasireikšti tik veikimu, atliekant chirurginę operaciją ar darant fizinį, mechaninį, cheminį, terminį ar kitokią poveikį nėščiosios organizmui ar vaisiui. Nužudant nėščią moterį, kaltininko veiksmai gali pasireikšti tiek veikimu, tiek neveikimu. Teismų praktikoje¹¹⁷ pažymima, kad veika, pasireiškusi neveikimu ir sukėlus mirtį, kvalifikuojama kaip nužudymas tik tada, kai nustatyta, kad kaltininkas

¹¹⁶ Tamulaitienė, J.; Rimšienė, D. *et al.* Medicinos enciklopedija. Valstybinė enciklopedijų leidykla. Vilnius. 1991 m. P. 286.

¹¹⁷ *Cit. op.* 98.

turėjo teisinę pareigą rūpintis nukentėjusiuoju ir kad jis galėjo atlikti tam tikrus veiksmus, kuriais būtų išvengta pastarojo mirties. Taip pat atkreiptinas dėmesys į tai, kad neteisėto aborto subjekto tyčia yra nukreipta į konkrečių padarinių atsiradimą - nėštumo nutraukimą. Nužudymo atveju kaltininkas siekia atimti nėščios moters gyvybę. Praktikoje gali pasitaikyti atvejis, kai neteisėto aborto operacijos metu nėščiai moteriai yra ne tik nutraukiamas nėštumas, bet ir atimama jos gyvybė. Šiuo atveju pripažįstama, kad jeigu yra sukeliama sunkesni padariniai, nei nurodo BK 142 str., veika kvalifikuojama atsižvelgiant į kaltininko tyčią. Nustačius, kad asmuo, atlikęs neteisėto aborto operaciją, neturėjo tyčios atimti nėščiai moteriai gyvybę, kaltininko veika kvalifikuojama kaip neteisėto aborto ir neatsargaus gyvybės atėmimo (BK 132 str.) sutaptis.

Siekiant teisingai kvalifikuoti nusikalstamas veikas, o būtent veikas, kuriomis yra atimama gimstančio vaisiaus gyvybė, ir veikas, kuriomis yra neteisėtai nutraukiamas nėštumas, svarbu išanalizuoti nusikaltimo, numatyto BK 131 str., sudėtį – naujagimio nužudymą. BK 131 str. numato baudžiamąją atsakomybę už nužudymą, esant jį privilegijuojančiam požymiui. Privilegijuojantis požymis pasireiškia tuo, kad naujagimį nužudo jo motina dėl gimdymo nulemtos būsenos. Tai padeda nesunkiai atriboti šį nusikaltimą ne tik nuo neteisėto aborto, bet ir kitų panašių nusikalstamų veikų. Šio nusikaltimo pavojingumą mažina atitinkama motinos, pagimdžiusios naujagimį, būseną. Šiuo atveju motina yra psichofiziologinėje būsenoje, kai nevisiškai supranta savo veiksmų prasmės ir nepilnai gali juos valdyti. Tokia būseną gali būti nulemta įvairių priežasčių: psichologinių ar psichinių. Psichologinėmis priežastimis laikytini tokie atvejai, kai moteris nepageidauja nėštumo ar gimdymo, kenčia nuo liguistų idėjų ar baimių. Šiuos reiškinius sustiprina gėda dėl nėštumo ne santuokoje, materialiniai sunkumai ateityje ir pan. Tokios aplinkybės nešalina atsakomybės, bet liudija apie mažesnę veikos pavojingumą.¹¹⁸ Moters būseną, nulemtą gimdymo, gali pasireikšti kaip laikinas psichikos sutrikimas, kuris nešalina pakaltinamumo, bet jį riboja. Dažniausiai tai yra gimdymo ir pogimdyminės psichozės – depresija, kliesdėsiai, dirglumas ir pan. Jos gali kilti ir gimdymo metu ir po gimdymo.¹¹⁹

Be gimdymo nulemtos moters būsenos, analizuojamas nusikaltimas skiriasi nuo neteisėto aborto ir kitais nusikalstamos veikos sudėties požymiais. Šio nusikaltimo objektu yra pripažįstama naujagimio gyvybė, o nukentėjusiuoju – naujagimis. Baudžiamosios teisės doktrinoje naujagimio sąvoką apibūdina šie požymiai: tai neseniai gimęs ar gimstantis kūdikis. Pabrėžtina, kad moters organizme esantis vaisius pripažįstamas naujagimiui nuo gimdymo pradžios. Todėl kvalifikuojant nusikalstamą veiką, čia, kaip ir kvalifikuoto nužudymo atveju, svarbu nustatyti, ar

---

¹¹⁸ *Cit op.* 40. P. 123.

¹¹⁹ *Ibid.*

gyvybės atėmimo momentu buvo prasidėjęs gimdymas. Vaisiaus sunaikinimas iki gimdymo pradžios traktuotinas kaip neteisėtas abortas.¹²⁰

Analizuojant šį nusikaltimą istoriniu metodu, atkreiptinas dėmesys, kad iki 2003 metų galiojusiam Lietuvos Respublikos baudžiamajame kodekse naujagimio nužudymo sudėtis buvo įtvirtinta 106 str., o pats straipsnis vadinosi „Motinos tyčinis nužudymas savo naujagimio“. J. Nocius 1998 metais išleistoje mokytojų priemonėje „Nusikaltimai žmogui“ nurodė, kad būtų tiksliau šį nusikaltimą įvardinti naujagimio nužudymu. Šiuo metu galiojančiame BK šis nusikaltimas taip ir vadinasi. Anksčiau ši nusikalstama veika buvo inkriminuojama tais atvejais, kai motina savo kūdikį nužudydavo gimdymo metu ar tuoj pat po gimdymo. Ypatinga motinos psichofizinė būseną buvo nurodoma kaip gimdymo padarinys. Ji buvo vertinama kaip aplinkybė, nulemianti nusikaltimo subjekto ribotą pakaltinamumą. Tačiau tuo metu galiojantis įstatymas šią aplinkybę siejo ne su faktišku gimdymo poveikiu, ne su gimdyvės būkle, o su ta aplinkybe, kad nusikaltimas padarytas gimdymo metu ar tuoj pat po gimdymo. Taigi įstatymas darė prielaidą, kad gimdymo metu ar tuoj pat po gimdymo gimdyvė yra ribotai pakaltinama, nors faktiškai taip gali ir nebūti. Tuo metu galiojantis įstatymas šį nusikaltimą siejo tik su specifiniais objektyviaisiais požymiais – traumuojančia psichiką situacija, kuri gali sukelti tokių padarinių, tačiau nereikalavo nustatyti, ar juos konkrečiu atveju ta situacija sukėlė.¹²¹

Toliau analizuojant nusikalstamas veikas lyginamuoju metodu, būtina aptarti ir BK 132 str. 1 d. įtvirtintą nusikaltimą – neatsargų gyvybės atėmimą. Reikia atkreipti dėmesį, kad neatsargus gyvybės atėmimas nėra laikomas vienu iš nužudymo rūšių, nes tai yra kaltininko nepagrįsto pasitikėjimo, nedrausmingumo, neatidumo, neapdairumo padarinys, žymiai mažiau pavojinga veika už nužudymą.¹²² Anksčiau neatsargaus gyvybės atėmimas buvo įvardijamas nužudymu. Šio nusikaltimo traktuotė nužudymo rūšimi, buvo teisės inertiškumo reliktas, kurį palaikė sovietinis baudžiamosios teisės mokslas. Viduramžiais bet kuri žmogaus žūtis buvo vadinama nužudymu. Neatsargaus gyvybės atėmimo atveju ir veika, ir jos motyvacija labai skiriasi nuo tyčinio gyvybės atėmimo veikos ir motyvacijos, tik padariniai sutampa.¹²³

Neatsargus gyvybės atėmimas – tai gyvybės atėmimas kitam žmogui dėl nusikalstamo pasitikėjimo arba nusikalstamo nerūpestingumo. Šią nusikalstamą veiką nuo neteisėto aborto ryškiausiai galima atskirti pagal subjektyviąją pusę. Neatsargaus gyvybės atėmimo subjektyviosios pusės požymiai, o būtent kaltės forma, išskiria šį nusikaltimą iš kitų nusikaltimų žmogaus gyvybei bei nusikaltimų, pavojingų žmogaus gyvybei ir sveikatai. BK 132 str. 1 d. įtvirtinta nusikalstama veika pasižymi tuo, kad tik nustačius, kad kaltininkas veikė dėl nusikalstamo pasitikėjimo ar

---

¹²⁰ *Ibid.* P. 122.

¹²¹ *Cit op.* 44. P. 27-28.

¹²² *Cit op.* 40. P. 124.

¹²³ *Cit op.* 44. P. 34.

nusikalstamo nerūpestingumo, veika kvalifikuojama pagal minėtą straipsnį. Neteisėto aborto atribojimas nuo neatsargaus gyvybės atėmimo svarbus tose praktinėse situacijose, kai neteisėto aborto padariniai yra ne tik nėštumo nutraukimas, bet žala padaroma tiesiogiai moters gyvybei. Pripažįstama, kad tokiu atveju veika yra kvalifikuojama kaip šių nusikaltimų sutaptis.

Siekiant teisingai kvalifikuoti nusikalstamas veikas, svarbu atskleisti neatsargios kaltės formų – nusikalstamo pasitikėjimo ir nusikalstamo nerūpestingumo sampratas. Remiantis teismine praktikoje pateiktu išaiškinimu, neatsargus gyvybės atėmimas dėl nusikalstamo pasitikėjimo yra tada, kai kaltininkas numato, kad jo veika gali sukelti kito žmogaus mirtį, tačiau lengvabūdiškai tikisi šių padarinių išvengti. Esant nusikalstamam pasitikėjimui kaltininkas supranta, kad elgiasi rizikingai dėl kito žmogaus gyvybės, tačiau tikisi gyvybės atėmimo išvengti. Kaltininko tikėjimas turi būti paremtas aplinkybėmis, kurios, jo manymu, turi užkirsti kelią kito žmogaus gyvybės atėmimui. Šios aplinkybės turi būti objektyvaus pobūdžio. Tikėjimas abstrakčiomis aplinkybėmis - sėkme, pranašystėmis ar pan., kurios neturi objektyvaus pagrindo ir iš esmės negali užkirsti kelio žalingiems padariniams atsirasti, nelaikomas tikėjimu, kaip nusikalstamo pasitikėjimo kaltės elementu. Pasitikėjimas yra lengvabūdiškas, jei kaltininkas netinkamai įvertino ar pervertino tas aplinkybes, kuriomis jis rėmėsi darydamas veiką, ir tos aplinkybės objektyviai negalėjo užkirsti kelio kito žmogaus mirčiai. Neatsargus gyvybės atėmimas dėl nusikalstamo nerūpestingumo yra tada, kai kaltininkas nenumatė, kad jo veika gali atimti gyvybę kitam žmogui, tačiau pagal veikos aplinkybes ir savo asmenines savybes turėjo ir galėjo tai numatyti. Esant nusikalstamam nerūpestingumui, kaltininkas nesupranta, kad darydamas veiką kelia pavojų kito žmogaus gyvybei. Turėjimas numatyti padarinius yra objektyvus nusikalstamo nerūpestingumo kriterijus, kuris nustato pareigos būti atsargiam, darant atitinkamas veikas, buvimą. Tokia pareiga gali išplaukti iš įstatymo, tarnybos pareigų, profesijos, ankstesnės veiklos, gyvenimo patyrimo ir pan. Galėjimas numatyti padarinius yra subjektyvus nusikalstamo nerūpestingumo kriterijus, kuris nustato asmens, turinčio atitinkamą pareigą, realią galimybę konkrečioje situacijoje suprasti daromos veikos pavojingumą bei numatyti kito žmogaus gyvybės atėmimą kaip jo veikos padarinius. Apie tai teismas sprendžia įvertinęs kaltininko asmenines savybes - patirtį, kompetenciją, išsilavinimą, sveikatos būklę ir pan.¹²⁴ Atsižvelgiant į tai, neteisėto aborto ir neatsargaus gyvybės atėmimo sutaptis gali būti inkriminuota tik tais atvejais, kai kaltininko kaltė nukentėjusiosios mirties atžvilgiu buvo neatsargi ir ją galima priskirti nusikalstamam pasitikėjimui arba nusikalstamam nerūpestingumui.

Atribojant minėtas nusikalstamas veikas, svarbu paminėti dar vieną skirtumą. Tiek nužudymo, tiek naujagimio nužudymo atveju, nusikaltimo subjektu yra gimstančio ar jau gimusio naujagimio motina. Nužudymo atveju nusikaltimo subjektu yra pakaltinamas fizinis asmuo,

---

¹²⁴ *Cit. op.* 98.

sulaukęs 14 metų. BK 131 str. nurodyto nusikaltimo subjektui yra keliamas specialaus požymio reikalavimas. Naujagimio nužudymo subjektu gali būti tik nukentėjusiojo motina, sulaukusi 16 metų ir esanti gimdymo nulemtoje būsenoje. Šiuo atveju subjektas leidžia atriboti šį nusikaltimą nuo kitų nusikalstamų veikų ir lemia mažesnę šio nusikaltimo pavojingumą. Tuo tarpu neteisėto aborto atveju nėščia moteris, kuriai daromas neteisėtas abortas, yra pripažįstama nukentėjusiaja. Jai nekyla baudžiamoji atsakomybė už tai, kad jos organizme augantis vaisius yra sunaikinamas, nors neteisėtas abortas yra daromas pačiai nėščiajai prašant, jai sutinkant. Už neteisėtą abortą bendriausia prasme atsako pakaltinamas, sulaukęs 16 metų amžiaus fizinis asmuo. Subjektu gali būti ir asmuo, neturintis medicininio išsilavinimo, ir sveikatos priežiūros specialistas, neturintis teisės daryti aborto operacijų, taip pat ir gydytojas, turintis teisę daryti aborto operacijas.¹²⁵ Įvertinus šias aplinkybes, taip pat pasiremiant baudžiamosios teisės nuostata, kad žmogaus gyvybė prasideda nuo gimdymo pradžios, darytina išvada, kad nėščiai moteriai iki gimdymo pradžios tam tikru būdu atėmus vaisiui gyvybę baudžiamoji atsakomybė nekyla. Šiuo atveju negimusios gyvybės sunaikinimas nėra baustinas.

5. 3. Neteisėto aborto atribojimas nuo nusikaltimų žmogaus sveikatai

Nusikaltimai žmogaus sveikatai yra įtvirtinti BK XVIII skyriuje. Bendriausia prasme į šią nusikaltimų grupę patenkančioms nusikalstamoms veikoms yra bendra tai, kad jomis yra kėsiniama į kito žmogaus sveikatą. Terminas „sveikata“ reiškia natūralią konkretaus žmogaus organizmo būklę iki nusikaltimo, o „sutrikdymas“ – šios būklės pakitimą, pablogėjimą dėl kaltininko veikos. Baudžiamojo įstatymo prasme sveikatos sutrikdymas – tai žmogaus sužalojimas arba susargdinimas pažeidžiant jo kūno audinių ar organų vientisumą arba sutrikdant jų funkcijas. Sužalojimas yra suprantamas kaip žmogaus kūno audinių ar organų anatominio vientisumo ar jų funkcijų pažeidimas mechaniniu, fiziniu ar cheminiu poveikiu, o susargdinimas – organizmo funkcijų sutrikdymas biologiniu, fiziniu, cheminiu ar psichiniu poveikiu arba nesuteikiant būtinos medicinos pagalbos.¹²⁶ Nusikaltimai žmogaus sveikatai pagal sveikatos sutrikdymo mastą yra skirstomi į sunkius, nesunkius ir nežymius sveikatos sutrikdymus. Pagal Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos, teisingumo ir socialinės apsaugos ir darbo ministrų 2003 m. gegužės 23 d. įsakymą V-298/158/A1-86 „Dėl sveikatos sutrikdymo masto nustatymo taisyklių patvirtinimo“ sveikatos sutrikdymas yra laikomas sunkiu, jei sužalojimas ar susargdinimas sukėlė nėštumo netekimą. Todėl atribojant neteisėtą abortą nuo sveikatos sutrikdymo, reikia analizuoti BK 135 str., kuriame numatyta baudžiamoji atsakomybė už sunkų sveikatos sutrikdymą.

¹²⁵ *Cit op.* 40. P. 148-149.

¹²⁶ *Ibid.* P. 132-133.

Lyginamos nusikalstamos veikos skiriasi tuo, kad sunkaus sveikatos sutrikdymo metu yra pažeidžiama kito žmogaus sveikata, tuo tarpu atliekant neteisėtą abortą pavojus nėščiosios sveikatai yra keliamas, bet nebūtinai turi atsirasti žalingi padariniai, t. y. sveikatos sutrikdymas. Kaltininkas, atlikdamas neteisėtą abortą, siekia nutraukti nėščiajai nėštumą. Pažymėtina, kad BK 135 str. dispozicijoje yra numatytas padarinių sąrašas. Baudžiamoji atsakomybė kyla tada, kai pavojinga kito žmogaus gyvybei veika sukelia bent vieną iš 12 padarinių. Vienas iš padarinių, leidžiančių nusikalstamą veiką traktuoti kaip sunkų sveikatos sutrikdymą, yra nėštumo netekimas. BK 135 str. prasme nėštumo netekimas yra nėštumo nutrūkimas. Sunki sveikatos sutrikdymu pripažintina ir tokia veika, dėl kurios nėštumas yra nutraukiamas dirbtinai. Šių padarinių atsiradimui neturi reikšmės nėštumo trukmė. Taigi galima situacija, kai tiek sunkaus sveikatos sutrikdymo, tiek neteisėto aborto padariniai yra tie patys – nėštumo nutraukimas. Ryškiausiai šias nusikalstamas veikas leidžia atriboti BK 142 str. įtvirtintas būtinas neteisėto aborto požymis – nėščios moters prašymas. Kaltininko nusikalstama veika gali būti kvalifikuojama pagal BK 142 str. tik tuo atveju, jei nėštumo nutraukimas yra atliktas nėščios moters prašymu. Jei tokia veika yra padaryta prieš nukentėjusiosios valią, kaltininkui yra inkriminuojamas sunkus sveikatos sutrikdymas, o ne neteisėtas abortas.

Nusikaltimai yra atskiriami ir pagal subjektą ir jo kaltės formą. Sunkaus sveikatos sutrikdymo subjektu gali būti pakaltinamas, sulaukęs 14 metų amžiaus fizinis asmuo, skirtingai nei neteisėto aborto atveju – čia riba, nuo kurios gali kilti baudžiamoji atsakomybė, yra 16 metų. Kaip skirtumą reikia išskirti ir tai, kad BK 142 str. 1 d. ir 2 d. subjektui yra keliami specialūs reikalavimai – už neteisėtą abortą nurodytose dalyse gali atsakyti tik gydytojas, turintis teisę daryti aborto operacijas, ir sveikatos priežiūros specialistas, neturintis teisės daryti aborto operacijas. Taip pat svarbu pažymėti, kad sunkus sveikatos sutrikdymas gali būti padaromas ne tik tiesiogine tyčia, kaip neteisėto aborto atveju, bet ir netiesiogine. Netiesioginė tyčia yra tada, kai kaltininkas nors ir nenori padarinių atsiradimo, jų nesiekia, tačiau sąmoningai leidžia tokiems padariniams kilti.

Atkreiptinas dėmesys, kad neteisėtą abortą svarbu atriboti ir nuo sunkaus sveikatos sutrikdymo dėl neatsargumo (BK 137 str.). Be anksčiau paminėtų skirtumų, išskirtina tai, kad objektyviai sunkus sveikatos sutrikdymas dėl neatsargumo įmanomas tiek aktyviais veiksmais, tiek neveikimu. Šis nusikaltimas gali būti padaromas ir nusikalstamais, ir nenusikalstamais veiksmais, poelgiais, neatitinkančiais tiek įprastų, visuotinai pripažintų bendrųjų atsargumo, tiek specialių, oficialiomis taisyklėmis reglamentuotų atsargumo reikalavimų. Šie veiksmai ir poelgiai gali būti padaryti tiek tyčia, tiek dėl neatsargumo.¹²⁷ Baudžiamoji atsakomybė už sunkų sveikatos sutrikdymą kyla tik nustačius, kad būtent kaltininko veika buvo sunkaus sveikatos sutrikdymo priežastis, kad yra teisiškai reikšmingas priežastinis veikos bei padarinių ryšys ir kad šie padariniai

---

¹²⁷ *Ibid.*. P. 139.

buvo dėsningas veikos rezultatas¹²⁸. Pažymėtina, kad padarinių atžvilgiu gali būti tik neatsargumas – nusikalstamas pasitikėjimas arba nusikalstamas nerūpestingumas. Šis nusikaltimas tam tikra prasme siejasi su neteisėtu abortu tuo atžvilgiu, kad neteisėtai nutraukiant nėštumą gali būti sutrikdoma nėščios moters sveikata, o BK 142 str. norma tokių padarinių neapima. Ši situacija buvo analizuojama ir teisminėje praktikoje. Jonavos rajono apylinkės teismo 2009 m. birželio 16 d. nuosprendyje buvo nustatyta, kad R. T. 2006 m. spalio 28 d. laikotarpyje nuo 11 val. iki 14 val. VŠĮ Jonavos ligoninėje, turėdama teisę daryti aborto operacijas, pacientės A. P. prašymu, esant kontraindikacijoms, tai yra keturioliktaai nėštumo savaitei, neteisėtai padarė abortą A. P., nėštumo nutraukimo operacijos metu pažeidė gimdos sienelę ir paliko dalį vaisiaus, kas komplikavosi į gimdos gleivinės pūlingą uždegimą, tuo dėl neatsargumo sunkiai sutrikdė A. P. sveikatą. Atlikus teismo medicinos ekspertizę, specialisto išvadoje buvo nustatyta, kad sužalojimas vertinamas sunkiu sveikatos sutrikdymu dėl gimdos pažeidimo, nustatyto operacijos metu, ir nėštumo nutraukimo, kuris įvyko dėl gimdos pažeidimo. Po neteisėto aborto operacijos nukentėjusiajai buvo atliktas pilnas negyvybinis vaisiaus pašalinimas. Šios veikos buvo kvalifikuotos pagal LR BK 142 str. 1 d., 137 str. 1 d. Taigi jeigu neteisėtas abortas sukelia sunkius padarinius – nukentėjusiosios sunkų sveikatos sutrikdymą, veika kvalifikuojama kaip neteisėto aborto ir sunkaus sveikatos sutrikdymo sutaptis.

---

¹²⁸ *Ibid.*

IŠVADOS

1. Pasaulyje išskiriamos trys pagrindinės teisės į gyvybę momento nustatymo teorijos, kurios nepaneigia viena kitos argumentų, bet į pirmą vietą išskiria skirtingus interesus. Vienareikšmio atsakymo, kurios koncepcijos teiginiai yra teisingiausi, nėra. Tarptautinėje teisėje išreiškiama pozicija, kad valstybės pačios turi apsispręsti dėl negimusio vaisiaus teisinio statuso. Tarptautinės organizacijos savo konvencijose įtvirtina minimalius žmogaus teisių apsaugos standartus, bet nenustato teisių apimtys. Todėl įvairiose valstybėse aborto baudžiamumo klausimas yra traktuojamas skirtingai.
2. Nors valstybės turi teisę skirtingai reguliuoti teisės į gyvybę apsaugos klausimą, nepažeidžiant tarptautiniuose teisės aktuose įtvirtintų minimalių garantijų, svarbu, kad toks reguliavimas būtų aiškus ir nuoseklus. Įstatymų leidėjas turi išreikšti griežtą ir aiškia poziciją šiuo klausimu. Lietuvos teisinėje sistemoje trūksta nuoseklumo. Lietuvos Respublikos Konstitucija garantuoja prigimtine teisę į gyvybę, bet nenustato šios teisės apsaugos apimtys. Baudžiamojoje teisėje pripažįstama, kad žmogus įgyja teisę į gyvybę nuo gimimo. Gimimo momento sąvoka yra pateikiama dviejuose teisės aktuose – Civiliniame kodekse ir Vaiko gimimo momento nustatymo įstatyme. Šių teisės aktų normos yra nesuderintos, nes pagal vieną įstatymą reikalaujama, kad naujagimius kvėpuotų, pagal kitą – tokio reikalavimo nėra. Todėl praktikoje tam tikrais atvejais veikos pripažinimas nusikalstama priklauso nuo to, kuriuo teisės aktu remiantis yra nustatomas gimimo momentas. Kritikuotina ir tai, kad baudžiamajame įstatyme nėra tiesiogiai įtvirtinta, nuo kada prasideda žmogaus gyvybė. Žmogaus gyvybės pradžios klausimas yra aiškinamas remiantis anksčiau galiojusio Baudžiamojo kodekso normomis, medicinoje ir kituose moksluose pateikiamomis sąvokomis.
3. Lietuvoje buvo pateikti trys įstatymų projektai, kuriuose buvo siekiama užtikrinti negimusio vaisiaus teisę į gyvybę, tuo pačiu pakeičiant Baudžiamojo ir Civilinio kodekso normas. Tokios siūlomos pataisos nebuvo priimtos. Atlikus tyrimą, siekiant nustatyti dalies visuomenės poziciją abortų baudžiamumo klausimu, paaiškėjo, kad dauguma respondentų pritarė, kad teisė į gyvybę turi būti pripažinta nuo vaisiaus pradėjimo, tačiau nesutiko, kad abortas turi būti draudžiamas. Daugiau nei pusė apklaustųjų sutiko, kad abortas – tai moters pasirinkimo teisė.
4. Abortas Lietuvoje yra teisėtas, kai jis yra padaromas, nepažeidžiant Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministerijos 1994 m. sausio 28 d. įsakymu Nr. 50 patvirtintos Nėštumo nutraukimo operacijos atlikimo tvarkos ir 2003 m. rugšėjo 9 d. įsakymu Nr. V-527 patvirtintų Ambulatorinių akušerijos ir ginekologijos asmens sveikatos priežiūros paslaugų

teikimo reikalavimų. Ne visų, o tik svarbiausių nėštumo nutraukimo operacijos atlikimo tvarkoje įtvirtintų taisyklių pažeidimas nulemia veikos pripažinimą nusikalstama ir užtraukia baudžiamąją atsakomybę. Tokie pažeidimai yra numatyti BK 142 str. dispozicijoje.

5. Neteisėto aborto nukentėjusiąja yra pripažįstama nėščia moteris, kurios prašymu yra padaromas neteisėtas abortas. Paradoksalu, kad „nukentėjusiąja“ pripažįstama ta, kuri pritaria ir dažniausiai inicijuoja nusikalstamą veiką, todėl svarstyтина, ar nėščia moteris neturėtų atsakyti baudžiamąja tvarka už neteisėtą abortą. Nėščios moters pripažinimas nukentėjusiąja arba subjektu priklauso nuo valstybės išreikštos pozicijos dėl teisės į gyvybę, tačiau negimusio vaisiaus gyvybės apsaugos įtvirtinimas nesukelia pareigos kiekvienu neteisėto aborto atveju tarp šio nusikaltimo subjektu įvardinti ir nėščią moterį.
6. Viena iš neteisėto aborto būtinų sąlygų yra moters prašymas. Nutraukiant nėštumą nepilnametei, jos prašymas turi būti patvirtintas vieno iš tėvų, tėvių, globėjų, rūpintojų ar faktiškai nepilnametę auginančių asmenų rašytiniu sutikimu. Negavus minėto sutikimo pažeidžiama nėštumo nutraukimo tvarka, tačiau įstatymų leidėjas nenurodo, kokia atsakomybė pagal galiojančią teisę už tai turėtų kilti, kadangi nėščios moters valia yra išreikšta, nors pagal įstatymą jos valią turėtų patvirtinti tėvai ar kiti atstovai pagal įstatymą. Teisinėje literatūroje pateikiamos įvairios nuomonės šiuo klausimu, tačiau manytina, kad tokiu atveju baudžiamoji atsakomybė pagal BK 142 str. nekiltų, nes BK nėra įvardyta, kad visi Nėštumo nutraukimo tvarkos pažeidimai užtraukia baudžiamąją atsakomybę, todėl reikia apsiriboti kitomis atsakomybės rūšimis – drausmine arba civiline.
7. Neteisėtas abortas pagal sudėties požymius siejasi su privertimu darytis neteisėtą abortą pagal BK 143 str. Šių nusikaltimų atirbojimas yra itin reikšmingas baudžiamosios teisės teorijai, nes privertimas darytis neteisėtą abortą yra naujas nusikaltimas BK prasme, teismų praktikos, analizuojančios šio nusikaltimo sudėties požymius, nėra, teisės teorijoje taip pat pasigendama išsamaus aiškinimo. Šių nusikaltimų sudėčių požymių analizė rodo, kad šiuos nusikaltimus ryškiausiai skiria požymis, kad neteisėtas abortas padaromas, esant moters prašymui, o privertimo darytis neteisėtą abortą atveju moters sutikimas darytis neteisėtą abortą yra išgaunamas prievarta. Tai nulemia ir skirtingų objektyviosios pusės požymių egzistavimą.
8. Teisingam nusikalstamų veikų kvalifikavimui didžiausią reikšmę turi neteisėto aborto atirbojimas nuo neatsargaus gyvybės atėmimo ir sveikatos sutrikdymo dėl neatsargumo. Įvertinus tai, kad neteisėtas nėštumo nutraukimas yra sudėtinga procedūra, kelianti pavojų moters gyvybei ir sveikatai, svarbu pažymėti, kad praktikoje dažnai pasitaiko atveju, kai aborto metu yra sutrikdoma moters sveikata ar jai atimama gyvybė. Baudžiamosios teisės doktrinoje ir teismų praktikoje pripažįstama, kad kai neteisėto aborto metu atsiranda

sunkesni padariniai nei numato BK 142 str., veika kvalifikuojama kaip neteisėto aborto ir neatsargaus gyvybės atėmimo ar sunkaus sveikatos sutrikdymo dėl neatsargumo sutaptis.

Literatūros sąrašas

Teisės norminiai aktai

1. Vaiko teisių apsaugos konvencija. 1989 m. lapkričio 20 d. Valstybės žinios: 1995 Nr. 60-1501.
2. Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija. Roma 1950 m. lapkričio 4 d. Valstybės žinios: 1995-05-16, Nr. 40-987.
3. Visuotinė žmogaus teisių deklaracija. 1948 m. gruodžio 10 d. Valstybės žinios: 2006-06-17, Nr. 68-2497.
4. Lietuvos Respublikos Konstitucija. Valstybės žinios: 1992. Nr. 33-1014.
5. Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas. Valstybės žinios: 2000. Nr. 89-274.
6. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas. Valstybės žinios: 2000. Nr. 74-262.
7. Vokietijos baudžiamasis kodeksas. Prieiga per internetą: <http://www.iuscomp.org/gla/statutes/StGB.htm#218>
8. Lenkijos baudžiamasis kodeksas. Prieiga per internetą: <http://karne.pl/karny.html>
9. Lietuvos Respublikos pacientų teisių ir žalos atlyginimo įstatymas. Valstybės žinios, 2004, Nr. 115-4284.
10. Lietuvos Respublikos Vaiko gimimo momento nustatymo įstatymas. Valstybės žinios: 2002-04-26 Nr.43-1602.
11. Lietuvos Respublikos Sveikatos apsaugos ministro įsakymas „Dėl ambulatorinių akušerijos ir ginekologijos asmens sveikatos priežiūros paslaugų teikimo reikalavimų“. Valstybės žinios: 2004-04-29 Nr.65-2294.
12. Lietuvos Respublikos Sveikatos apsaugos ministro, Lietuvos Respublikos Teisingumo ministro ir Lietuvos Respublikos Socialinės apsaugos ir darbo ministro 2003 m. gegužės 23 d. įsakymas Nr. V-298/158/A1-86 Dėl sveikatos sutrikdymo masto nustatymo taisyklių patvirtinimo. Valstybės žinios, 2003, Nr. 52-2357.
13. Lietuvos Respublikos Sveikatos apsaugos ministerijos 1994 m. sausio mėn. 28 d. įsakymas Nr. 50 Dėl nėštumo nutraukimo operacijos atlikimo tvarkos. Valstybės žinios: 1994. Nr. 18-299.
14. Gyvybės prenatalinėje fazėje apsaugos įstatymo projektas Nr. XP-432(3). 2006-03-14. Prieiga per internetą: http://www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska.showdoc_l?p_id=271639
15. Gyvybės prenatalinėje fazėje apsaugos įstatymo projektas Nr. XP-432(2). 2005-07-07. Prieiga per internetą: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=259233
16. Gyvybės prenatalinėje fazėje apsaugos įstatymo projektas Nr. XP-432. 2005-04-20. Prieiga per internetą: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=254261

Teismų praktika

1. Europos Žmogaus Teisių Teismo 2007 m. kovo 20 d. sprendimas byloje 5210/03, *Tysiqc v. Poland*. Prieiga per internetą: <http://www.unhcr.org/refworld/country,,ECHR,,POL,4562d8b62,470376112,0.html>
2. Europos Žmogaus Teisių Teismo byla: *Vo v. France*, App. No. 53924/00, Eur. Ct. H. R. (2004). Prieiga per internetą: <http://www.equidad.scjn.gob.mx/IMG/pdf/18- Caso Vo v- Francia - Ingles.pdf>
3. German Constitutional Court Abortion decision. Prieiga per internetą: http://groups.csail.mit.edu/mac/users/rauch/nvp/german/german_abortion_decision2.html
4. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. praktikos baudžiamosiose bylose aktualijos. Prieiga per internetą: http://docs.google.com/viewer?a=v&q=cache:VqtfOjI94EgJ:www.lat.lt/IxSitesUpload/Upload_LAT.LT/File/Menesiniai%2520baudz%2520praktikos%2520aktualijos/BBS_2009_aktualijos.doc+LIETUVOS+AUK%C5%A0%C4%8CIAUSIOJO+TEISMO+2009+M.+PRAKTIKOS&hl=lt&gl=lt&pid=bl&srcid=ADGEESjxFZYiqfd7RBZafEnF48YrfJGQI8a4L6gD7YzWPvV5bJDG37qQJMOpBQ93Jlbqmq-4BhmNYoMy74xEAzv5p9lex1bgpGNNuznyMKXgJIPtJM2UI91o_ubrMPn94le6Pms5L9oa&sig=AHIEtbTUPADJ9obHQINySCgfYgaSwWyHqw
5. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. spalio 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-226/2009.
6. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 2004 m. birželio 18 d. nutarimas „Dėl teismų praktikos nusikaltimų žmogaus gyvybei byloje“, Nr. 46.
7. Lenkijos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. kovo 26 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. I KZP 2/09. Prieiga per internetą: http://www.sn.pl/orzecznictwo/uzasadnienia/ik/I-KZP-0002_09.pdf
8. Lietuvos apeliacinio teismo 2005 m. gruodžio 7 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-564-2005m.
9. Lietuvos apeliacinio teismo 2005 m. balandžio 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-268.
10. Šiaulių apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2010 m. birželio mėn. 1 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-58-354/2010.
11. Klaipėdos apygardos 2008 m. lapkričio 24 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-315-557/2008.

12. Jonavos rajono apylinkės teismo 2009 m. birželio 16 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr.1-49-217/2009.
13. Visagino miesto apylinkės teismo 2005 m. spalio 10 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-64-545/2005.

Specialioji literatūra

1. Abortų įstatymų pasaulio žemėlapis 2007. Reprodukcinų teisių centras. JAV, 2007 m. liepos mėn. Prieiga per internetą: http://reproductiverights.org/sites/crr.civicactions.net/files/documents/Abortion%20Map_FA.pdf
2. Abramavičius, A.; Čepas, A.; Švedas, G.; *et al.* Baudžiamoji teisė. Eugrimas, Vilnius, 2001 m.
3. Aiškinamasis raštas dėl Lietuvos Respublikos Gyvybės prenatalinėje fazėje apsaugos įstatymo projekto. 2006-03-14. Prieiga per internetą: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=271641
4. Anglickis, M. Abortas po ar tabletė prieš. „Sveikas žmogus“, 2006, Nr. 9. Prieiga per internetą: <http://www.sveikaszmogus.lt/index.php?pagrid=meile&lid=2&rodyti=str&strid=35589&subtema=56>
5. Birmontienė, T.; Jarašiūnas, E.; Kūris, E., *et al.* Lietuvos Konstitucinė Teisė. Lietuvos Teisės Universiteto Leidybos centras. 2002 m.
6. Čaikovski, A.; Žukovaitė, I. Neteisėto aborto kriminalizavimas Lietuvoje ir kitose Europos valstybėse. Teisė. 2010 m. Nr. 75.
7. Čekanauskaitė, A. Nėštumo nutraukimas. Lietuvos bioetikos komitetas. Prieiga per internetą: <http://bioetika.sam.lt/index.php?1991361784>
8. Dr. Diamond, E. RU-486. Tolesnė istorijos dalis. "Už gyvybę", 2001 m., Nr. 9. Prieiga per internetą: http://www.gyvybe.lt/uzgyvybe/200109/uzg09_05.html
9. Dobrynina, M.; Gavėnaitė, A.; Liesis, M.; Lankauskas, M.; Zaksaitė, S. Abortų legalizavimo/draudimo sociologiniai kriminologiniai aspektai. Prieiga per internetą: http://docs.google.com/viewer?a=v&q=cache:32fwLlKW0ikJ:www.infolex.lt/portal/papildo_miok/isvados_apie_abortu_draudima.doc+Abort%C5%B3+legalizavimo/draudimo+sociologiniai+kriminologiniai+aspektai&hl=lt&gl=lt&pid=bl&srcid=ADGEESj0Xr18wxDf4xHVrBgB1_d6XJkeHD6iMiLznIN2E7LrclEBn36gQgAagcTX5BEGU2_HhPU51VcT0e_BW7N_Ndz_AipE56Bepg0EkDnkhtO0JhDv537W6wf0qNdiWYOb3mIOK5qV&sig=AHIEtbSqbfVXCLMjDT7nqokOEEjSDZHkMA&pli=1

10. Docka, P. Nuo aborto iki žmogžudystės. Justitia. Vilnius. 1999 m. Nr. 3.
11. Europos Teisės Departamento išvada Dėl Lietuvos Respublikos Gyvybės prenatalinėje fazėje apsaugos įstatymo projekto Nr. XP-432(2), Lietuvos Respublikos Baudžiamojo Kodekso 135, 142 straipsnių pakeitimo bei papildymo ir Kodekso papildymo 131¹ straipsniu įstatymo projekto Nr. XP-686 ir Lietuvos Respublikos Civilinio Kodekso 2.2 straipsnio pakeitimo įstatymo projekto Nr. XP-687. 2005 m. rugpjūčio 2 d. Prieiga per internetą: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=260196&p_query=
12. Goldman, T. “*Vo v. France* and Fetal Rights: The Decision Not to Decide“. Prieiga per internetą: <http://www.law.harvard.edu/students/orgs/hrj/iss18/goldman.pdf>
13. Kun. St. Gruodis S. J. Negimusios gyvybės panaikinimas. „Šviesos“ spaustuvė, Kaunas, 1935 m.
14. How the law protects life. The Polish way to the right to life law. Polish Federation of Pro-Life Movement [interaktyvus]. Prieiga per internetą: http://www.prolife.com.pl/upload/how_the_low_protects_life.pdf [žiūrėta 2011-01-04].
15. Jablonskas, K. Baudžiamasis statutas su papildymais. Kaunas, 1931 m.
16. Kavoliūnaitė, E. Žmogaus gyvybės teisinės apsaugos pradžios koncepcijos. Prieiga per internetą: [http://www.teise.org/docs/upload/kavoliunaitepataisyta%20\(1\).doc](http://www.teise.org/docs/upload/kavoliunaitepataisyta%20(1).doc)
17. Kavoliūnaitė, E. Žmogaus vaisiaus gyvybės apsauga baudžiamojoje teisėje. Prieiga per internetą: [http://docs.google.com/viewer?a=v&q=cache:oDIgENZqaSEJ:www.teise.org/docs/research/egle\(pataisytas\).doc+kavoliunaite+baudziamojoje+teiseje&hl=lt&gl=lt&pid=bl&srcid=ADGEESjwa4uOCVzWH_beuP2eOx7kOjg7hW8oswVDjFPM9ifQoX6gGXDGLAa8ILBHKTI IUS_X17La8iXQl3iAMPLqfUkh0wIZvELP1U9qo01uMDu0IUQY6ta5wB3pHVMoXAKb o6erY&sig=AHIEtbRWPAAbKpjLY3zlfpIIYQG2TwQ0-PQ](http://docs.google.com/viewer?a=v&q=cache:oDIgENZqaSEJ:www.teise.org/docs/research/egle(pataisytas).doc+kavoliunaite+baudziamojoje+teiseje&hl=lt&gl=lt&pid=bl&srcid=ADGEESjwa4uOCVzWH_beuP2eOx7kOjg7hW8oswVDjFPM9ifQoX6gGXDGLAa8ILBHKTI IUS_X17La8iXQl3iAMPLqfUkh0wIZvELP1U9qo01uMDu0IUQY6ta5wB3pHVMoXAKb o6erY&sig=AHIEtbRWPAAbKpjLY3zlfpIIYQG2TwQ0-PQ)
18. Kavoliūnaitė, E.; Ragauskas, P. Teisiniai abortų uždraudimo problemos aspektai ir jų vertinimas. Prieiga per internetą: http://docs.google.com/viewer?a=v&q=cache:32fwLlKW0ikJ:www.infolex.lt/portal/papildo miok/isvados_apie_abortu_draudima.doc+teisiniai+abortu+uzdraudimo+problemos+aspekta i+ir+ju+vertinimas&hl=lt&gl=lt&pid=bl&srcid=ADGEESj0Xr18wxDf4xHVrBgB1_d6XJk eHD6iMiLznIN2E7LrclEBn36gQgAagcTX5BEGU2_HhPU51VcT0e_BW7NNdz_AipE56 Bepg0EkDnkhtO0JhDv537W6wfoqNdiWYOb3mIOK5qV&sig=AHIEtbQe7HnZiWIM6nA wX2H8v7N9gUJwVA
19. Klusas, P. Mylėk ir nežudysi. Vilnius, 1998 m.

20. Lietuvos Katalikų Bažnyčios kronika. Aušra, Nr. 26. 1981 m. Prieiga per internetą: http://www.lkbkronika.lt/index.php?option=com_content&view=article&id=242&Itemid=175
21. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. 2 knyga. Specialioji dalis: 99-212 straipsniai. Vilnius, Registrų centras, 2009.
22. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Justitia, Vilnius, 2002 m.
23. Lietuvos Respublikos Konstitucijos komentaras / 1 dalis, Teisės institutas, 2000 m.
24. Lietuvos Tarybų Socialistinės Respublikos Baudžiamasis kodeksas. Mintis, Vilnius, 1978 m.
25. Lietuvos Vyskupų Konferencijos kreipimasis dėl Bažnyčios pozicijos abortų klausimu, 2002 m. gegužės mėn. 10 d. Prieiga per internetą: <http://provita.vdu.lt/pv/vysk.htm>
26. Lietuvos Vyskupų kreipimasis dėl dirbtinio apvaisinimo, 2002 m. balandžio mėn. 22 d. Prieiga per internetą: <http://www.lcn.lt/bzinios/bz0209/209vk1.html>
27. Nocius, J. Nusikaltimai žmogui. Vilnius, 1998 m.
28. Obelenienė, B.; Švedas, E. Laisvo apsisprendimo nutraukti nėštumą ir moters teisės į informaciją realizavimo galimybės. „Sveikatos mokslai“, 2006, Nr. 1-2.
29. Pažyma dėl Gyvybės prenatalinėje fazėje apsaugos įstatymo projekto Nr. XP-423(3). Žmogaus teisių stebėjimo institutas. Prieiga per internetą: http://www.hrmi.lt/uploaded/PDF%20DOKAI/Pazyma_del_abortu_2008%2001%2017.pdf
30. Račiūnaitė, R. Krikščioniškosios vertybės lietuvių šeimos papročiuose. 2004 m. Prieiga per internetą: http://vddb.library.lt/fedora/get/LT-eLABa-0001:J.04~2004~ISSN_1392-7450.N_13_41.PG_209-226/DS.002.0.01.ARTIC
31. Rimšienė, D.; Tamulaitienė, J.; Vilkončius, V. *et al.* Medicinos enciklopedija. Valstybinė enciklopedijų leidykla. Vilnius. 1991 m.
32. Statistikos departamento duomenys 1991 - 2009 m. Prieiga per internetą: <http://db1.stat.gov.lt/statbank/default.asp?w=1280>
33. Šapoka, G. Mykolas Romeris apie Klaipėdos krašto autonomiją. Jurisprudencija, 2005 m., t. 64(56). P. 51.
34. Teisės aktų paieška. Lietuvos Tarybų Socialistinės Respublikos baudžiamojo kodekso ir Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso straipsnių pakeitimų ir papildymų įstatymai 1988 – 2003 m. [interaktyvus]. Teisės aktų registras. Prieiga per internetą: <http://tar.tic.lt/Default.aspx?Id=2&Item=results&keistas=AE2C0A86-ABEC-46CB-8481-5A608482B781> > [žiūrėta 2011-02-21].
35. Teisės bruožai Lietuvoje XV-XIX a. Mintis, 1980 m.

36. Termination of Pregnancy and Abortion in Germany [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<http://germany.angloinfo.com/countries/germany/abortion.asp>> [žiūrėta 2011-03-05].
37. Vansevičius, S. Lietuvos baudžiamoji teisė ir procesas 1919 – 1940 m. Justitia. Vilnius. 1996 m.
38. Mrs. I. C. Willke. Abortas. Klausimai ir atsakymai. Caritas, 1995 m.
39. Žukauskienė, R. Prenatalinė raida. Ontogenetinės raidos periodas nuo apvaisinimo iki gimimo. 2008 m. Prieiga per internetą: <http://rzukausk.home.mruni.eu/wp-content/uploads/PRENATALIN%C4%96-RAIDA-skaidreles3.pdf>
40. Žutautienė, A. „Bobučių“ atliekami kriminaliniai abortai baigiasi tragiškai [interaktyvus]. 2010 m. Prieigą per internetą: <<http://www.balsas.lt/naujiena/502908/bobuciu-atliekami-kriminaliniai-abortai-baigiasi-tragiskai>> [žiūrėta 2011-03-02].
41. Žydrynė, A. Nebūkime savo tautos budeliais. Aušra. Nr. 26 [66]. 1981 m. Prieiga per internetą: http://www.lkbkronika.lt/index.php?option=com_content&view=article&id=242&Itemid=175

Santrauka

Šio darbo, kurio tema - „Aborto baudžiamumas“, pradžioje yra pateikiama koncepcijų, nustatančių teisės į gyvybę pradžios momentus, apžvalga ir vertinimas. Toliau yra atskleidžiama tarptautinės teisės pozicija dėl teisinės negimusio vaisiaus gyvybės apsaugos, pasiremiant tarptautinių organizacijų konvencijomis žmogaus teisių srityje ir jų išaiškinimais, bei Europos Žmogaus Teisių Teismo praktika. Darbe pateikiama teisės į gyvybę užtikrinimo Lietuvos teisinėje sistemoje analizė ir vertinimas, lyginant su kitose valstybėse įtvirtintais reglamentavimais. Kadangi abortas kaip nusikalstama veika yra žinomas nuo senovės laikų, reikšminga yra Lietuvos įstatymų, numatančių atsakomybę už abortą, raidos apžvalga. Darbo tema „Aborto baudžiamumas“ suponuoja pareigą apžvelgti ne tik teisinį reglamentavimą, kuris nustato atsakomybę už neteisėto aborto atlikimą, bet ir sąlygas, kurioms esant nėštumą leidžiama nutraukti, todėl trečioje šio darbo dalyje yra atskleidžiama nėštumo nutraukimo operacijos atlikimo tvarka ir sąlygos Lietuvos Respublikoje. Pažymėtina ir tai, kad praktinis aborto suvokimas yra svarbus teisingam nusikaltimo sudėties požymių, įtvirtintų baudžiamajame įstatyme, supratimui, todėl šiame darbe dėmesio skirta ir aborto sąvokai praktiniu medicininio požiūriu, aptariant ne tik nėštumo nutraukimo būdus, bet ir šios operacijos pasekmes.

Baudžiamosios teisės teorijai reikšmingiausia darbo dalis - Lietuvos Respublikos Baudžiamojo Kodekso 142 str. numatyto nusikaltimo – neteisėto aborto – sudėties analizė, pasiremiant teismų praktika, išskiriant šio nusikaltimo kvalifikavimo probleminius aspektus. Neteisėto aborto sudėties požymiai dar išsamiau išanalizuojami, atibojant šį nusikaltimą nuo kitų nusikalstamų veikų.

Summary

In the beginning the work, which is called „Punishability of abortion“, produces the review of the right to life concepts. In this work there is also said about international law's position of fetus right to life on the basis of international organizations conventions of human rights and their interpretation and the cases of European Court of Human Rights. The work provides the analysis of the right to life of Lithuanian law enforcement. The result of analysis is compared with other countries. Because the abortion is known as a crime since ancient times, Lithuanian laws, which criminalize abortion, evolution's review is very important. The subject of the work "Punishability of abortion" implies an obligation not only to review the law, which establishes responsibility for illegal abortion, but also to review the conditions under which the pregnancy is allowed to terminate. In the third part of this work there is said about legal abortion procedure and the operation conditions in Lithuania. This work is also focused on the abortion in medical practice, discussing not only the abortion methods, but also the consequences of this operation.

The most significant part for theory of criminal law is the analysis of illegal abortion as a crime, provided in the Criminal Code. The elements of illegal abortion are analyzed in greater detail, when illegal abortion is separated by the elements from other crimes.

Priedas

1. Tyrimo duomenys.

Kada žmogus igyja teisę į gyvybę?

Atsakymo variantas	Pasirinkimų	Santykis, %
1. Nuo gimimo.	26	26
2. Nuo jo pradėjimo.	39	39
3. Nuo to laiko, kai dar negimęs vaisius savarankiškai ar su medicinos pagalba sugeba išgyventi atskirai nuo motinos organizmo.	30	30
4. kita	5	5
Viso	100	100.00%

Ar abortas turi būti uždraustas Lietuvoje?

Atsakymo variantas	Pasirinkimų	Santykis, %
1. Taip, abortas turi būti draudžiamas.	12	12
2. Ne, abortas - tai moters pasirinkimo teisė.	70	70
3. kita	18	18
Viso	100	100.00%

Kas yra abortas?

Atsakymo variantas	Pasirinkimų	Santykis, %
1. Tai nėštumo nutraukimas moters pageidavimu.	59	59
2. Tai negimusio vaisiaus nužudymas.	34	34
3. kita	7	7
Viso	100	100.00%